

Revisors uafhængighed

– Er adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt firmarotation den rigtige løsning?

The auditors independence

– Is the separation of audit and non-audit services and mandatory audit firm rotation the right solution?

Kandidatafhandling Cand.merc.aud.
Copenhagen Business School 2013

Aflevering: 8. maj 2013

Tanja Bak _____

Michala Kure _____

Vejleder: Anni Haraszuk Censor: _____

Anslag: 198.149
Sider: 114

Executive Summary

According to the European Commission the financial crisis has led to a debate regarding the independence of auditors. The European Commission finds it necessary to reimburse the confidence to auditors and they have therefore introduced a new regulation which means that the Danish auditors must comply with a historically strict regulation.

The regulation's main objectives regarding the independence of auditors is to prohibit non-audit services to be carried out by the same auditor who audited the public interest entities and mandatory rotation of the audit firm every 6 years. These regulations will affect multiple parties in the Danish Society, including auditors, businesses, the Danish regulators and investors, each of whom have their opinion on the proposed regulation.

This thesis' main focus is on the European Commissions suggestions to introduce a separation of audit and non-audit services and mandatory audit firm rotation and it has been discussed whether the auditors' independence actually will be improved by the implementation of these suggestions. For that purpose this thesis examines the European Commission's purpose with the proposals and how the involved parties relate to this. Furthermore the thesis aims to determine whether there is a need for further regulation to secure the auditors' independence.

The proposed regulation receives a mixed reception among the parties. One of the main concerns is that the regulation will cause a significant financial burden on the business and the audit firms. Furthermore some of the parties are concerned that the quality of the audit and non-audit services will suffer if the regulation is implemented. None the less the findings in the thesis were that there is a need to ensure the independence of auditors. Examples seen in practice have led to an informed third party to questioning auditors' independence which is why the thesis has concluded that the auditor can not sufficiently regulate their own independence.

In deed, it seems that the European Commission's suggestions will ensure auditors independence. If focus is mainly on Danish conditions a less extensive regulation, would perhaps be sufficient enough to ensure this and ultimately result in reduced costs.

Indholdsfortegnelse

Forfattererklæring

Executive Summary

1. Indledning.....	8
1.1. Problemformulering.....	9
1.2. Hovedspørgsmål.....	9
1.3. Afgrænsning	10
1.4. Metode	11
1.5. Kildekritik.....	13
1.6. Målgruppe	14
2. Agentteorien	15
2.1. Ansættelse af revisor	16
2.2. Delkonklusion.....	18
3. Den gældende regulering af revisors uafhængighed.....	18
3.1. 8. Direktiv	18
3.2. Revisorloven.....	19
3.2.1. Trusler mod revisors uafhængighed uden mulighed for sikkerhedsforanstaltninger.....	20
3.2.2. Trusler mod revisors uafhængighed med mulighed for sikkerhedsforanstaltninger.....	22
3.2.3. Øvrige bestemmelser om uafhængighed	23

3.3. Code of Ethics.....	23
3.4. Delkonklusion	24
4. EU-kommissionens forordningsforslag	25
4.1. Baggrunden for forordningsforslaget	26
4.1.1. Den finansielle krise	26
4.1.2. Forventningskløften	27
4.1.3. Revisors uafhængighed.....	30
4.1.4. Markedsregulering.....	31
4.2. Indholdet af forordningsforslaget.....	31
4.2.1. Grønbogen som forordning	33
4.3. Delkonklusion	34
5. Analyse af EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser	35
5.1. EU-kommissionens formål med adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser	37
5.2. Styrket uafhængighed af revisor ved udførelse af revisionsopgaver	40
5.2.1. Revisionsbranchens holdning	40
5.2.2. De danske lovgiveres holdning	45
5.2.3. Investorerne's holdning	47
5.2.4. Det danske erhvervslivs holdning	49
5.2.5. Øvrige rådgiveres holdning	51
5.3. Øget kvalitet	52

5.3.1. Revisionsbranchens holdning	53
5.3.2. De danske lovgiveres holdning	54
5.3.3. Investorerne holdning	55
5.3.4. Det danske erhvervslivs holdning	57
5.3.5. Øvrige rådgiveres holdning	57
5.4. Delkonklusion	58
6. Analyse af EU-kommissionens forslag om tvungen firmarotation	59
6.1. EU-kommissionens formål med tvungen firmarotation	60
6.2. Styrket uafhængighed af revisor ved firmarotation	63
6.2.1. Revisorerne holdning.....	64
6.2.2. De danske lovgiveres holdning	66
6.2.3. Investorerne holdning	68
6.2.4. Det danske erhvervslivs holdning	71
6.3. Øget kvalitet	72
6.3.1. Revisionsbranchens holdning	72
6.3.2. De danske lovgiveres holdning	75
6.3.3. Investorerne holdning	76
6.3.4. Det danske erhvervslivs holdning	77
6.4. Delkonklusion	79
7. Vurdering af forordningsforslaget.....	81

7.1. Vurdering af revisors uafhængighed.....	81
7.1.1. Styrket uafhængighed ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser	81
7.1.2. Styrket uafhængighed ved tvungen firmarotation	88
7.2. Vurdering af øget kvalitet	96
7.2.1. Øget kvalitet ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser	96
7.2.2. Øget kvalitet ved tvungen firmarotation	100
7.3. Delkonklusion.....	104
8. Endelig konklusion.....	106
9. Perspektivering.....	110
9.1. Diskussion af, hvordan markedet vil se ud om 10 år, hvis forslaget bliver gennemført	110
9.2. Diskussion af, om EU-kommissionen har det rette fokus.....	112
9.3. Diskussion af, om revisor kan blive for uafhængig	113
9.4. Diskussion af, om indførelse af EU-kommissionens forordningsforslag vil blive en realitet.....	114
10. Litteraturliste.....	115
11. Bilagsoversigt	122

1. Indledning

Finanskrisen har sat revisorernes rolle med hensyn til uafhængighed til debat i EU-kommissionen. EU-kommissionen mener, at der er behov for, at tilliden til revisors uafhængighed genskabes.

EU-kommissionen har fået foretaget en større kortlægning af det europæiske revisionsmarked. Blandt andet har professor ved den franske Europe Business School, Joëlle Le Vourc'h udtalt, at hun ikke mener, at revisionsbranchen er i trit med omverdenen. Endvidere udtaler hun således:

“Det handler om tilliden fra investorerne og offentligheden generelt...”¹

Der er derfor fremsat et forordningsforslag fra EU-kommissionen med det formål at styrke revisors uafhængighed, øge kvaliteten og hermed øge tilliden til revisor, mindske forventningskløften og at forbedre markedsforholdene. En eventuel vedtagelse af forordningsforslaget vil betyde, at de danske revisorer skal efterleve en historisk stram forordning.²

Særligt i forhold til revisors uafhængig er der fremsat forslag om at adskille revision og ikke-revisionsydelser samt at implementere tvungen firmarotation. Forslagene berører flere parter i det danske samfund, blandt andet revisorer, erhvervslivet, de danske lovgivere og investorerne, som hver især har deres holdning til forordningsforslaget. Forordningsforslaget får en blandet modtagelse hos de berørte parter og er meget omdiskuteret, måske særligt fordi flere af interessenterne har økonomiske interesser, de skal varetage.

På baggrund af ovenstående findes det relevant at undersøge, hvorvidt EU-kommissionen har be-læg for at mene, at der et behov for stramninger i revisionsbranchen. Herudover ønskes det også undersøgt, i hvor høj grad formålene med de fremsatte forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt tvungen firmarotation, herunder særligt formålet om at styrke revisors uaf-hængighed, vil blive opfyldt i praksis.

¹ Berlingske business magasin nr. 3, 9. feb. 2012, s. 40

² Berlingske business magasin nr. 3, 9. feb. 2012, s. 40

1.1. Problemformulering

På baggrund af EU-kommissionens forordningsforslag findes det relevant at undersøge, i hvor høj grad gennemførelse af EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser og tvungen firmarotation i praksis vil være med til at sikre og forbedre revisors uafhængighed.

Formålet med denne opgave er således at synliggøre eventuelle nuværende uafhængighedsproblematikker i branchen samt vurdere revisors uafhængighed ved gennemførelse af det omtalte forordningsforslag.

I denne forbindelse foretages en analyse af indholdet af og baggrunden for EU-kommissionens forslag sammenholdt med den eksisterende regulering af revisors uafhængighed. De forventede konsekvenser ved EU-kommissionens tiltag vil blive belyst ved en analyse af EU-kommissionens formål med forslagene og parternes holdninger til, hvorvidt formålene opfyldes. På denne baggrund og med inddragelse af eksterne analyser foretages til slut en vurdering af behovet for og effekterne af forordningsforslaget, og hvorvidt EU-kommissionens formål med forslaget opfyldes i praksis.

1.2. Hovedspørgsmål

- ◆ Hvad er indholdet af og baggrunden for EU-kommissionens forordningsforslag, og hvordan adskiller forordningsforslaget sig fra den eksisterende lovgivning og den eksisterende praksis omkring revisor uafhængighed?
- ◆ Hvordan stiller de berørte parter sig i forhold til EU-kommissionens formål med forslagene omkring adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt tvungen firmarotation?
- ◆ Hvordan er behovet for yderligere regulering af revisors uafhængighed?

- ◆ I hvor høj grad vil gennemførelse af forordningsforslaget i praksis opfylde EU-kommissionens formål med forslagene – herunder særligt med fokus på revisors uafhængighed?

1.3. Afgrænsning

Der tages i det følgende udgangspunkt i dansk lovgivning, og nærværende analyse og vurdering vil fokusere på danske markedsforhold. Analyser fra andre EU-lande vil kun blive inddraget, såfremt de anses for relevante i forhold til det danske marked. Den økonomiske krise i Danmark vil udelukkende blive inddraget i det omfang, det findes relevant for forordningsforslaget og konsekvenserne heraf. Der afgrænses fra en uddybende gennemgang af markedssituationen og årsagerne til dennes udvikling.

Til belysning af problemformuleringen tages der udgangspunkt i EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt tvungen firmarotation, hvor der fokuseres på revisors uafhængighed og følgerne heraf. Øvrige konkrete forslag i forordningsforslaget vil kun blive anvendt i analysen og vurderingen, såfremt dette anses for relevant i forhold til problemstillingen, og der kan ikke forventes en nærmere gennemgang og analyse heraf.

De berørte parter af forordningsforslaget antages at være revisorer, de danske lovgivere, erhvervsvirksomheder, investorer, herunder aktionærer, finansieringsinstitutter og investeringsvirksomheder samt øvrige rådgivningsvirksomheder. Øvrige berørte parter og disses holdninger til forordningsforslaget og revisors uafhængighed inddrages ikke i nedenstående. Revisionsbranchen anses under ét, hvorfor der ikke skelnes mellem små og store revisionsfirmaer.

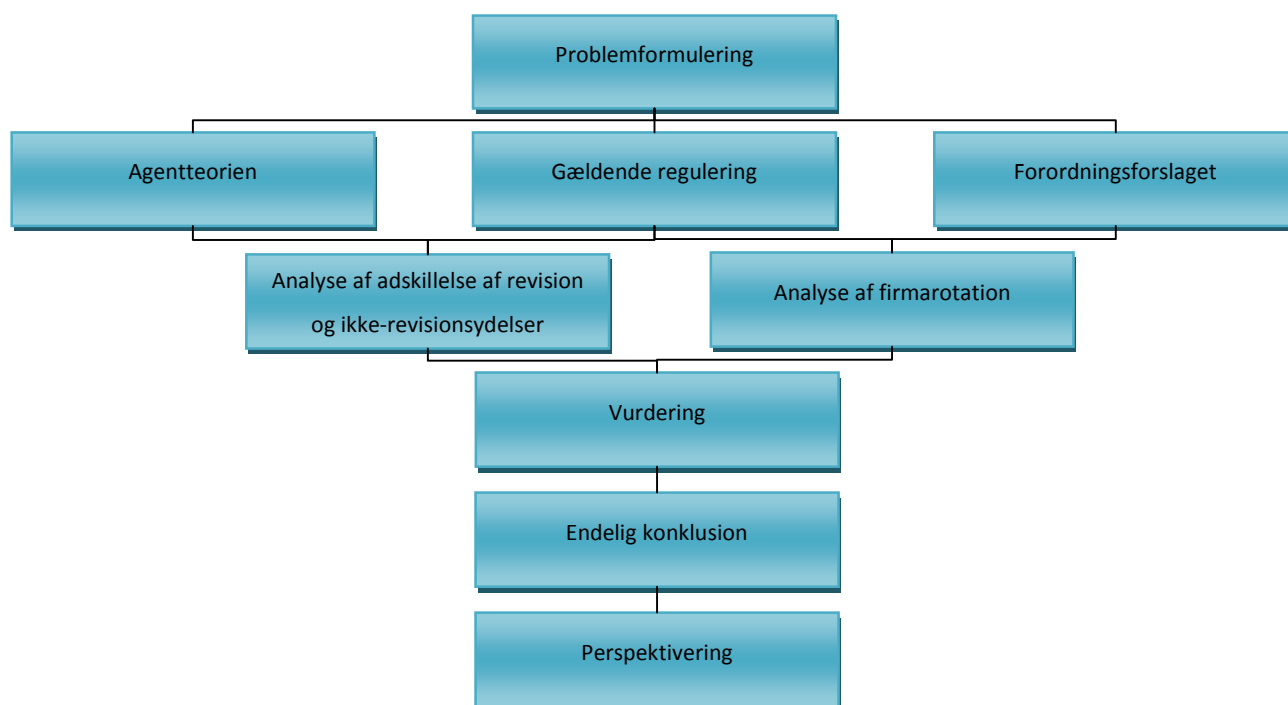
Opgavens fokus er på revisors uafhængighed ved udførelse af revisionsopgaver. Der afgrænses fra en gennemgang og vurdering af, hvorvidt erhvervslivet er afhængige af revisor som rådgiver og sparringspartner.

Samfundet og EU-kommissionen kan på et hvilket som helst tidspunkt give udtryk for yderligere eller ændrede holdninger til forordningsforslaget, som kan have betydning for den endelige vurde-

ring. Da det kræver tid at udarbejde både analyse og vurdering, inddrages der ikke oplysninger, der modsiger de allerede indhentede oplysninger, og som er opstået og nået til vores kendskab efter 1. marts 2014.

1.4. Metode

Opgaven er inddelt i 3 hovedafsnit, som behandler de områder, der er nævnt i forbindelse med hovedspørgsmålene. De væsentligste elementer i hvert enkelt afsnit opsummeres i en delkonklusion, som afsluttende sammenfattes i en endelig hovedkonklusion. Herefter foretages en perspektivering. Indhold og fremgangsmåde er illustreret nedenfor.

Figur 1 – Indhold og fremgangsmåde³

Indledningsvis vil agentteorien blive beskrevet med det formål at inddrage teorien til understøttelse af den endelige vurdering, hvor dette anses for relevant.

Efterfølgende vil den eksisterende regulering af revisors uafhængighed blive gennemgået, hvor der tages udgangspunkt i gældende dansk lovgivning og retningslinjer udstedt af EU. Formålet

³ Egen tilvirkning

hermed er at tydeliggøre, hvilke reguleringsændringer der sker, såfremt EU-kommissionens forordningsforslag gennemføres. I denne forbindelse vil indholdet af forordningsforslaget samt EU-kommissionens baggrund for dette blive analyseret. Herunder vil EU-kommissionens holdning til revisors uafhængighed blive inddraget. De væsentligste elementer i forordningsforslaget vil blive beskrevet med primær fokus på forslagene om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt tvungen firmarotation. Disse indledende afsnit anvendes til at belyse, hvorvidt der er behov for yderligere stramninger af revisors uafhængighed, og om EU-kommissionens forordningsforslag er løsningen på eventuelle uafhængighedsproblematikker.

Herefter følger en redegørelse for og analyse af de berørte parter holdninger til EU-kommissionens forordningsforslag. Dette gøres for at belyse konsekvenserne ved indførelse af forordningsforslaget for de berørte parter. De to områder omkring adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt tvungen firmarotation er opdelt i hver sin analyse. Der tages afsæt i EU-kommissionens formål med de fremsatte forslag, som understøtter problemstillingen. I analyserne af interessenterne holdninger inddrages synspunkter fra revisionsbranchen, de danske lovgivere, investorer, erhvervslivet og øvrige rådgivere. Analyserne vil tage udgangspunkt i høringsvar og interviews med de enkelte interessenter. Endvidere inddrages øvrig relevant og tilgængelig information fra interessenterne.

De primære data til brug for analyserne er valgt indhentet ved brug af kvalitative interviews. Interviewene er udført med enkeltpersoner som repræsentanter for de berørte parter af forordningsforslaget. Der er, før udførelsen af de omtalte interviews, indhentet både teoretisk og praktisk viden om forordningsforslaget og interessenterne holdninger hertil. Baggrunden for at udføre kvalitative interviews frem for kvantitative har været om muligt at indhente nye synspunkter, som har kunnet bidrage yderligere til vurderingen af problemstillingen. Da de berørte parter holdninger, som tidligere nævnt, bærer præg af en subjektiv vinkel, og da der er tale om et nyt forordningsforslag og en kompleks problemstilling, er det vurderet, at kvantitative interviews ikke vil kunne give det samme udbytte som kvalitative. Til opfyldelse af formålet om at indhente nye synspunkter til brug for vurderingen af problemstillingen er anvendt delvist strukturerede inter-

views, hvor der på forhånd har været udarbejdet en interviewguide med områder, som ønskedes belyst. Interviewguiden er ikke fulgt slavisk, hvorved interviewene i nogen grad har udviklet sig i den retning, som interviewpersonen har ført det. På denne måde har det været muligt at fastholde en åbenhed over for nye og ukendte synsvinkler i forbindelse med forordningsforslaget.

Ovenstående analyser danner grundlag for en samlet vurdering af, hvorvidt EU-kommissionens formål med de to behandlede forslag forventes realiserede og konsekvenserne heraf for de berørte parter. Der foretages en samlet vurdering af adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse og tvungen firmarotation, hvor der tages udgangspunkt i EU-kommissionens formål med forslagene. Her lægges særligt vægt på en vurdering af, hvor stort behovet for stramninger omkring revisors uafhængighed er, og hvorvidt revisors uafhængighed styrkes ved gennemførelse af EU-kommissionens forordningsforslag i forhold til fastholdelse af den eksisterende lovgivning på området. I vurderingen tages udgangspunkt i de væsentligste problemstillinger fra analysen. Herudover inddrages øvrige markedsanalyser fra Danmark og øvrige EU-lande, herunder analyser fra andre EU-lande, som allerede har indført et eller flere af de forslag, EU-kommissionen har fremsat.

På baggrund af ovenstående foretages en endelig konklusion med henblik på besvarelse af opgavens problemstilling samt de opstillede hovedspørgsmål.

Afslutningsvist foretages en perspektivering, hvor det diskuteres, hvordan interessenterne påvirkes fremadrettet, såfremt forordningsforslaget bliver indført. Herudover overvejes det, om EU-kommissionen med forordningsforslaget har fokuseret på den centrale problemstilling, om revisor med forordningsforslaget kan blive for uafhængig, og om en gennemførelse heraf faktisk vil blive en realitet.

1.5. Kildekritik

Størstedelen af den anvendte litteratur vurderes at være pålidelige kilder, der udgøres af bøger om relevante teorier, den danske lovgivning og vejledninger hertil samt grønbogen og forordningsforslaget udstedt af EU kommissionen med underliggende konsekvensanalyse.

Der er herudover benyttet høringssvar samt artikler om emnet udarbejdet af de berørte parter af forordningsforslaget. Endvidere er der foretaget interviews med en række udvalgte interessenter. Disse kilder må forventes at bære præg af en subjektiv synsvinkel. De berørte parter kan have økonomiske interesser, der kan påvirke deres holdning til forslaget. Idet både høringssvar, artikler og interviews inddrages direkte i den udarbejdede vurdering og dermed kan have indflydelse på de løbende konklusioner, bør læseren være særligt opmærksom på denne problemstilling. Problemstillingen søges begrænset i vurderingen ved at inddrage de pålidelige kilder i det omfang, det er muligt, således at udtalelser fra interviews og artikler ikke danner eneste grundlag for de angivne konklusioner.

Internettet er, i det omfang det har været muligt, anvendt med en kritisk tilgang på grund af den usikkerhed, der kan være om kildernes pålidelighed.

1.6. Målgruppe

Målgruppen er de parter, der har en interesse i forordningsforslaget, og som ønsker nærmere indsigt heri og dets konsekvenser, såfremt det indføres – herunder primært de interessenter, som der er omtalt i opgaven. Som omtalt i afsnit 1.5, har hver enkelt interessent sandsynligvis en subjektiv holdning til forordningsforslaget, og kan også have en økonomisk interesse, der påvirker deres mening herom. Med opgaven ønskes klargjort over for de berørte parter, om de af EU-kommissionen oplistede problemer er reelle, og det ønskes klargjort over for interessenterne, i hvor høj grad forordningsforslaget løser de eventuelt reelle problemer.

2. Agentteorien

Nedenfor beskrives agentteorien. Revisors rolle i agentteorien vurderes for anvendelig i forhold til den efterfølgende vurdering af, hvorvidt revisor er tilstrækkelig uafhængig med den eksisterende lovgivning på området. Endvidere kan teorien anvendes i vurderingen af samfundets behov for yderligere uafhængighed hos revisor. Gennemgangen vil derfor fokusere på den del af teorien, der vedrører ansættelse af revisor. Der vil ikke blive fokuseret på øvrige revisionsteorier i nærværende opgave, da disse ikke anses for tilstrækkelig relevante i forhold til analysen og vurderingen af problemstillingen.

Udviklingen i samfundet med hensyn til optimering ved hjælp af stordriftsfordele og specialiseringsfordele har bevirket, at virksomhederne i dag ofte er større organisationer, hvor beslutninger og handlinger ikke længere varetages af virksomhedens ejer alene, men i stedet er uddelegeret til en valgt ledelse. Denne relation mellem virksomhedens ledelse og virksomhedens ejer kan beskrives ved hjælp af agentteorien.⁴ Grundlæggende kan agentteorien defineres som en relation mellem to parter, hvor en person, kaldet principalen, ansætter en anden person, kaldet agenten, til at udføre en aktivitet på principalens vegne.⁵

Principalen overdrager bemyndigelse til agenten, så agenten kan disponere over principalens økonomiske aktiviteter. Det forventes, at agenten er i stand til at tilføre virksomheden fremtidige cash-flow, der kan aflønne agenten og ikke mindst give udbytte til principalen.⁶ Agenten har således bemyndigelse til at tage beslutninger, der påvirker både agentens og principalens velfærd. Principalen og agenten kan have forskellige opfattelser af, hvilke beslutninger der er bedst. Man kan med andre ord sige, at der er forskel på agentens og principalens mål.⁷

Teorien forudsætter, at de involverede parter vil agere rationelt og vil stræbe mod optimalt udbytte, hvilket betyder, at personen vil yde mindst muligt for at opnå så højt udbytte som muligt.

⁴ Elm-Larsen, Rolf, Forvaltningsrevision, Forlaget Samfundslitteratur, 2007, s. 177

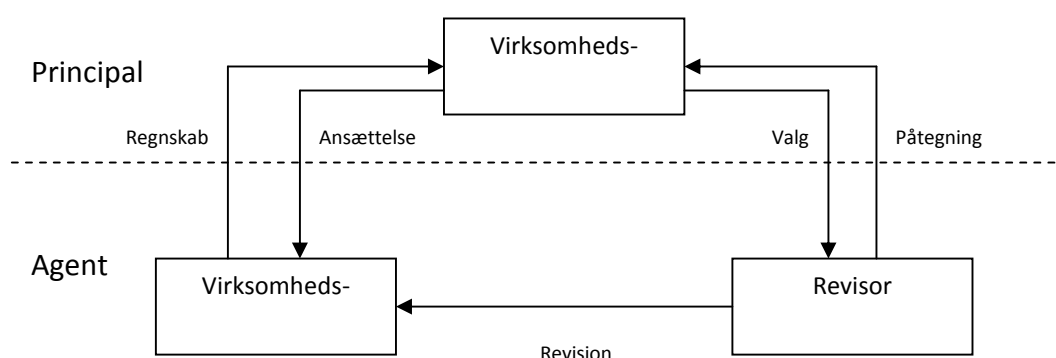
⁵ Laursen, Peter B, Agentteori & revisorer, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 34

⁶ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 212

⁷ Laursen, Peter B, Agentteori & revisorer, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 34

2.1. Ansættelse af revisor

Udover den lovmæssige regulering samt principalens mulighed for at anvende sanktioner kan principalen mindske risikoen for at modtage rapporteringer med forkerte informationer ved at ansætte en revisor. Ansættelse af revisor vil være med til at sikre, at lovgivningens retningslinjer overholdes. Der er således tale om, at agentteorien udvides til at have to agenter – lederen og revisor. Lederen har ansvaret for virksomhedens finansielle rapportering og revisoren har ansvaret for at verificere den finansielle rapportering.⁸

Figur 2 – Agentteori.⁹

Det, at revisor gennemgår rapporteringen, vil give agenten incitament til at skulle lave en så fejlfri rapportering som muligt, idet rapportering af dårlig kvalitet kan medføre, at principalen vælger at fyre agenten.

Udover at principalen skal sikre en korrekt rapportering, er behovet for en revisor ifølge agentteorien opstået som et resultat af markedskræfterne. Det stigende behov er ligeledes opstået som

⁸ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 216

⁹ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 215

følge af den komplekse lovgivning og specialisering af revisionsarbejdet.¹⁰ Udover principalen kan banker og lignende også kræve revisionssikkerhed for rapportering.

Principalen skal, når han ansætter revisoren, være opmærksom på, at revisor ligeledes optræder som en agent med egne økonomiske interesser. Revisor vil ligeledes forsøge at maksimere sin nytteværdi med mindst muligt arbejde.¹¹

Umiddelbart kunne man forstille sig, at der ville være en risiko for, at agenten og revisor ville indgå et samarbejde, der ikke nødvendigvis vil være til principalens fordel. Dette er dog ikke realistisk, idet revisor skal kunne maksimere sit udbytte på længere sigt.¹²

Agenten kan ligeledes have fordel af, at revisor gennemgår rapporteringen. Hvis der ikke er en revisor, der gennemgår rapporteringen, vil agenten kunne komme til at stå i en situation, hvor han vil komme til at bære omkostningerne ved den opportunistiske adfærd, som principalen ville tilskrive ham.¹³

For at principalen kan stole på resultatet af revisors arbejde, forudsættes det, at revisor er uafhængig. Revisors uafhængighed er forsøgt sikret gennem lovgivning eller ved professionel selvregulering. Det kan udtrykkes som, at revisor skal være offentlighedens tillidsrepræsentant.¹⁴

Agentteorien har den svaghed, at den som hovedregel arbejder med én tidsperiode. Når man kigger på modellen på længere sigt, vil agenten blive straffet af tidligere handlinger ved for eksempel fyring, dårligt omdømme eller lignende.¹⁵

¹⁰ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 226

¹¹ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 217

¹² Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 218

¹³ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 231

¹⁴ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 232

¹⁵ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 232

2.2. Delkonklusion

Behovet for revision kan forklares ud fra agentteorien. Agentteorien beskriver, at en agent vil yde mindst muligt for at opnå højest muligt udbytte. Med andre ord er der risiko for, at agenten vil rapportere det, der er til hans fordel, og ikke nødvendigvis efterleve principalens mål. Principalen kan mindske risikoen for fejl i rapporteringen blandt andet ved at ansætte en revisor. Revisor anses dog også for agent med egne økonomiske interesser. Principalen kan kun stole på revisors arbejde, såfremt revisor agerer som offentlighedens tillidsrepræsentant og er uafhængig af agenten.

3. Den gældende regulering af revisors uafhængighed

I forbindelse med vurderingen af revisors uafhængighed vil de gældende bestemmelser på området indledningsvis blive omtalt. Dette gøres for at tydeliggøre EU-kommissionens ønske om ændringer og tiltag til brug for analysen og vurderingen af de i forordningsforslaget foreslåede ændringer.

3.1. 8. Direktiv

I 2006 udstedte Europa-parlamentet direktiv 2006/43/EF om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber (*fremover: 8. Direktiv*). 8. Direktiv omhandler blandt andet en række grundlæggende principper for revisors uafhængighed i forbindelse med udførelse af lovpligtig revision.

Ved et direktiv er der tale om et regelsæt, der skal implementeres i de pågældende medlemslandes lovgivning, før dette kan gøres gældende. Det er her overladt til de enkelte medlemslande selv at bestemme form og midler til implementering.¹⁶

Det gældende 8. Direktiv trådte i kraft den 29. juni 2006 med implementeringsfrist i national lovgivning den 29. juni 2008.¹⁷

¹⁶ http://www.euo.dk/spsv/off/alle/117_74/ (04-06-12)

I Danmark er det 8. Direktiv implementeret i den gældende revisorlov, som trådte i kraft 1. juli 2008.¹⁸ EU-parlamentets regelsæt omhandlende revisors uafhængighed er således implementeret i revisorloven, som behandles i nedenstående afsnit.

3.2. Revisorloven

Som omtalt ovenfor blev revisorloven i 2008 ændret ved en implementering af 8. Direktiv. Det bemærkes, at 8. Direktivs uafhængighedsbestemmelser udelukkende omhandler erklæringer ved lovpligtig revision, hvor revisorlovens regler om uafhængighed favner bredere og omhandler alle erklæringer afgivet med sikkerhed – herunder både revisionspåtegninger på årsregnskaber samt andre erklæringer med sikkerhed.¹⁹

Reglerne for revisors uafhængighed fremgår af revisorlovens kapitel 4. Herudover har Erhvervsstyrelsen (*fremover: ES*) udstedt ”Bekendtgørelse om godkendte revisors og revisionsvirksomheders uafhængighed”²⁰ (*fremover: BEK nr. 663*) med en tilhørende vejledning. BEK nr. 663 og den tilhørende vejledning forholder sig alene til revisorlovens § 24 omhandlende revisors uafhængighed.²¹

I revisorloven § 16, stk. 1 fremgår det, at revisor ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed er offentlighedens tillidsrepræsentant. Revisor skal i denne forbindelse udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgaverne tillader. God revisionsskik indebærer desuden, at revisor skal udvise integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne. Af erklæringsbekendtgørelsen § 1, stk. 2 fremgår endvidere, at revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant skal afgive erklæringer og rapporter uafhængigt af hvervgiver.

Ifølge revisorloven § 24, stk. 1 skal revisor ved udførelse af erklæringer med sikkerhed være uafhængig af den virksomhed, som opgaven vedrører. Hvorvidt der foreligger trusler mod revisors

¹⁷ 8. Direktiv art. 53, stk. 1

¹⁸ Revisorloven § 55, stk. 1

¹⁹ Vejledning til BEK nr. 663 s. 3

²⁰ BEK nr. 663 af 26/06/2008

²¹ Vejledning til BEK nr. 663 s. 2

uafhængighed kan i nogle tilfælde være svært for revisor at vurdere. Dette skyldes, at den danske lovgivning omkring revisors uafhængighed bygger på en principbaseret tilgang, som betyder, at revisor i høj grad selv skal foretage en konkret vurdering af, hvorvidt denne er uafhængig i forhold til en specifik kunde eller opgave.²²

Revisor skal ikke kun vurdere sin egen uafhængighed men også identificere alle de personer, der kan påvirke den givne opgave samt foretage en vurdering af deres uafhængighed. Dette kan være personer, der indgår i teamet på opgaven, personer som kontrollerer opgavens udførelse, personer der på anden måde fører tilsyn med revisionspartneren eller andre medarbejdere på opgaveteamet.²³ Revisor skal i sin vurdering af uafhængigheden endvidere inddrage kundevirksomhedens størrelse og struktur samt revisionsvirksomhedens størrelse, struktur og interne organisation. I denne vurdering bør inddrages karakteren og mængden af de tjenesteydelser, som revisor leverer udover erklæringer med sikkerhed, herunder blandt andet rådgivning.²⁴

Det fremgår af BEK nr. 663 § 1, stk. 1, at der ikke må foreligge trusler, som kan vække tvivl om revisors uafhængighed hos en velinformeret tredjemand. Hermed forstås, at en person med den fornødne indsigt i opgavens omfang, som kan vurdere forholdene, ikke må kunne være i tvivl om revisors uafhængighed. Bestemmelsen omkring revisors uafhængighed omhandler således både situationer, hvor det er påviseligt, at revisor ikke er uafhængig samt situationer, hvor en velinformeret tredjemand er af den opfattelse, at revisor ikke fremstår som uafhængig.²⁵

3.2.1. Trusler mod revisors uafhængighed uden mulighed for sikkerhedsforanstaltninger

Til trods for den danske lovgivnings principbaserede tilgang er der i revisorloven § 24, stk. 2 oplyst en række situationer, hvor revisors uafhængighed må anses for truet, og hvor revisor, uanset forholdets karakter, ikke kan anses for uafhængig.²⁶ Revisor skal, såfremt nedenstående forhold er

²² Vejledning til BEK nr. 663 s. 2

²³ Vejledning til BEK nr. 663 s. 5

²⁴ Vejledning til BEK nr. 663 s. 5

²⁵ Vejledning til BEK nr. 663 s. 6

²⁶ Forholdene er uddybet i BEK nr. 663 § 2

til stede, altid afstå fra at varetage den pågældende opgave.²⁷ Bestemmelserne herom er udtømmende.²⁸

- ◆ Hvis der er tætte familiemæssige bånd til kunden
- ◆ Hvis revisor har været ansat i en beslutningstagende stilling i kundevirksomheden inden for de seneste to år.
- ◆ Hvis revisor eller revisionsvirksomheden har en kommerciel eller økonomisk interesse i den reviderede virksomhed.
- ◆ Hvis kundevirksomheden har en økonomisk interesse i revisionsvirksomheden.

Revisor har ved ovenstående forhold således ikke mulighed for at foretage sikkerhedsforanstaltninger for at mindske truslen mod hans uafhængighed. Forholdene vil ikke blive uddybet nærmere, da detaljerne herom ikke vurderes relevant for den efterfølgende analyse.

Udover ovennævnte tilfælde gælder særlige bestemmelser vedrørende virksomheder af interesse for offentligheden jf. BEK nr. 663 § 5. Virksomheder af interesse for offentligheden defineres ifølge revisorloven § 21 som enten børsnoterede virksomheder, statslige aktieselskaber, kommuner eller virksomheder underlagt tilsyn af Finanstilsynet. Herudover er virksomheder, der i to på hinanden følgende regnskaber overstiger mindst to af følgende kriterier omfattet:

- ◆ Medarbejderstab på 2.500 personer
- ◆ Balancesum på 5 mia. kr. eller
- ◆ Nettoomsætning på 5 mia. kr.

Ved udførelse af erklæringsopgaver med sikkerhed for virksomheder med interesse for offentligheden er uafhængighedskravene skærpet. Forbuddene omfatter for disse virksomheder ikke kun de revisorer, der er tilknyttet opgaveteamet, men også alle andre personer i revisionsvirksomheden.²⁹

²⁷ BEK nr. 663 § 2

²⁸ Vejledning til BEK nr. 663 s. 17

²⁹ BEK nr. 663 § 5, stk. 1

Revisor anses i relation til disse virksomheder ikke for uafhængig, såfremt revisor medvirker til udarbejdelsen af erklæringsmaterialet. Dette gør sig blandt andet gældende ved deltagelse i bogføringen, opstilling af regnskab eller øvrige registreringsopgaver. Endvidere anses revisor ikke for uafhængig, såfremt denne inden for de seneste to år har deltaget i ansættelsen af medarbejdere til centrale finansielle eller administrative ledelsesstillinger i kundevirksomheden.³⁰

3.2.2. Trusler mod revisors uafhængighed med mulighed for sikkerhedsforanstaltninger

Af BEK nr. 663 § 6 beskrives endvidere en række situationer, hvor revisors uafhængighed kan være truet. I modsætning til ovennævnte forhold er der her ikke tale om absolutte forbud. Revisor skal derfor i den konkrete situation overveje, om der er et uafhængighedsproblem. Såfremt dette er tilfældet, skal revisor overveje, hvorvidt problemet kan mindskes til et acceptabelt niveau ved indførelse af sikkerhedsforanstaltninger.³¹

Disse trusler omfatter blandt andet forhold, hvor revisor har udført opgaver af en sådan art, at det ved revisionsopgaven kan medføre egenkontrol, eller såfremt revisor inden for de seneste to år har optrådt som partsrepræsentant for kunden. Ligeledes er bestemmelsen gældende i de tilfælde, hvor øvrige personer har en sådan forbindelse til kundevirksomheden, at der kan opstå trusler mod uafhængigheden.³² I modsætning til BEK nr. 663 § 2 er de i § 6 nævnte forhold ikke udtømmende. Der kan derfor opstå en lang række situationer, hvor revisor må tage stilling til truslen mod hans uafhængighed og hermed eventuelle sikkerhedsforanstaltninger, der kan afhjælpe truslen.³³

De sikkerhedsforanstaltninger, der kan indføres, afhænger af den konkrete trussel. En sikkerhedsforanstaltning kan for eksempel være, at en anden revisor i revisionsvirksomheden, som ikke tidligere har været involveret i kundevirksomheden, foretager kontrol af den pågældende revisionsopgaves udførelse.³⁴ Tilsvarende kan revisionsvirksomheden ved risiko for egenkontrol indføre

³⁰ BEK nr. 663 § 5

³¹ Vejledning til BEK nr. 663 s. 17

³² BEK nr. 663 § 6

³³ Vejledning til BEK nr. 663 s. 17

³⁴ Vejledning til BEK nr. 663 s. 18

funktionsadskillelse, således at de medarbejdere, der deltager i assistance- eller rådgivningsopgaver, ikke udfører erklæringsopgaver for den samme kunde.³⁵

Såfremt revisor vurderer, at der kan forekomme usikkerhed vedrørende hans uafhængighed, og at der ikke kan indgås tilstrækkelige sikkerhedsforanstaltninger til imødegåelse heraf, bør revisor fratræde som revisor for kunden.³⁶

3.2.3. Øvrige bestemmelser om uafhængighed

For yderligere at sikre revisors uafhængighed stilles der for virksomheder af offentlig interesse krav om partnerrotation. Den eller de underskrivende revisorer skal udskiftes senest 7 år efter deres indtræden, hvorefter de først kan genindtræde efter en fraværperiode på mindst to år.³⁷

Der er i denne bestemmelse ikke krav om firmarotation. Der er således ikke noget til hinder for, at den tiltrædende underskrivende revisor indgår i samme netværk som den udskiftede revisor. Endvidere kan det resterende revisorteam fastholdes.

Herudover gælder det ifølge revisorloven § 26, at en revisionsvirksomhed ikke må anses for honorafhængig af en kundevirksomhed. Dette gør sig gældende, såfremt honoraret fra den samme kunde i fem på hinanden følgende år udgør mere end 20 % af revisionsvirksomhedens samlede omsætning.³⁸ Endvidere gælder det, at revisors vederlag ikke må gøres afhængigt af det udførte arbejdes udfald. Tilsvarende må revisor ikke kræve et højere vederlag, end der kan anses for rimeligt.³⁹

3.3. Code of Ethics

Udover de ovenfor omtalte bestemmelser i 8. Direktiv, revisorloven og BEK nr. 663 har IFAC⁴⁰ endvidere udstedt "Code of Ethics for professional accountants" (*fremover: Code of Ethics*), som inde-

³⁵ FSR's Etikudvalg, Praktisk eksempler på anvendelse af etiske regler om revisors uafhængighed ved udførelse af assistance og rådgivningsopgaver mv. for små og mellemstore erklæringsklienter, 2006, s. 5

³⁶ BEK nr. 663 § 1, stk. 2

³⁷ Revisorloven § 25

³⁸ Revisorloven § 26, stk. 1

³⁹ Revisorloven § 26, stk. 2

⁴⁰ International Federation of Automatic Control

holder en række retningslinjer for revisors etiske adfærd – herunder særligt bestemmelser omkring revisors uafhængighed.⁴¹ Som medlemmer af IFAC har Foreningen for Statsautoriserede revisorer (*fremover: FSR*) og Dansk Revisorforening forpligtet sig til, at deres medlemmer opfylder bestemmelserne angivet i Code of Ethics, så vidt dette kan gøres inden for rammerne af den danske lovgivning. Såfremt dansk lovgivning er skærpende i forhold til Code of Ethics, skal den danske lovgivning overholdes.⁴²

Code of Ethics indeholder en beskrivelse af, hvorledes den principbaserede metode bør anvendes i konkrete situationer. Code of Ethics giver således, ligesom BEK nr. 663, eksempler på, hvornår der foreligger trusler mod revisors uafhængighed samt forslag til, hvilke sikkerhedsforanstaltninger der vil være passende til at håndtere den konkrete trussel. Endvidere angiver Code of Ethics forhold, hvor sikkerhedsforanstaltninger vurderes ikke at kunne imødegå trusler mod revisors uafhængighed.⁴³

Da Code of Ethics i høj grad beskriver de samme situationer som BEK nr. 663, vil indholdet i Code of Ethics ikke blive nærmere gennemgået her. Code of Ethics vurderes dog at være mere uddybende end BEK nr. 663. Ved tvivlsspørgsmål bør revisor derfor være opmærksom på, at han kan opnå større udbytte ved brug af Code of Ethics frem for BEK nr. 663.

3.4. Delkonklusion

EU-parlamentet udstedte i 2006 det 8. Direktiv, med en række grundlæggende principper for revisors uafhængighed. Danmark har i 2008 implementeret 8. Direktiv i revisorloven, som herefter regulerer revisors uafhængighed.

Ifølge revisorloven skal revisor ved afgivelse af erklæringer med sikkerhed være offentlighedens tillidsrepræsentant. Dette betyder blandt andet, at revisor skal være uafhængig af hvervgiver. Den danske lovgivning omkring revisors uafhængighed bygger på en principbaseret tilgang. Dette betyder, at revisors uafhængighed af hvervgiver i høj grad beror på revisors konkrete vurdering i for-

⁴¹ Code of Ethics, kapitel 290 og 291

⁴² Code of Ethics, s. 1

⁴³ Code of Ethics kap. 100.3

hold til den specifikke kunde eller opgave. Revisor anses for afhængig, såfremt dette er beviseligt, eller såfremt han af en velinformeret tredjemand opfattes som afhængig.

I forbindelse med revisorloven har Erhvervsstyrelsen udstedt BEK nr. 663, hvoraf der fremgår en række tilfælde, hvor revisor under alle omstændigheder må anses for afhængig af kunden. I disse tilfælde skal revisor under alle omstændigheder afstå fra at varetage den pågældende revisionsopgave.

BEK nr. 663 nævner endvidere en række tilfælde, hvor det trods eventuelle trusler mod revisors uafhængighed er muligt for revisor at varetage en revisionsopgave. I disse tilfælde skal truslerne imødegås ved at foretage sikkerhedsforanstaltninger.

Medlemmer af FSR samt Dansk Revisorforening er endvidere forpligtet til at opfylde bestemmelserne i Code of Ethics udstedt af IFAC. Code of Ethics indeholder en beskrivelse af, hvorledes den principbaserede metode bør anvendes i konkrete situationer samt forslag til sikkerhedsforanstaltninger til imødegåelse af trusler mod revisors uafhængighed. Code of Ethics indeholder også en liste over forbudte ydelser, hvor sikkerhedsforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Særligt for virksomheder af offentlighedens interesse gælder det, at der skal ske revisorrotation senest hvert 7. år. Endvidere gælder det, at revisor ikke må være honorarafhængig af en sådan kundevirksomhed. Honorarafhængighed opstår ifølge de gældende regler, såfremt omsætningen fra én kunde udgør mere end 20 % af den samlede omsætning.

4. EU-kommissionens forordningsforslag

I november 2011 udsendte EU-kommissionen et forslag til "Forordning om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden" (*fremover: forordningsforslag*). I pressemeddelelsen lød overskriften således:

*"Tilliden til regnskaber skal genskabes. Europa-kommissionen vil forbedre kvaliteten, øge dynamikken og skabe større åbenhed på revisionsmarkedet."*⁴⁴

Forud for forordningsforslaget havde EU-kommissionen i efteråret 2010 udsendt "Grønbog Revisionspolitik: Læren af krisen"⁴⁵ (*fremover: grønbogen*) med en række forslag, som efter EU-kommissionens overbevisning ville forbedre revisionsbranchen. På baggrund heraf iværksatte EU-kommissionen en høring, der gav ca. 700 svar fra en bred gruppe af interessenter.⁴⁶ Herudover gennemførte EU-kommissionen en konsekvensanalyse, hvor initiativet var en undersøgelse af eventuelle problemstillinger i revisionsmarkedet.⁴⁷

Grønbogen, høringssvar og konsekvensanalysen danner således et samlet grundlag for det udsendte forordningsforslag.

4.1. Baggrunden for forordningsforslaget

I de efterfølgende afsnit vil forordningsforslagets overordnede punkter blive beskrevet for at give læseren et indblik i omfanget af forordningsforslaget. Formålet hermed er at synliggøre hvor omfangsrigt forordningsforslaget er, og hvor stram reguleringen ved en eventuel gennemførelse vil blive – især for revisionsbranchen.

4.1.1. Den finansielle krise

Der er under og efter finanskrisen udarbejdet analyser af den rolle, som blandt andet banker, vurderingsbureauer og tilsynsmyndigheder har haft. Der er i denne forbindelse vedtaget adskillige foranstaltninger til at imødekomme behovet for at stabilisere markedet. EU-kommissionen mener ikke, at der ved disse analyser har været tilstrækkeligt fokus på revisors rolle under krisen. Herudover har der været for lidt opmærksomhed på, hvorledes revisionsfunktionen kan styrkes, således at revisor via sin funktion kan bidrage til en øget finansiell stabilitet.⁴⁸ EU-kommissionen har på

⁴⁴ Pressemeddelelse - forordning

⁴⁵ Grønbogen

⁴⁶ Forordningsforslag, s. 3

⁴⁷ Impact assessment, s. 6

⁴⁸ Grønbogen, s. 3

denne baggrund skabt fokus på revisor og dennes rolle med det formål at sikre, at alle dele af det finansielle system forbedres.⁴⁹

Ifølge EU-kommissionen har den finansielle krise påvist, at der er visse svagheder i den lovpligtige revision. Dette skyldes især samfundets undren over, hvordan revisorer har kunnet give blanke påtegninger til virksomheder, der efterfølgende er gået konkurs. Svaghederne er især fremhævet i forbindelse med virksomheder af interesse for offentligheden (*fremover: PIE-virksomheder*⁵⁰).⁵¹ Forordningsforslaget gælder derfor udelukkende denne form for virksomheder.

Ved PIE-virksomheder forstås blandt andet børsnoterede virksomheder, finansielle virksomheder og forsikringsselskaber.⁵² Endvidere omfattes selskaber, der på balancedagen har en balancesum og/eller samlede aktiver under forvaltning på over EUR 1.000 mio.⁵³ Læseren bør her være opmærksom på, at EU-kommissionens definition på en PIE-virksomhed er forskellig fra revisorlovens definition af virksomheder af offentlig interesse jf. afsnit 3.2.1.

4.1.2. Forventningskløften

Ifølge EU-kommissionen har mange borgere og investorer været uforstående over for, hvordan revisorer har kunnet fremlægge umodificerede revisionspåtegninger for deres kunder, hvorefter kunderne (især banker) kort tid efter har lidt store økonomiske tab eller er gået konkurs.⁵⁴

På denne baggrund peger EU-kommissionen på, at der kan eksistere en forventningskløft mellem regnskabsbrugernes forventninger til den udførte revision og den faktisk udførte revision.

Forventningskløften er gennem årene forsøgt defineret på forskellige måder. Generelt kan forventningskløften defineres som de uoverensstemmelser, der eksisterer mellem samfundets forventninger til det arbejde, revisor udfører, og det arbejde, revisor rent faktisk udfører.⁵⁵

⁴⁹ Forordningsforslag, s. 2

⁵⁰ PIE = Public interest entities

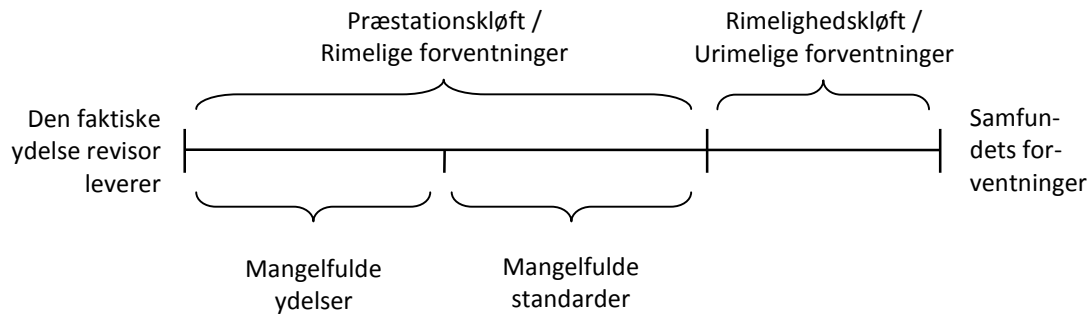
⁵¹ Forordningsforslag, s. 2

⁵² Forslag til direktiv, s. 17, art. 1, stk. 2 litra d.

⁵³ Forordningsforslag, s. 24-25, art. 4

⁵⁴ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 3

Forventningskløften kan illustreres således:

Figur 3 – Forventningskløften⁵⁶

Ovenstående figur illustrerer den kløft, der eksisterer mellem brugernes forventninger til revisors arbejde på den ene side og på den anden side, den ydelse revisor rent faktisk leverer. Hvis revisorerne mislykkes med at imødekomme samfundets forventninger til deres arbejde, vil tilliden til revisor svækkes og forventningskløften blive større.⁵⁷ Det er derfor væsentligt, at revisionsbranchen er i stand til at identificere årsagerne til forventningskløften og på denne måde forsøge at imødekomme eventuelle forventninger fra samfundet.⁵⁸ Årsagerne til forventningskløften kan opdeles i to dele.

1. Urimelige forventninger

Revisor skal i sit arbejde være omkostningseffektiv. Det betyder blandt andet, at revisor ved sin revision foretager en stikprøveudvælgelse frem for en fuldstændig gennemgang af samtlige transaktioner. Ligeledes vil revisor ikke være i stand til at afgive en erklæring med fuld sikkerhed for sin konklusion, men derimod kun høj grad af sikkerhed.

⁵⁵ Bøg, Kjeld Chr. et al, Professionsetik for revisorer, FSR, 2007, s. 14

⁵⁶ Egen tilvirkning – Inspireret af: Bøg, Kjeld Chr. et al, Professionsetik for revisorer, FSR, 2007, s. 15

⁵⁷ Brenda Porter, An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap, Accounting and Business Research, 1993, 24:93, s. 66, bilag 10

⁵⁸ Brenda Porter, An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap, Accounting and Business Research, 1993, 24:93, s. 66, bilag 10

Regnskabsbrugeren er ofte ikke bevidst om de begrænsninger, der er i forbindelse med en revision, hvorfor der i nogle tilfælde vil blive stillet urimelige krav til revisors arbejde, som revisor ikke vil være i stand til at opfylde. Når en virksomhed går konkurs eller lignende, kan samfundet således ofte have en urimelig opfattelse af, hvilke forhold revisor burde have afsløret.⁵⁹

Urimelighedskløften kan søges mindsket ved kontinuerligt at informere samfundet om, hvilket arbejde der kan forventes udført af revisor.

2. Rimelige forventninger

Præstationskløften anses for at være rimelige forventninger fra samfundet. Denne del af forventningskløften opstår som en kombination af utilstrækkelig regulering og mangelfuldt arbejde fra revisors side.

Til trods for, at revisor opfylder gældende lovgivning og gældende standarder, kan regnskabsbrugeren vurdere revisors arbejde som utilfredsstillende. Revisor kan i disse tilfælde ikke holdes ansvarlig, da ansvaret her må hvile på lovgivere og IFAC, som udsteder revisionsstandarder.

Derimod kan revisor holdes ansvarlig, såfremt han ikke har udført sit arbejde i overensstemmelse med gældende lovgivning og standarder. Denne del af forventningskløften søges imødekommet ved indførsel af sanktioner, såfremt revisor ikke lever op til de gældende kvalitetskrav og etiske principper.⁶⁰

For at mindske den eksisterende forventningskløft anser EU-kommissionen det for nødvendigt at præcisere omfanget af den lovpligtige revision.⁶¹ EU-kommissionen vil herved søge at afstemme forventningerne mellem samfundet og revisor. Ved et sådant tiltag vil rimelighedskløften søges mindsket.

⁵⁹ Bøg, Kjeld Chr. et al, Professionsetik for revisorer, FSR, 2007, s. 15

⁶⁰ Bøg, Kjeld Chr. et al, Professionsetik for revisorer, FSR, 2007, s. 15-16

⁶¹ Forordningsforslag, s. 16, pkt. 15

EU-kommissionen har ikke i deres forslag lagt op til, at præstationskløften skal mindskes. I forordningsforslaget bemærkes det dog, at grundig revision er nøglen til at genoprette tilliden på markedet.⁶² EU-kommissionen ønsker med forordningen at styrke interessenternes tillid til revisor og dennes revision af regnskaber.⁶³

4.1.3. Revisors uafhængighed

EU-kommissionen stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt revisors uafhængighed er truet, og i hvor høj grad revisors professionelle skepsis er svækket. Af forordningsforslaget fremgår det, at revisor har en særlig vigtig samfundsrolle, da denne udøver en funktion i offentlighedens interesse. Dette betyder, at regnskabsbrugerne stoler på kvaliteten af revisors arbejde.⁶⁴

I konsekvensanalysen peges på de interesse modsætninger, revisor kan stå overfor ved på den ene side at skulle være offentlighedens tillidsrepræsentant og på den anden side udføre en tjenesteydelse for den reviderede virksomhed, som udvælger og betaler revisor.⁶⁵ EU-kommissionen mener, at størrelsen og sammensætningen af honoraret fra en enkelt kunde kan gøre revisor afhængig af den pågældende kunde, hvorved uafhængigheden trues. Desuden er det EU-kommissionens opfattelse, at når virksomhederne ikke vælger at udskifte deres revisionsvirksomhed, har de en tendens til at blive for trygge ved deres revisor. Dette er efter EU-kommissionens opfattelse i uoverensstemmelse med de gældende principper for uafhængighed.⁶⁶ Et længerevarende kendskab til kunden kan endvidere medføre manglende professionel skepsis som følge af tidligere års erfaringer med den reviderede virksomheds ledelse og dennes ærlighed og integritet.⁶⁷ På denne baggrund ønsker EU-kommissionen at styrke revisorers uafhængighed og professionelle skepsis.⁶⁸

⁶² Forordningsforslag, s. 2

⁶³ Forordningsforslag, s. 17, pkt. 19

⁶⁴ Forordningsforslag, s. 12, pkt. 1

⁶⁵ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 5

⁶⁶ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 3

⁶⁷ Forordningsforslag, s. 16, pkt. 16

⁶⁸ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 5

4.1.4. Markedsregulering

I den udarbejdede konsekvensanalyse konkluderer EU-kommissionen, at revisionsmarkedet ikke er tilstrækkelig konkurrencedygtigt. Dette skyldes primært, at branchen er domineret af fire store revisionsvirksomheder. Størstedelen af alle PIE-virksomheder vælger en af de store revisionsvirksomheder til at udføre deres revision. Dette valg skyldes i særdeleshed markedets opfattelse af, at de største revisionsvirksomheder er de bedste samt manglende udbud ved licitation.⁶⁹

PIE-virksomhedernes valg af de dominerende revisionsvirksomheder medfører, at flere mindre og mellemstore revisionsvirksomheder ikke har erfaringen og kapaciteten til at udføre revision af sådanne virksomheder, hvorved konkurrencedygtigheden på markedet svækkes yderligere.⁷⁰ Dette øger afhængigheden af de dominerende spillere på markedet, og en eventuel lukning af en af disse virksomheder vil kunne medføre manglende udbud af revisionsydelsen, hvorved risikoen for manglende levering af revisionsydelser på markedet forøges.⁷¹ EU-kommissionen ønsker på denne baggrund at styrke markedsvilkårene for revision af PIE-virksomheder.

4.2. Indholdet af forordningsforslaget

Med udgangspunkt i ovennævnte problemstillinger, identificeret af EU-kommissionen, har EU-kommissionen i forordningsforslaget fremlagt en række forslag, som de mener, vil mindske forventningskløften, styrke tilliden til revisor, begrænse uafhængighedsproblematikken samt gøre revisionsmarkedet mere konkurrencedygtigt.

Med henblik på at mindske den forventningskløft, der er konstateret mellem regnskabsbrugerens forventninger til revisionsydelsen og den faktiske ydelse, har EU-kommissionen i forordningsforslagets art. 22 foreslået en udvidelse af revisionspåtegningen, således at regnskabsbrugerens opnår flere oplysninger om den udførte revision. Tilsvarende stilles krav om et mere detaljeret revisionsprotokollat jf. art. 23. Ved at mindske den eksisterende forventningskløft mener EU-

⁶⁹ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 3

⁷⁰ Forordningsforslag, s. 19, pkt. 26

⁷¹ Forordningsforslag, s. 20, pkt. 34

kommissionen, at denne yderligere præcisering af revisors udførte revision vil forbedre interessenternes tillid til det reviderede regnskab.⁷²

Det er EU-kommissionens opfattelse, at en revisors udførelse af andre opgaver end den lovpligtige revision for en revisionskunde kan skade revisors uafhængighed over for den pågældende kunde.⁷³

For at styrke revisors uafhængighed i forbindelse med revisionsopgaver har EU-kommissionen derfor foreslået, at en revisor, såfremt denne udfører lovpligtig revision for en PIE-virksomhed, ikke må udføre ikke-revisionsydelser for den reviderede virksomhed jf. forordningsforslaget art. 10, stk. 3. Ved ikke-revisionsydelser forstås blandt andet ekspertydelser, som ikke har relation til revisionen, herunder blandt andet skatterådgivning eller andre rådgivningsydelser. Endvidere er bogføring og udarbejdelse af regnskaber, vurderingsydelser og deltagelse i virksomhedens interne revision angivet som ikke-revisionsydelser. Forordningsforslaget er således væsentligt strammere end de gældende bestemmelser omtalt i afsnit 3.2.1 omkring, hvilke ikke-revisionsydelser revisor med sikkerhed ikke må udføre.

Af forordningsforslaget art. 10, stk. 5 fremgår det desuden, at revisionsvirksomheder, hvor den årlige revisionsindtægt fra PIE-virksomheder udgør mere end en tredjedel af de samlede revisionsindtægter, og hvor revisionsvirksomheden indgår i et netværk, hvis årlige revisionsindtægter udgør mindst EUR 1.500 mio., ikke må udføre nogen former for ikke-revisionsydelser for PIE-virksomheder. Dette gælder uanset om PIE-virksomheden er revisionskunde hos den pågældende revisionsvirksomhed. Denne bestemmelse skal sikre, at der findes et minimum af revisionsvirksomheder, der kan udføre den lovpligtige revision for PIE-virksomheder uden at skade deres uafhængighed.⁷⁴

Som omtalt ovenfor kan størrelsen og sammensætningen af honoraret fra en PIE-virksomhed true revisionsvirksomhedens uafhængighed. I forordningsforslaget art. 9 fremgår det derfor, at revisionshonoraret ikke må være betinget, således at honoraret beregnes på et grundlag relateret til resultatet af det udførte arbejde. Herudover fremgår det, at honorarer i forbindelse med revisi-

⁷² Forordningsforslag, s. 17, pkt. 19

⁷³ Forordningsforslag, s. 15, pkt. 11

⁷⁴ Forordningsforslag, s. 15, pkt. 11

onsnære ydelser, såsom delårsregnskaber eller øvrige erklæringer, ikke må udgøre mere end 10 % af honoraret for den lovpligtige revision.

Som en del af forslaget til at styrke revisors uafhængighed har EU-kommissionen foreslået, at en revisor eller en revisionsvirksomhed ikke må revidere den samme PIE-virksomhed i en periode på mere end 6 år. Her er dog mulighed for forlængelse til ni år, såfremt den reviderede virksomhed har valgt to revisionsvirksomheder til at udføre revisionen. Herefter må den valgte revisionsvirksomhed ikke udføre den lovpligtige revision inden for en periode på fire år.⁷⁵ Som omtalt i afsnit 3.2.3 er der i revisorloven allerede indført partnerrotation. Det ses her, at denne bestemmelse ifølge EU-kommissionen ikke er tilstrækkelig, da EU-kommissionen mener, at uafhængigheden kan styrkes yderligere ved tvungen firmarotation.

Det er EU-kommissionens opfattelse, at tvungen firmarotation også vil være med til at forbedre markedsvilkårene, da det herved bliver lettere for de reviderede virksomheder at skifte revisor.⁷⁶ Endvidere ønsker EU-kommissionen med deres forslag at tilskynde til, at der udvælges mere end én revisor. Herved finder EU-kommissionen, at flere mindre revisionsvirksomheder vil blive valgt og hermed opnå kapacitet og kompetencer til at betjene PIE-virksomheder, hvorved markedsvilkårene for udbud af revisionsydelser vil blive forbedret.⁷⁷

I forbindelse med firmarotation ønsker EU-kommissionen, at revisionsopgaverne skal i udbud. Udbudsrunden af revisionsydelserne vil blive tvungen og vil betyde, at mindst ét firma uden for kredsen af de fire største revisionsfirmaer skal indbydes til at være med i udbudsrunden. Udbud behandles i forordningsforslagets art. 32. Der vil ikke blive noget krav om, at offentliggøre et udbud i Den Europæiske Unions Tidende og/eller i nationale lovtidende eller aviser, jf. art. 32, 3b.

4.2.1. Grønningen som forordning

Da der er tale om et forordningsforslag, vil en eventuel gennemførelse betyde, at EU's medlemslande skal foretage implementeringen af forslaget som en forordning frem for et direktiv. Ved ind-

⁷⁵ Forordningsforslag, art. 33, stk. 2 og 3

⁷⁶ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 6

⁷⁷ Forordningsforslag, s. 19, pkt. 26

førelsen af en forordning er regelsættet allerede ved ikrafttræden bindende i de enkelte medlemsstater.⁷⁸ Som omtalt i afsnit 3.1. omhandlende det 8. Direktiv er der ved et direktiv derimod tale om et regelsæt, der først skal implementeres i de pågældende medlemslandes lovgivning, før dette kan gøres gældende. Det er ved et direktiv således overladt til de enkelte medlemslande selv at bestemme form og midler til implementering.

Af forordningsforslaget fremgår det, at EU-kommissionen anser en forordning for at have større retssikkerhed i og med, at denne finder direkte anvendelse. Herudover påpeger EU-kommissionen i forordningsforslaget, at der ved en forordning opnås den højeste grad af harmonisering som følge af, at alle lovpligtige revisioner udføres i henhold til identiske regler.⁷⁹

Det ses af ovenstående, at implementering af en forordning frem for et direktiv giver de enkelte medlemsstater mindre frihed til - og medindflydelse på, hvorledes angivne regler udstedt af EU skal implementeres.

4.3. Delkonklusion

Ifølge EU-kommissionen har den finansielle krise påvist, at der er svagheder i den lovpligtige revision. Dette gælder blandt andet en øget forventningskløft mellem regnskabsbrugerens forventninger og revisors faktiske udførte arbejde. Herudover er der stillet spørgsmålstejn ved graden af revisors uafhængighed samt konkurrencedygtigheden på markedet.

EU-kommissionen ønsker med sit forordningsforslag at imødekomme disse problemstillinger. For at mindske den konstaterede forventningskløft og hermed bidrage til større tillid til revisor har kommissionen stillet forslag om en udvidelse af revisionspåtegningen. Hensigten med dette forslag er at mindske den urimelighedskløft, der er opstået mellem regnskabsbrugerens forventninger til revisors arbejde og revisors faktiske udførte arbejde.

Uafhængigheden ønskes styrket ved, at revisionsvirksomheder, der udfører lovpligtig revision for PIE-virksomheder, ikke samtidig kan udføre ikke-revisionsydelser for samme kunde. Ligeledes må

⁷⁸ http://www.eu-oplysningen.dk/spsv/off/alle/117_73/ (22-08-12)

⁷⁹ Forordningsforslag, s. 5, pkt. 3.3

honoraret af revisionsnære ydelser ikke overstige 10 % af honoraret af den lovpligtige revision, hvilket er en stramning i forhold til de gældende regler om, at honoraret fra én kunde maksimalt må udgøre 20 % af den samlede omsætning. For yderligere at styrke uafhængigheden foreslås det, at der skal ske firmarotation hvert sjette år, frem for partnerrotation hvert 7. år, således at et valgt revisionsfirma ikke kan være revisor for en virksomhed i en periode på mere end 6 år, uden at have haft en fraværperiode på minimum fire år. Tvungen firmarotation vil ifølge kommissionen endvidere bidrage til øget konkurrence på markedet.

Desuden ønskes konkurrencedygtigheden på markedet styrket ved, at udvælgelsen af ny revisor skal forløbe som en tvungen udbudsrunde, hvor der skal indbydes mindst ét revisionsfirma uden for kredsen af de fire største. Herudover afskæres de største revisionsfirmaer fuldstændig fra at udføre ikke-revisionsydelser for PIE-virksomheder, for på denne måde at sikre markedet, at et minimum af revisionsfirmaer er i stand til at udføre den lovpligtige revision.

EU-kommissionen ønsker at gennemføre forslaget som en forordning frem for et direktiv for at sikre en større retssikkerhed og en højere grad af harmonisering i hele EU.

5. Analyse af EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser

I dette afsnit tages der udgangspunkt i EU-kommissionens baggrund for og formål med forordningsforslaget omhandlende adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser. Med udgangspunkt heri foretages en analyse af interessenternes holdning til forordningsforslaget og deres vurdering af, hvorvidt forordningsforslaget bidrager til at opnå de formål, EU-kommissionen har opstillet.

De primære interessenter anses blandt andet for at være det danske erhvervsliv, da de enkelte PIE-virksomheder med forordningsforslaget ikke kan vælge én og samme person til både at revidere deres regnskab og samtidig udføre ikke-revisionsydelser såsom rådgivning. Herudover anses revisorer og advokater, der udfører de omtalte opgaver, for interessenter. Regnskabsbrugere der træffer beslutninger på baggrund af reviderede regnskaber, herunder investorer og aktionærer

samt de danske lovgivere anses ligeledes for interessenter i forhold til det pågældende forordningsforslag fra EU-kommissionen.

Med forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser tænkes her udelukkende på forordningsforslaget art. 10, stk. 3, hvor revisor ikke må udføre revision og ikke-revisionsydelser for den samme PIE-virksomhed. Forordningsforslaget art. 10, stk. 5, omkring rene revisionsvirksomheder, hvor visse revisionsvirksomheder under ingen omstændigheder må udføre ikke-revisionsydelser for PIE-virksomheder, inddrages ikke i nedenstående, med mindre det findes relevant for forslaget i art. 10, stk. 3. Dette skyldes, at opgavens fokus er på revisors uafhængighed og forslaget om rene revisionsvirksomheder vurderes primært at skulle sikre bedre markedsforhold jf. afsnit 4.2.

For at skabe et overblik over hovedbegreberne omhandlende forordningsforslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser, er der i nedenstående tabel givet en begrebsdefinition, som gælder for både analysen og vurderingen af dette forordningsforslag.

Revisionsydelser	Ikke-revisionsydelser	
	Revisionsnære ydelser	Ikke-revisionsnære ydelser
Ex. Den lovpligtige revision	Ex. Delårsregnskaber og øvrige erklæringer	Ex. Rådgivning, bogføring, udarbejdelse af regnskaber. Såfremt der i den specifikke omtale kun er tale om rådgivning og ikke samtlige ikke-revisionsnære ydelser, vil begrebet rådgivning anvendes.

Tabel 1 – Begrebsdefinition ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser⁸⁰

⁸⁰ Egen tilvirkning

5.1. EU-kommissionens formål med adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse

Som omtalt i afsnit 4.2. mener EU-kommissionen, at en revisors udførelse af både statusrevision og ikke-revisionsydelse for den samme PIE-virksomhed kan være en trussel mod hans uafhængighed. Dette begrundes primært med, at revisionsfirmaer, der udfører ikke-revisionsydelse for en PIE-virksomhed, kan have en interesse i at sikre sig indtægten fra disse ikke-revisionsydelse, når revisionen foretages. Særligt i tilfælde, hvor indtægten fra ikke-revisionsydelse er væsentlig i forhold til indtægten fra revisionen, vurderer EU-kommissionen, at revisors uafhængighed er truet.⁸¹ EU-kommissionen mener endvidere, at såfremt en revisionsopgave medfører mulighed for et yderligere honorar på ikke-revisionsydelse, vil revisors professionelle skepsis under udførelsen af revisionen blive kompromitteret.⁸² Ved udførelsen af revision er det som tidligere beskrevet et krav, at revisor er uafhængig. Ifølge EU-kommissionen vil kombinationen af tvungen firmarotation og forbuddet mod, at revisor udfører ikke-revisionsydelse for en PIE-virksomhed, som denne har revideret, sikre fuldstændig uafhængighed.⁸³

I forlængelse af en styrket uafhængighed hos revisor finder EU-kommissionen således, at forordningsforslaget vil medføre en bedre kvalitet af de udførte revisioner og hermed også styrke tilliden til revisors arbejde og de givne revisionspåtegninger.⁸⁴

Udover den styrkede uafhængighed, den øgede kvalitet og hermed forbedrede tillid til revisors arbejde er det også EU-kommissionens opfattelse, at forbuddet mod at revisor udfører ikke-revisionsydelse for en revideret virksomhed vil medføre lige vilkår for de øvrige tjenesteudbydere på markedet, herunder advokater, konsulenter og skatterådgivere.⁸⁵ Der vil således blive skabt en større konkurrence på markedet og hermed bedre markedsvilkår.

Ud fra ovenstående kan EU-kommissionens overordnede mål med forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse listes op som nedenfor.

⁸¹ Impact assessment s. 15

⁸² Impact assessment s. 15

⁸³ Sammendrag af konsekvensanalyse s. 8

⁸⁴ Sammendrag af konsekvensanalyse s. 9

⁸⁵ Sammendrag af konsekvensanalyse s. 9

- ◆ Styrket uafhængighed hos revisor ved udførelse af revisionsopgaver.
- ◆ Øget kvalitet af og styrket tillid til revisors arbejde.
- ◆ Bedre markedsvilkår for tjenesteudbydere af ikke-revisionsydelser.

Da formålet om forbedrede markedsvilkår ikke har relation til revisors uafhængighed, vil dette kun blive inddraget i nedenstående i det omfang, det anses for relevant for opgaven.

I nedenstående tabel er investorernes overordnede holdninger til, hvorvidt EU-kommissionens mål er realiserbare, skitseret.

5. Analyse af EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser

	Over- ordnet holdning	Styrket uafhængighed	Øget kvalitet og styrket tillid
Revisorer	Imod	Der er ingen eksempler i praksis, der beviser revisors honorarafhængighed. Denne forbedres ikke i de lande, hvor ISA'erne er implementeret. 10 %-grænsen er for lav. Code of Ethics kan eventuelt udvides.	Kvaliteten forringes og omkostningerne stiger, da der går viden tabt om virksomheden. Regnskabsbruger har tillid til revisor.
Danske lovgivere	For	Eksempler i praksis viser, at revisor ikke kan vurdere sin egen uafhængighed. Revisor er for afhængig af honoraret på nuværende tidspunkt. 10 % - grænsen bør opbygges anderledes.	Kvaliteten og tilliden forbedres. Stigende omkostninger må accepteres.
Finansrådet (som investor)	Imod	Den eksisterende regulering er tilstrækkelig. Der er ingen eksempler på, at revisor har problemer med honorarafhængighed. Revisor kan selv vurdere, om han er uafhængig.	Kvaliteten forringes, da der går for meget viden tabt. Har tilstrækkelig tillid til revisor og tror ikke, at forslaget får betydning for kreditvurderinger.
ATP (som investor)	Er for at forbedre uafhængigheden	Man kan stille spørgsmålstejn ved revisors uafhængighed ud fra eksisterende sager, men om forslaget gør den store forskel er uvist. Revisor er altid honorarafhængig.	Sandsynligvis ingen forbedret kvalitet. Ændrede regler giver ikke revisor mere eller mindre mod. Har tillid til revisor og tror ikke, at forslaget får betydning for investeringsbeslutninger.
Dansk aktionærforening	For	Revisor kan ikke vurdere sin egen uafhængighed. Uafhængigheden styrkes.	Kvaliteten og tilliden forbedres. Stigende omkostninger må accepteres.
Erhvervslivet	Imod	Er imod 10 %-grænsen. Code of Ethics kan eventuelt udvides.	Kvaliteten forringes og omkostningerne stiger, da der går for meget viden tabt. Revisor kan udføre den bedste rådgivning.
Danske advokater	For	Uafhængigheden styrkes.	Kvaliteten forbedres.

Tabel 2 – Interessenternes holdning til hvorvidt EU-kommissionens mål med forordningsforslaget er realiserbare⁸⁶

⁸⁶ Egen tilvirkning – Baseret på de kilder der er anvendt i den efterfølgende analyse.

Med udgangspunkt i ovenstående tabel vil de berørte parter holdninger til EU-kommissionens forordningsforslag i de efterfølgende afsnit blive uddybet og analyseret.

5.2. Styrket uafhængighed af revisor ved udførelse af revisionsopgaver

5.2.1. Revisionsbranchens holdning

I analysen tages udgangspunkt i holdninger fra FSR og KPMG. Dette vurderes at være repræsentativt for revisionsbranchens holdninger til forslaget. Til brug for analysen er der foretaget interview med Statsautoriseret revisor og Partner fra KPMG, Peter Gath og Administrerende direktør i FSR, Charlotte Jepsen. Revisionsbranchens interesse i forordningsforslaget er naturlig, da de vil blive påvirket af en eventuel gennemførelse af forordningsforslaget. Revisionsbranchen formodes at have en økonomisk interesse i, at forordningsforslaget ikke bliver gennemført i og med, at der i forordningsforslaget ligges op til, at konkurrenceforholdene for øvrige tjenesteudbydere som fx advokater forbedres, hvormed revisionsfirmaerne risikerer at miste opgaver. Læseren bør være opmærksom på dette.

Peter Gath, syntes grundlæggende, at EU-kommissionens initiativ til at kigge nærmere på revisors uafhængighed er sundt. Han kan godt forstå, at nogle af de eksempler på konkurser der har været, har givet anledning til overvejelser omkring revisors honorarafhængighed.⁸⁷ Han siger:

”Hvis omverdenen ikke opfatter os som uafhængige, så har vi et problem, og det bliver vi nødt til at adressere. Når der kommer pres på revisors uafhængighed, syntes jeg altid, at man som revisor, som firma og som branche skal lytte godt og grundigt efter.”⁸⁸

I høringssvaret fra KPMG til EU-kommissionen bifalder KPMG også, at det er det rette tidspunkt at overveje rollerne i det europæiske kapitalmarked.⁸⁹ Samtidig udtrykker KPMG, at de ikke har kendskab til beviser for, at revisors uafhængighed bliver påvirket af den mængde af ikke-

⁸⁷ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 9 bilag 2

⁸⁸ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 8 bilag 2

⁸⁹ KPMH høringssvar til EU s. 7, bilag 9

revisionsydelser, der leveres.⁹⁰ Heller ikke FSR mener, at der er påvist sammenhænge mellem revisors uafhængighed og omfanget af ikke-revisionsydelser.⁹¹

EU-kommissionen har ud fra gennemgangen af forordningsforslaget og konsekvensanalysen tilsyneladende heller ikke konkrete beviser på sammenhænge mellem uafhængigheden og størrelsen af ikke-revisionsydelser. Alligevel mener EU-kommissionen, at det er naturligt at forvente, at den professionelle skepsis bringes i fare, da revisor har en interesse i at sikre sig yderligere omsætning fra ikke-revisionsydelser.⁹² EU-kommissionen understreger i denne sammenhæng, at vigtigheden af ikke-revisionsydelser for revisionsfirmaerne er voksende, og at revisionsydelsen ikke længere er den dominerende omsætningsgenerator.⁹³ EU-kommissionen henviser her til data fra de fire største revisionsfirmaer i Storbritannien i 2010, der viser, at omsætningen fra revision og revisionsrelaterede ydelser udgjorde 33 % af den samlede omsætning.⁹⁴ Endvidere understøtter de deres begrundelse med nedenstående data fra det tyske marked i 2010.

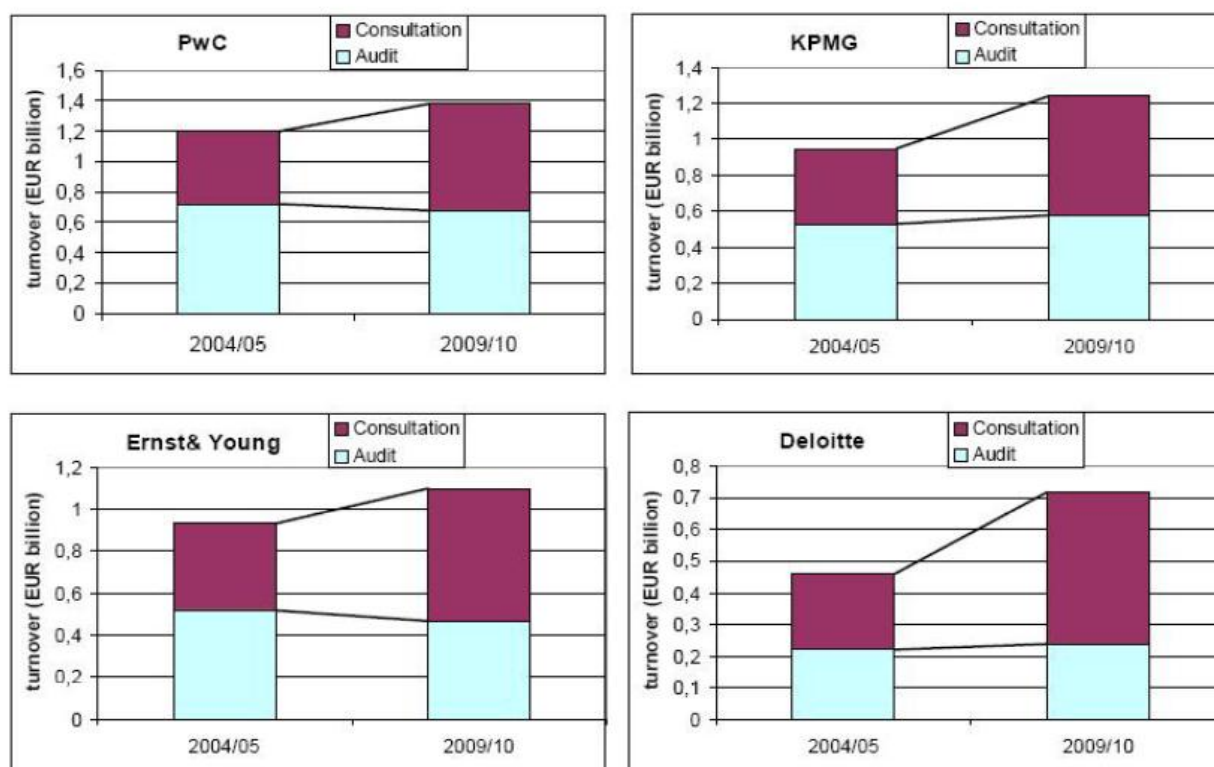
⁹⁰ KPMG høringssvar til EU s. 30, bilag 9

⁹¹ FSR høringssvar til ES s. 10, bilag 8

⁹² Impact assessment s. 15

⁹³ Impact assessment d. 16

⁹⁴ Impact assessment s. 16

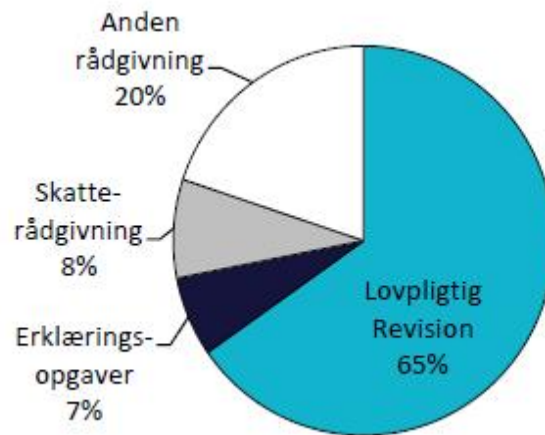

Figur 4 – Fordeling af omsætning på revision og ikke-revisionsydelser i de fire største revisionsvirksomheder i Storbritannien i 2010.⁹⁵

Det ses af ovenstående figur, at omsætningen i 2010 fra ikke-revisionsydelser udgjorde minimum 50 % af den samlede omsætning i de fire største revisionsvirksomheder i Tyskland.

FSR har lavet en tilsvarende analyse af honorarfordelingen på det danske marked, som ser således ud:

⁹⁵ Impact assessment s. 118. Beregninger foretaget på baggrund af data offentliggjort i Handelsblatt, "Preiskampf im Dax: Die Branche rangelt um Mandat mit Renommé "d. 19. januar 2011.

Figur 5 – Gennemsnitlig fordeling af honorar på ydelser i 2011/12⁹⁶

Ud fra ovenstående figur udgør honoraret til revisor for den lovpligtige revision og erklæringsopgaver 72 % af den samlede omsætning. Dette er væsentligt højere end de undersøgelser EU-kommissionen refererer til. FSR mener med denne analyse at have påvist, at den antagelse, der ligger til grund for forslaget om, at revisionshonoraret udgør en relativt lille andel, er forkert. FSR mener på denne baggrund, at forslaget er unødvendigt.⁹⁷ Det bør bemærkes, at beregningerne ikke er lavet på det samme grundlag, og at det er usikkert, hvilke ydelser der indgår i andelen af lovpligtig revision, og hvilke ydelser der indgår i ikke-revisionsydelser. Man bør derfor stille sig kritisk i forhold til at sammenligne og anvende disse data i en vurdering af sandsynligheden for, at revisor er honorarafhængig af ikke-revisionsydelser.

Charlotte Jepsen anerkender, at der ved udførelse af revisionsopgaver og ikke-revisionsydelser for den samme PIE-virksomhed er risiko for honorarafhængighed. Hun understreger dog samtidig, at dette risikoelement efter hendes opfattelse allerede er reguleret på en god måde i den nuværende lovgivning.⁹⁸ Charlotte Jepsen peger dog samtidig på, at ikke alle EU-lande har implementeret ISA'erne samt de uafhængighedsbestemmelser, der er i 8. Direktiv. Efter hendes opfattelse vil der med de europæiske briller ske en forbedring af uafhængigheden, hvis alle EU-lande implemente-

⁹⁶ Honorarer til børsnoterede selskabers revisorer – analyse, FSR, 2013, s. 4, bilag 18

⁹⁷ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 7, bilag 1

⁹⁸ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 11, bilag 1

rede ISA'erne. Men for de lande, der allerede har implementeret ISA'erne, mener hun ikke, at forordningsforslaget medfører en forbedret uafhængighed.⁹⁹ Dette synspunkt deler KPMG, der i sit høringssvar skriver, at de ønsker ISA'erne implementeret i hele EU via lovgivning.¹⁰⁰ Efter deres opfattelse er ISA'erne tilstrækkeligt klare, og de mener ikke, at der er yderligere behov for at regulere omkring revisors uafhængighed.¹⁰¹ KPMG bemærker endvidere, at deres medlemsfirmaer allerede har forpligtet sig til at følge ISA'erne, såfremt lokal lovgivning tillader det.¹⁰² EU-kommissionen ønsker i deres forordningsforslag også at indføre ISA'erne i hele EU.¹⁰³ Begrundelsen herfor er et ønske om at strømline revisionsstandarderne i hele EU, men EU-kommissionen nævner i denne sammenhæng ikke mulighed for, at harmonisering af ISA'erne kan medføre styrket uafhængighed. De syntes hermed ikke at mene, at indførsel af ISA'erne har betydning for revisors uafhængighed.

Både KPMG og FSR er uforstående overfor forslaget om, at honorarer i forbindelse med revisionsnære ydelser, såsom delårsregnskaber eller øvrige erklæringer, ikke må udgøre mere end hvad der svarer til 10 % af honoraret for den lovpligtige revision. FSR begrundet dette med, at revisor ved disse tilgrænsende ydelser er underlagt de uafhængighedskrav, der også gælder ved den lovpligtige revision. FSR udelukker derfor, at disse ydelser er en trussel i forhold til uafhængigheden.¹⁰⁴ Peter Gath argumenterer endvidere for, at grænsen – i en dansk kontekst – er sat alt for lavt.

”Når man kigger på kæmpe store engelske, franske og hollandske selskaber, hvor revisor får 25-50 mio. kr. i revisionshonorar, kan det godt være, at 10 % stadig er en del penge til at lave andre ting for. Men i Danmark, hvor vi har børsnoterede selskaber, hvor revisionshonoraret måske er 0,5 mio. kr. giver det ikke mening, at man så kun må lave andre ting for 50.000 kr. Det er jo vanvittigt.”¹⁰⁵

Peter Gath er dog åben overfor en eller anden form for maksimal grænse i forhold til udførelsen af revisionsnære ydelser. Han har forståelse for, at nogle stiller sig uforstående over for, hvordan

⁹⁹ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 19+20, bilag 1

¹⁰⁰ KPMG høringssvar til EU s. 25, bilag 9

¹⁰¹ KPMG høringssvar til EU s. 15, bilag 9

¹⁰² KPMG høringssvar til EU s. 24, bilag 9

¹⁰³ Forordningsforlag art. 20

¹⁰⁴ FSR høringssvar til ES s. 10, bilag 8

¹⁰⁵ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 9 bilag 2

man kan være uafhængig, hvis man har tjent mange penge på disse ydelser. Ifølge Peter Gath bærer forordningsforslaget præg af, at EU-kommissionen godt ved, at 10 % er meget lavt sat, men at de hermed har noget at forhandle med.¹⁰⁶ KPMG er endvidere åben over for, at man revurderer og eventuelt udvider listen over forbudte ydelser i Code of Ethics.¹⁰⁷ Peter Gath bemærker dog, at hans erfaring er, at revisionskomiteer i dag allerede selv har principper for, hvilke opgaver de ikke vil tillade, at revisor udfører for at fastholde uafhængigheden.¹⁰⁸ Både FSR og KPMG mener i øvrigt, at den nuværende principbaserede model og Code of Ethics er tilstrækkelig til at sikre revisors uafhængighed. De pointerer dog begge, at det er vigtigt at få tilpasset reglerne til de forandringer, der sker i markedet og således, at revisors uafhængighed ikke betvivles.¹⁰⁹

5.2.2. De danske lovgiveres holdning

I nedenstående tages udgangspunkt i holdninger fra Erhvervsstyrelsen (*fremover: ES*) og politikere. ES' interesse i forordningsforslaget skyldes, at de er ansvarlige for revisorloven. Det konkrete notat sendt fra ES til EU-kommissionen er ikke offentligt tilgængeligt,¹¹⁰ hvorfor dette ikke indgår i nedenstående. Der er foretaget interview med Chefkonsulent i ES Vibeke Sylvest Barfoed, som kort har redegjort for de væsentligste punkter i notatet.

For Erhvervs- og vækstministeriet er revisors uafhængighed helt fundamental, hvorfor den danske regering er positiv for at drøfte initiativer til at forbedre revisors uafhængighed i forhold til at revidere PIE-virksomheder.¹¹¹

Vibeke Sylvest Barfoed siger, at der er set tilfælde, hvor honoraret for ikke-revisionsydelser hos en PIE-virksomhed overstiger honoraret for revisionsydelsen med 6-8 gange. I de tilfælde har hun svært ved at se, at revisor kan garantere sin uafhængighed.¹¹² Hun er hermed enig med Statsauto-

¹⁰⁶ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 9, bilag 2

¹⁰⁷ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 10, bilag 2 og Revisorerne kæmper mod EU, FSR, februar 2012

¹⁰⁸ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 10 + 12, bilag 2

¹⁰⁹ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 18, bilag 1 og Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 14, bilag 2

¹¹⁰ Jf. mail fra Peter Kroglund Jensen 11-03-13, bilag 17

¹¹¹ Økonomi- og erhvervsministeriet, grundnotat og høringssvar til Europaudvalget, s. 2

¹¹² Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 13, bilag 3

riseret revisor og Partner hos KPMG, Peter Gath. Vibeke Sylvest Barfoed mener, at forslaget vil styrke revisors uafhængighed.¹¹³

I ovenstående afsnit så vi, at revisionsbranchen som udgangspunkt mener, at den eksisterende regulering og den principbaserede model er tilstrækkelig. Vibeke Sylvest Barfoed er uenig heri. Hun siger:

”Her i efteråret er der givet bøder for 250.000 kr. til to revisorer for manglende uafhængighed. Der, hvor vi ser de alvorlige problemer, er med uafhængigheden. De kan ikke finde ud af det. Ikke at alle revisorer ikke kan finde ud af det. Men der er nogle slemme sager, hvor de ikke kan finde ud af det.

Så der er et reelt problem med deres uafhængighed.”¹¹⁴

Erhvervs- og vækstministeriet medgiver dog, at 8. Direktiv allerede behandler en del af de problemstillinger, der er rejst i grønbogen, og at effekten heraf endnu ikke er analyseret.¹¹⁵ Vibeke Sylvest Barfoed siger også, at det ikke er så afgørende, om det bliver en forordning eller et direktiv. Det afgørende for den danske regering er indholdet.¹¹⁶

I modsætning til revisionsbranchen er ES som udgangspunkt for 10 % -grænsen, da de mener, at den er med til at begrænse risikoen for honorarafhængighed.¹¹⁷ ES mener dog, at forslaget skal bygges lidt anderledes op. I det nuværende forslag er 10 %-grænsen på de revisionsnære ydelser. Ikke-revisionsnære ydelser må ikke udføres af revisor. Men der er ingen grænse for de ydelser, hvor der er tvivl om, hvorvidt de er revisionsnære eller ej. ES mener, at de revisionsnære ydelser fortsat skal være tilladte.¹¹⁸ ES må derfor, ligesom FSR, mene, at denne slags ydelser ikke er en trussel mod uafhængigheden. ES ønsker fortsat en grænse. Denne skal blot være på de ydelser, der ligger i grå-zonen frem for de ydelser, der uden tvivl er revisionsnære.¹¹⁹ Dette ønskes for at

¹¹³ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 13, bilag 3

¹¹⁴ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 22, bilag 3

¹¹⁵ Økonomi- og erhvervsministeriet, grundnotat og høringssvar til Europaudvalget s. 1

¹¹⁶ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 29, bilag 3

¹¹⁷ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 14, bilag 3

¹¹⁸ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 10, bilag 3

¹¹⁹ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 10, bilag 3

sikre imod honorarafhængighed.¹²⁰ Det er således ikke umiddelbart tilstrækkeligt for ES, at den eksisterende negativliste revurderes og eventuelt suppleres med enkelte ydelser. Ifølge ES kan grænsen dog måske godt sættes højere end 10 %. Det afhænger af, om tvungen firmarotation bliver gennemført og i så fald, hvor lang rotationsperioden bliver fastlagt til.¹²¹ Vibeke Sylvest Barfoed pointerer her, at revisor ved grå-liste ydelser fortsat skal vurdere, om han er uafhængig, og at han ikke bare kan udføre alle ydelser, så længe grænsen ikke overskrides.¹²²

5.2.3. Investorenes holdning

I dette afsnit tages udgangspunkt i holdninger fra investorerne – altså regnskabsbrugerne. Der er foretaget interview med Finansrådet som repræsentant for bankerne, samt ATP og Dansk Aktionærforening (*fremover: DAF*), som danner grundlag for investorenes holdninger. Det er i denne forbindelse vigtigt at bemærke, at både bankerne og ATP selv er PIE-virksomheder, der rammes af forordningsforslaget, hvorfor de kan være påvirkede heraf i deres svar. Kontorchef i Finansrådet Martin Thygesen siger selv, at de holdninger, de har, afspejler både rollen som långiver og som PIE-virksomhed.¹²³ Der er dog i interviewene lagt stor vægt på, at det er investors synspunkt, der ønskes belyst. DAF repræsenterer mindre aktionærer, der er henvist til at hente deres information om selskaber fra de offentlige regnskaber og træffe beslutninger på baggrund heraf.¹²⁴

Som det ses af tabel 2, er de omtalte investors holdninger til forslaget forskellige. Ifølge Politisk konsulent i DAF Klaus Struwe, er det DAF's klare vurdering, at revisor er inhabil, såfremt han reviderer et selskab, hvor han også har udført rådgivning.¹²⁵ Dette bekræftes også i høringssvaret, hvor det fremgår, at ikke-revisionsydelser ikke bør udføres af det revisionsfirma, der er ansvarlig

¹²⁰ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 14, bilag 3

¹²¹ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 10, bilag 3

¹²² Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 10, bilag 3

¹²³ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, bilag 4

¹²⁴ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 1, bilag 6

¹²⁵ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 10, bilag 6

for den offentlige revision.¹²⁶ Klaus Struwe mener på denne baggrund, at uafhængigheden hos revisor vil blive forbedret ved gennemførelse af forordningsforslaget.¹²⁷

EU-kommissionen og ES mener, at der med den nuværende regulering er stor risiko for, at revisionsfirmaerne er afhængige af honoraret på ikke-revisionsydelser. Ifølge revisionschef i ATP Peter Jochimsen er revisor altid afhængig af honoraret. Dette uanset om revisor kun udfører revision eller både revision og ikke-revisionsydelser.¹²⁸ Peter Jochimsen syntes på denne baggrund at mene, at det ikke gør nogen væsentlig forskel, hvilke ydelser revisor udfører.

Peter Jochimsen mener på den anden side, at forslaget om, at man som revisor ikke må tjene et væsentligt beløb på rådgivningsopgaver, er acceptabelt, da det er et forsøg på at nedbringe risikoen for honorarafhængighed.¹²⁹ Han pointerer dog samtidig, at det må være en trossag, hvorvidt revisors uafhængig bliver styrket med det fremsatte forslag.

”Vi er da enige om, at revisors uafhængighed nemt kan forbedres. Men om det er de her forslag, der giver forbedringen, det må vi have til gode at finde ud af.”¹³⁰

ATP er således ikke afklaret med forslagets effekt. Peter Jochimsen bemærker, at ATP ikke er afhængig af offentliggjorte regnskaber som et investeringsgrundlag i samme grad som for eksempel DAF. ATP bruger mere regnskaberne som en kvalitetskontrol af, at der ikke er givet forbehold eller supplerende oplysninger, som kan øge risikoen for fejlinformationer i de rapporter ATP modtager fra selskaberne.¹³¹ For Finansrådet er regnskaberne en væsentlig del af kreditvurderingerne, men bankerne har også i mange tilfælde en daglig kontakt med virksomhederne, hvorfor drøftelser med ledelsen og opfølgning på budgetter er mindst lige så vigtigt.¹³²

¹²⁶ DAF høringsvar til EU s. 4, bilag 12

¹²⁷ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 13, bilag 6

¹²⁸ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 10, bilag 5

¹²⁹ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 13, bilag 5

¹³⁰ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 24, bilag 5

¹³¹ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 1, bilag 5

¹³² Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 15, bilag 4

Finansrådet bakker ikke op om forslaget. De mener, at den regulering, der er i dag, er tilstrækkelig til at sikre revisors uafhængighed.¹³³ Martin Thygesen medgiver, at der er risiko for honorarafhængighed, men mener også, at revisor selv kan se om forholdene er sådan, at en tredjemand vil kunne stille spørgsmålstejn ved revisors uafhængighed, hvorfor der ikke er grund til yderligere regulering.¹³⁴ På denne baggrund mener Finansrådet, at der i stedet bør sættes fokus på at håndhæve den eksisterende lovgivning. Dette kan blandt andet gøres ved at håndhæve Code of Ethics eller øge kvalitetskontrollen.¹³⁵ Som modstykke hertil siger DAF:

”Det er svært at vurdere sin egen uafhængighed, fordi det jo er kombineret med, at man tager stilling til, om der er nogle indtægter, man vil afskære sig fra.”¹³⁶

Finansrådet peger ligesom revisionsbranchen på, at der ikke foreligger konkrete eksempler på en mulig sammenhæng mellem revisors uafhængighed og størrelsen på honoraret fra ikke-revisionsydelser.¹³⁷

5.2.4. Det danske erhvervslivs holdning

Som repræsentanter for det danske erhvervsliv inddrages holdninger fra Dansk Erhverv samt Dansk Industri (*fremover: DI*). Der er i denne forbindelse foretaget interview med Chefkonsulent i DI, Kristian Koktvedgaard. Erhvervslivet formodes at have en økonomisk interesse i, at forslaget ikke bliver gennemført, idet EU-kommissionen tilkendegiver, at forslaget vil medføre øgede omkostninger for virksomhederne.¹³⁸ Læseren bør være opmærksom på dette.

Både Dansk Erhverv og DI giver EU-kommissionen ret i, at revisors uafhængighed er et vigtigt og relevant emne, og at der ikke må kunne drages tvivl om revisors uafhængighed.¹³⁹ Dansk Erhverv stiller sig til trods for dette imod forslaget, da de mener, at revisorerne kan give den bedste råd-

¹³³ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 8, bilag 4

¹³⁴ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 13, bilag 4

¹³⁵ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 9, bilag 4

¹³⁶ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 18, bilag 6

¹³⁷ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 19, bilag 5

¹³⁸ Sammendrag af konsekvensanalyse s. 9

¹³⁹ DI høringssvar til ES s. 4, bilag 13 og Dansk Erhvervs høringssvar til EU s. 4, bilag 15

givning til PIE-virksomhederne og at dette vejer tungere end en mulig uafhængighedsproblematik.¹⁴⁰

DI giver EU-kommissionen ret i, at 8. Direktiv er blevet implementeret meget forskelligt i Europa, og at der derfor er behov for stramninger på området.¹⁴¹ Det er DI's opfattelse, at EU-kommissionen i stedet for at udstede nye regler bør basere sig på Code of Ethics og herved sikre ensartede regler.¹⁴² Kristian Koktvedgaard udtaler i denne forbindelse:

*"Hvis parlamentet og rådet ikke mener, at den liste er tilstrækkelig restriktiv, så syntes vi, at de skal pege på, hvilke ekstra services de specifikt vil forbyde og så indarbejde det i Code of Ethics."*¹⁴³

DI er på dette område enige med KPMG.

Som flere af de øvrige interessenter stiller DI sig uforstående over for den foreslåede 10 % - grænse. DI bemærker, ligesom KPMG, at grænsen er meget lavt sat. Det vil for eksempel være svært at benytte en ekstern revisor i forbindelse med et børsprospekt¹⁴⁴ eller til review af en halvårsrapport.¹⁴⁵ Kristian Koktvedgaard peger også på, at revisor ved review fortsat skal opfylde uafhængighedsbestemmelserne, hvorfor det for ham ikke giver nogen mening, at sætte begrænsning på, hvor mange revisions-relaterede ydelser man må udføre.¹⁴⁶ DI foreslår i stedet, at revisionsudvalgene inddrages i højere grad, og at det er udvalgene, der fastsætter omfanget af ekstrainydelser, der kan leveres til en revisionskunde.¹⁴⁷ Som tidligere beskrevet er det Statsautoriseret revisor og Partner hos KPMG Peter Gaths opfattelse, at mange revisionsudvalg allerede i dag tager stilling hertil. Alternativt foreslår DI, at grænsen sættes op til 50 %.¹⁴⁸

Ifølge Kristian Koktvedgaard vil revisors udførelse af et review på et halvårsregnskab ikke true revisors uafhængighed. Han siger endvidere:

¹⁴⁰ Dansk erhverv høringssvar til EU s. 4, bilag 15

¹⁴¹ Kristian Koktvedgaard, Reform of the audit market, Revision og Regnskabsvæsen nr. 3 – 2012, s. 42

¹⁴² DI høringssvar til ES s. 4, bilag 13

¹⁴³ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 9, bilag 7

¹⁴⁴ DI høringssvar til ES s. 3, bilag 13

¹⁴⁵ Kristian Koktvedgaard, Reform of the audit market, Revision og Regnskabsvæsen nr. 3 – 2012, s. 45

¹⁴⁶ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 5.1, bilag 7

¹⁴⁷ DI høringssvar til ES, s. 3, bilag 13

¹⁴⁸ DI høringssvar til ES s. 3, bilag 13

”Vi mener ikke, at det er mængden af ydelser, der er afgørende her. Det er arten, man skal kigge på. Og hvis man siger, at en ydelse ikke som sådan skaber problemer med uafhængigheden, så må det være ligegyldigt, om man gør det for 1 time eller 100 timer.”¹⁴⁹

DI tror ikke at forordningsforslaget gør nogen forskel i forhold til at sikre mod honorarafhængighed. De mener, at PIE-virksomhederne sørger for at få konkurrencedygtige priser på både revision og ikke-revisionsydelser. Såfremt 10 % -grænsen indføres, tror DI, at revisorerne blot øger revisionshonoraret og muligvis sætter priserne på ikke-revisionsydelser ned, hvorved forholdet mellem de to ydelser sløres. Ifølge Kristian Koktvedgaard har EU-kommissionen selv sagt til DI, at revisionsfirmaerne blot kan øge revisionshonoraret. Kristian Koktvedgaard tror ikke på, at revisionsfirmaerne på nuværende tidspunkt sænker revisionshonoraret for at blive valgt og få mulighed for at tjene yderligere på ikke-revisionsydelser.¹⁵⁰ Det bekræftes af Peter Gath, at større PIE-virksomheder ofte indhenter tilbud på ikke-revisionsydelser, og altså ikke blot vælger deres eksterne revisor til udførelse heraf.¹⁵¹

5.2.5. Øvrige rådgiveres holdning

I det følgende tages udgangspunkt i Danske Advokaters (*fremover: DA*) holdning til forordningsforslaget. Der er ikke kendskab til øvrige rådgivere på området med en holdning til forordningsforslaget, hvorfor der her udelukkende tages udgangspunkt i DA's syn. Læseren bør være opmærksom på, at DA formodentlig har en økonomisk interesse i, at forslaget gennemføres, da konkurrenceforholdene på markedet ifølge EU-kommissionen forbedres, og hermed giver advokaterne mulighed for en mer-indtjening.

Ifølge DA er revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant så væsentlig, at ingen forhold, reelle eller oplevede, må kunne bringe tvivl om revisors uafhængighed.¹⁵² DA skriver i deres høringsvar til ES, at forbuddet mod at revisor udfører både revision og ikke-revisionsydelser for den

¹⁴⁹ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 6, bilag 7

¹⁵⁰ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 7, bilag 7

¹⁵¹ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 12, bilag 2

¹⁵² EU-kommissionen på vej med forslag til ændring af reglerne for revision og rådgivning i EU, Danske Advokater, september 2011

samme virksomhed, vil styrke revisors uafhængighed. Endvidere mener de, at konkurrencen på markedet for rådgivningsydelser vil blive mere retfærdig.¹⁵³ I forhold til DI's holdning om, at erhvervslivet allerede i dag søger konkurrencedygtige priser, siger DA, at revisor i dag har en kontakt-fordel, som gør konkurrenceforholdene uretfærdige.¹⁵⁴

DA mener trods ovenstående, at det er naturligt og hensigtsmæssigt, at revisor udfører de revisionsnære ydelser. De henviser til et forskningsresultat af professor Bent Warming-Rasmussen, der peger i retning af, at revisors udførelse af revisionsnære ydelser for en revideret PIE-virksomhed ikke bringer revisors uafhængighed i fare.¹⁵⁵ Dette stemmer overens med FSR's holdning om, at revisor ved revisionsnære ydelser ofte er underlagt uafhængighedskravene, og at disse ydelser derfor ikke er en trussel mod uafhængigheden. DA bifalder, at revisorerne forbydes at udføre øvrige ydelser så som skatterådgivning og juridisk rådgivning for PIE-virksomheder, som de også reviderer.¹⁵⁶

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt virksomhederne selv er i stand til at regulere markedet, herunder konkurrenceforhold og revisors uafhængighed, mener DA, at erfaringerne fra finanskrisen viser, at virksomhederne ikke selv er i stand til at klare denne regulering.¹⁵⁷

5.3. Øget kvalitet

Det er EU-kommissionens opfattelse, at kvaliteten af revisors arbejde øges ved gennemførelse af forordningsforslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser. EU-kommissionen begrundet dette med, at revisor ikke vil være afhængig af honoraret på ikke-revisionsydelser og dermed ikke vil gå på kompromis ved udførelsen af revisionsopgaver.¹⁵⁸

¹⁵³ Danske Advokater høringssvar til ES, s. 3, bilag 16

¹⁵⁴ Danske Advokater høringssvar til ES, s. 4, bilag 16

¹⁵⁵ Danske Advokater høringssvar til ES, s. 4, bilag 16

¹⁵⁶ Danske Advokater høringssvar til ES, s. 3, bilag 16

¹⁵⁷ EU-kommissionen på vej med forslag til ændring af reglerne for revision og rådgivning i EU, Danske Advokater, september 2011

¹⁵⁸ Impact assessment s. 15

5.3.1. Revisionsbranchens holdning

Revisorerne er uenige med EU-kommissionen på dette område.

Det er KPMG's opfattelse, at kvaliteten af revisors arbejde er høj. Samtidig tilkendegiver de, at der altid kan gøres mere. Efter KPMG's mening sikres bedre kvalitet ved at strømline den eksisterende uafhængighedsregulering i samtlige EU-lande.¹⁵⁹

FSR påpeger i deres høringssvar til ES, at revisor igennem arbejdet med at yde rådgivning og andre tjenesteydelser opnår en viden om den enkelte virksomhed, der er med til at styrke den grundlæggende regnskabskvalitet. Argumenterne for forringelse af kvaliteten vedrører dog især forslaget omkring rene revisionsfirmaer, da FSR mener, at de revisionsfirmaer, der forbydes at udføre ikke-revisionsydelser, ikke vil være i stand til at tiltrække specialistkompetencer. Under revisionen kan det være en fordel at have adgang til viden på områder som for eksempel sambeskatning eller transfer pricing, hvor den generelle revisor ikke er ekspert. Ifølge FSR vil adgangen til denne viden begrænses med rene revisionsfirmaer.¹⁶⁰ KPMG bakker op om FSR, om at manglende viden vil medføre lavere kvalitet. Også her er fokus dog på forslaget omkring de rene revisionsfirmaer.¹⁶¹ Som beskrevet i indledningen til dette afsnit vil argumenter for og imod rene revisionsfirmaer ikke blive behandlet nærmere.

Ifølge Statsautoriseret revisor og Partner hos KPMG, Peter Gath er der en række ydelser, hvor revisor ikke udnytter sin viden fra andre opgaver for den samme PIE-virksomhed. For disse ydelser vil det være fornuftigt at have nogle grænser. Dette kan eventuelt ske ved en udvidelse af negativlisten i Code of Ethics.

¹⁵⁹ KPMG høringssvar til EU s. 12, bilag 9

¹⁶⁰ FSR høringssvar til ES s. 8-10, bilag 8

¹⁶¹ Reform to enhance audit and audit quality - The KPMG view s. 4

FSR påpeger, at såfremt kvaliteten skal fastholdes, vil det medføre betydelige ekstra omkostninger for PIE-virksomhederne. Revisor kan under sin revision ikke længere drage nytte af den viden, han har opnået om virksomheden under rådgivningsopgaver, hvorfor revisionshonoraret vil stige.¹⁶²

EU-kommissionen medgiver, at revisionsopgaver vil blive dyrere med det fremsatte forslag. Det er samtidig EU-kommissionens opfattelse, at disse omkostninger opvejes af en højere kvalitet og øget tillid til regnskaberne. EU-kommissionen peger også på, at mere informative regnskaber vil nedbringe kapitalomkostningerne. Herudover mener de også, at de lige vilkår på markedet, der vil blive skabt som følge af forordningsforslaget, vil medføre en større konkurrence fra andre tjene-steudbydere, hvilket til dels vil opveje de stigende honorarpriser.¹⁶³

Øget kvalitet forventes at øge tilliden til revisor, og hertil siger administrerende direktør i FSR, Charlotte Jepsen, at hun tror, at forslaget bunder mere i en politisk reaktion end en markedssituation. Hun siger også:

*"Jeg tror grundlæggende, at regnskabsbrugerne har høj grad af tillid til de regnskaber, de læser. Det er jeg sådan set ikke i tvivl om. Og de har også høj grad af tillid til revisorerne som profession. Det er jeg overhovedet ikke i tvivl om."*¹⁶⁴

Peter Gath oplever heller ikke, at regnskabsbrugerne tvivler på revisors arbejde. Han oplever respekt for revisor og hans arbejde.¹⁶⁵ Revisionsbranchen giver således ikke indtryk af at mene, at tilliden styrkes, såfremt forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser indføres.

5.3.2. De danske lovgiveres holdning

ES tilkendegiver, at der ved forordningsforslaget sandsynligvis vil gå viden tabt, og at omkostningerne til revisors ydelser herved vil stige. Ifølge ES er det en afvejning mellem omkostninger og det, at revisor kan udfylde sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant. ES bekræfter endnu engang, at der ifølge deres opfattelse har været tilfælde, hvor revisionsfirmaer har tjent så mange

¹⁶² FSR høringssvar til ES s. 10, bilag 8

¹⁶³ Sammendrag af konsekvensanalysen s. 9

¹⁶⁴ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 15, bilag 1

¹⁶⁵ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 9, bilag 2

penge på en kunde, at man med rette har kunnet stille spørgsmålstejn ved revisors uafhængighed og derfor også med rette kan skærpe reglerne for revisors uafhængighed.¹⁶⁶ Chefkonsulent i ES, Vibeke Sylvest Barfoed tilkendegiver hermed en mistillid til revisorerne. ES er således af den opfattelse, at stigende omkostningerne til revisionshonoraret må accepteres, hvis det kan medføre styrket uafhængighed, bedre kvalitet og øget tillid til revisors arbejde.

5.3.3. Investorernes holdning

Finansrådet mener ligesom de øvrige interessenter, at omkostningerne vil stige. Samtidig er kon-torchef i Finansrådet, Martin Thygesen enig med revisionsbranchen om, at kvaliteten sandsynligvis også vil blive dårligere. Han siger:

”Hvis man skal antage en rådgiver fra gaden, starter han i modsætning til virksomhedens revisor fra en viden på nul om virksomhedens forhold. Denne rådgivers ydelser vil derfor alt andet lige bli-ve dyrere og kvaliteten sandsynligvis dårligere, end hvis de var udført af virksomhedens revisor, der i forvejen kommer i virksomheden og har kendskab til virksomhedens forhold.”¹⁶⁷

Finansrådet er altså af den opfattelse, at kvaliteten vil blive forringet som følge af tabt viden. Fi-nansrådet mener på denne baggrund ikke, at forslaget vil have nogen betydning for, hvorledes bankerne foretager kreditvurderinger, og hvor stor lid der fæstes til revisors påtegning.¹⁶⁸ Martin Thygesen siger, at deres udgangspunkt er, at de har tillid til revisorerne, og de påtegninger de gi-ver.¹⁶⁹ Finansrådet syntes hermed ikke at være enig med EU-kommissionen om, at tilliden til revi-sors arbejde styrkes.

Revisionschef i ATP Peter Jochimsen håber, at kvaliteten vil blive forbedret med forordningsforsla-get, men har ikke læst beretninger e.l., der gør, at man bør være nervøse for kvaliteten med den eksisterende regulering. Peter Jochimsen peger dog på, at der kan være problemer med kvaliteten

¹⁶⁶ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 15, bilag 3

¹⁶⁷ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 8, bilag 4

¹⁶⁸ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 15, bilag 4

¹⁶⁹ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 13, bilag 4

i de mindre revisionsvirksomheder, som måske ikke i samme grad som de store, får foretaget kvalitetskontrol.¹⁷⁰ Han siger også:

”Man kan lave alle de regler, man vil, men det giver ikke folk mere mod. Når revisor står med et regnskab, hvor det kan gå begge veje, så tror jeg ikke, at han er blevet mere modig af de her regler. Jeg tror ikke, at det gør en forskel for hvilken påtegning revisor giver, for han skal jo leve af revisionshonoraret alligevel.”¹⁷¹

Med denne udtalelse må det formodes, at ATP ikke forventer, at revisionspåtegningen og kvaliteten af revisors arbejde påvirkes ved gennemførelse af det fremsatte forordningsforslag.

Ligesom Finansrådet nærer ATP heller ikke generelt mistillid til revisionsbranchen, og Peter Jochimsen siger, at de ikke er lige så revisorforskrækkede som ES.¹⁷² Både ATP og Finansrådet understøtter hermed revisionsbranchens holdning om, at regnskabsbrugerne har tillid og respekt for revisors arbejde. Peter Jochimsen siger dog også, at tilliden til de store kendte revisionsfirmaer er større end hos mindre ukendte revisionsfirmaer.¹⁷³ Heller ikke ATP syntes at mene, at forslaget ændrer noget i forhold til den lid, de sætter til revisors påtegning ved investeringsbeslutninger, hvorved ATP heller ikke syntes at mene, at tilliden til revisor styrkes.¹⁷⁴

DAF mener også, at der ved forordningsforslaget sandsynligvis vil gå viden tabt, og at omkostninger for erhvervsvirksomhederne vil blive højere. Samtidig tilslutter DAF sig EU-kommissionens og ES' holdning om, at det er vigtigere at fastholde en uafhængig revisor med et kritisk øje på det arbejde han skal udføre. DAF accepterer således øgede omkostninger for at sikre kvaliteten af revisors arbejde.¹⁷⁵ DAF formodes på denne baggrund at forvente en øget kvalitet ved adskillelse af

¹⁷⁰ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 20, bilag 5

¹⁷¹ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 16, bilag 5

¹⁷² Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 15 og 24, bilag 5

¹⁷³ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 3,4 og 23, bilag 5

¹⁷⁴ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 15, bilag 5

¹⁷⁵ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 11+12, bilag 6

revision og ikke-revisionsydelser. Politisk konsulent i DAF Klaus Struwe bekræfter endvidere, at tilliden til revisors uafhængighed efter hans opfattelse styrkes.¹⁷⁶

5.3.4. Det danske erhvervslivs holdning

Både Dansk Erhverv og DI er enige med revisionsbranchen og Finansrådet.

Dansk Erhverv peger på, at den viden, der opnås af revisor ved hans udførelse af revisionen, går tabt. PIE-virksomhederne skal, i stedet for at bruge deres egen revisor, hyre en anden rådgiver, som skal bruge tid og kræfter på at sætte sig ind i virksomhedens forhold. Ifølge Dansk Erhverv sender EU-kommissionen på denne måde en ekstra regning til det danske erhvervsliv. Dansk Erhverv tror ikke på, at forslaget vil forbedre kvaliteten – tværtimod.¹⁷⁷ Dette begrundes med, at revisor ofte kan give den bedste rådgivning til PIE-virksomhederne.¹⁷⁸

Ifølge DI er revisors udførelse af ikke-revisionsydelser væsentlig for kvaliteten af revisionen, da dette er den mest effektive måde at indhente informationer og vedligeholde deres kendskab til de reviderede PIE-virksomheder.¹⁷⁹ Som følge af den forringede kvalitet kan man således formode, at erhvervslivet heller ikke vil mene, at tilliden til revisor styrkes.

5.3.5. Øvrige rådgiveres holdning

DA har ikke direkte udtrykt deres holdning om, hvorvidt kvaliteten forbedres ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser. De skriver i deres høringssvar til ES, at høj kvalitet af regnskaberne og sikkerhed for at revisor udfører sit arbejde med den fornødne omhu og grundighed, er af afgørende betydning.¹⁸⁰ DA støtter EU-kommissionens forslag. Det må derfor antages, at de er enige med EU-kommissionen om, at kvaliteten af revisors arbejde forbedres. DA mener samtidig, at høj kvalitet i revisors arbejde vil være med til at sikre tilliden.¹⁸¹

¹⁷⁶ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 1, bilag 13

¹⁷⁷ EU-kommissionen sender milliardregning til erhvervslivet, Dansk Erhverv, september 2011

¹⁷⁸ Dansk Erhverv høringssvar til EU s. 4, bilag 16

¹⁷⁹ DI høringssvar til EU s. 13, bilag 14

¹⁸⁰ DA høringssvar til ES s. 1, bilag 16

¹⁸¹ DA høringssvar til ES s. 1, bilag 16

5.4. Delkonklusion

EU-kommissionens formål med forordningsforslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser er at styrke revisors uafhængighed, forbedre kvaliteten af revisors arbejde og hermed styrke tilliden til revisor.

I forhold til at styrke revisors uafhængighed mener revisorerne, det danske erhvervsliv og Finansrådet ikke, at uafhængigheden forbedres ved forslaget. For erhvervslivet er revisors uafhængighed vigtig, men revisor kan udføre den bedste rådgivning, og det er vigtigere. Lovgiverne, DAF og DA mener, at revisors uafhængighed er fundamental, og at forslaget vil styrke uafhængigheden. ATP mener, at revisor altid er afhængig af honoraret, uanset størrelse, og tror derfor ikke at forslaget reelt har nogen betydning.

Revisionsbranchen mener ikke, at der er beviser for en sammenhæng mellem revisors uafhængighed og mængden af udførte ikke-revisionsydelser. Finansrådet er enig heri. FSR mener endvidere, at have påvist at risikoen for honorarafhængighed er minimal. Ifølge lovgiverne er revisor ikke i stand til at vurdere sin egen uafhængighed, da de mener at de eksempler, der er set i praksis, er tilstrækkelig bevis for revisors manglende uafhængighed.

Revisionsbranchen mener endvidere, at den nuværende regulering er tilstrækkelig til at sikre revisors uafhængighed, og at revisor er i stand til at vurdere sin egen uafhængighed. Erhvervslivet og Finansrådet bakker op om dette. ES, DAF og DA mener derimod ikke, at revisor er i stand til at vurdere sin egen uafhængighed. Dette skyldes primært de sager, der er set i praksis, hvor honoraret fra ikke-revisionsydelser har været væsentligt højere end honoraret for den lovpligtige revision. Revisionsbranchen og erhvervslivet er ikke enige i reglen om 10 % -grænsen, men er åbne for en udvidelse af listen over forbudte ydelser i Code of Ethics. ES ønsker 10 % -grænsen bygget op således, at grænsen ikke er på de revisionsnære ydelser, men på de ydelser hvor der er tvivl om, hvorvidt de er revisionsnære eller ej. ES mener samtidig, at grænsen er med til at sikre mod honorarafhængighed.

I forhold til EU-kommissionens ønske om en øget kvalitet og hermed en styrket tillid til revisor, mener revisionsbranchen, Finansrådet og erhvervslivet, at der med forslaget går viden tabt, som forringer kvaliteten af både revisionen og ikke-revisionsydelser, og at omkostningerne hertil samtidig øges. Dansk Erhverv mener, at revisor er den bedste rådgiver, da han har et større kendskab til virksomheden end øvrige rådgivere. Ifølge EU-kommissionen, ES og DAF må øgede omkostninger accepteres, hvis det betyder øget kvalitet. ATP tror ikke, at forslaget vil hverken forbedre eller forringe kvaliteten, da revisor ikke bliver hverken mere eller mindre modig af forslaget, og derfor må forventes at give uændrede påtegninger. DA formodes, som følge af deres støtte til forordningsforslaget, at mene, at kvaliteten forbedres.

ES, DAF og DA mener, at tilliden til revisor styrkes, som følge af den øgede kvalitet. Dansk erhvervsliv mener, at den forringede kvalitet vil medføre lavere tillid til revisor. Revisionsbranchen er af den opfattelse, at regnskabsbrugerne allerede har høj grad af tillid til revisor, hvilket understøttes af Finansrådet og ATP, der ikke tror, at forordningsforslaget vil have noget betydning i forhold til den lid de sætter til revisors påtegninger ved deres kreditvurderinger og investeringsbeslutninger.

6. Analyse af EU-kommissionens forslag om tvungen firmarotation

EU-kommissionens forslag til tvungen firmarotation i forordningsforslaget artikel 33 vil blive analyseret i dette afsnit. Der tages udgangspunkt i EU-kommissionens begrundelser for indførelsen af firmarotation, og ud fra dette foretages analysen.

De interessenter, der vil blive berørt af EU-kommissionens forslag om firmarotation, vurderes at være erhvervslivet, da de i fremtiden vil skulle skifte revisor hvert 6. år. Revisorerne vil ligeledes blive berørt af forslaget, idet de ikke længere har mulighed for at fastholde klienten i revisionsfirmaet og kun udskifte den underskrivende revisor. Investorer og den endelige regnskabsbruger vurderes at blive påvirket indirekte af forordningsforslaget i og med, at disse træffer beslutninger blandt andet ud fra erhvervslivets reviderede årsrapporter. Herudover har lovgiverne en interesse i forslaget, da forordningsforslaget kan have betydning for den danske lovgivning.

6.1. EU-kommissionens formål med tvungen firmarotation

EU-kommissionen har fremlagt forslaget om, at PIE-virksomheder skal skifte revisor minimum hvert 6. år.¹⁸² De har begrundet forordningsforslaget med, at et længere samarbejde mellem PIE-virksomheden og revisor kan påvirke revisors uafhængighed. For tætte relationer mellem PIE-virksomheden og revisor kan bevirke, at revisor er mindre kritisk i forbindelse med revisionen, da revisor er af den opfattelse, at han allerede kender klienten.¹⁸³ Det er ligeledes EU-kommissionens opfattelse, at revisor er villig til at gå på kompromis med resultatet af den endelige revisionspåtegning, da revisor kan være bekymret for at miste klienten.¹⁸⁴ Begge tilfælde vil ifølge EU-kommissionen påvirke revisors uafhængighed over for den pågældende virksomhed. Det er derfor EU-kommissionens formål med firmarotation at fjerne disse tætte relationer. Kravene vil ifølge EU-kommissionen være med til at sikre revisors uafhængighed. Med den styrkede uafhængighed forventer EU-kommissionen, at kvaliteten af revisors arbejde vil forbedres.¹⁸⁵

EU-kommissionen ønsker samtidig at forbedre markedssammensætningen, fordi det i medlemsstaterne er de 4 største revisionsfirmaer (PWC, KPMG, Deloitte og Ernest & Young), der varetager den lovpligtige revision på 85 % af PIE-virksomhederne.¹⁸⁶ Hvis én af disse revisionsfirmaer kommer i krise, mener EU-kommissionen, at dette vil få store samfundsmæssige konsekvenser.¹⁸⁷ Forordningsforslaget vil således ifølge EU-kommissionen være med til at sikre, at markedssammensætningen forbedres, så der kommer flere revisionsfirmaer i den øvre del af markedet. EU-kommissionen mener ikke, at der med de gældende regler er taget højde for denne problemstilling.¹⁸⁸

¹⁸² Forordningsforslag, s. 56, Artikel 33

¹⁸³ Impact assessment, s. 17

¹⁸⁴ Impact assessment, s. 18

¹⁸⁵ Impact assessment, s. 18

¹⁸⁶ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 3

¹⁸⁷ Impact assessment, s. 20

¹⁸⁸ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 4

EU-kommissionen har givet udtryk for, at de er opmærksomme på, at firmarotation vil øge omkostningerne for PIE-virksomhederne samt revisionsbranchen.¹⁸⁹

Med udgangspunkt i ovenstående, kan EU-kommissionens overordnede formål med forslaget om firmarotation listes op som nedenfor.

- ◆ Styrke revisors uafhængighed og undgå interessekonflikter der kan opstå ved flere års samarbejde.
- ◆ Øget revisionskvalitet
- ◆ Styrke markedssammensætningen

Da der i analysen lægges vægt på revisors uafhængighed, vil formålet om at forbedre markedssammensætningen ikke inddrages i nedenstående analyse, da dette ikke bidrager til opgavens fokusområde.

EU-kommissionens forslag til firmarotation har fået flere aktører på markedet til at give udtryk for deres holdninger til forordningsforslaget. Den overordnede holdning til tvungen firmarotation er delt. Nedenfor er udarbejdet en oversigt over interessenternes holdninger til tvungen firmarotation i forhold til EU-kommissionens formål med indførelsen:

¹⁸⁹ Impact assessment, s. 40

	Over- ordnet holdning	Styrket uafhængighed	Øget kvalitet
Revisorer	Imod	Som revisionsbranchen fungerer, vil revisor ikke blive afhængig af sine klienter. Desuden sker der i erhvervslivet stor udskiftning på direktionsgangen.	Vil ikke styrke kvaliteten, da viden vil gå tabt men udskiftning af underskrivende revisor kan være godt. Derudover vil det øge omkostningerne for virksomhederne.
Danske lovgivere	For	Der er et reelt problem med revisors uafhængighed. Finanskrisen har vist nogle sager, hvor revisor ikke har været uafhængig. Uafhængigheden vil styrkes.	Stigende omkostninger må accepteres, da det er nødvendigt at fokusere på at sikre revisors uafhængighed og øge kvaliteten.
Finansrådet (som investor)	Imod	Firmarotation vil give styrket uafhængighed hos revisor, men omkostningerne er for store.	Vil ikke styrke kvaliteten, da der er for meget viden, der går tabt.
ATP (som investor)	For	Mener det er svært at vurdere. Ligger mere vægt på, om der er tale om revisionsfirmaer, der har kapaciteten til at revidere virksomheden.	Mener at revisorerne ikke nødvendigvis kan forudse fremtidige hændelser uanset hvor længe revisor har samarbejdet med virksomheden. Investorerne må tage ansvar for deres beslutninger.
Dansk aktionærforening	For	Tvungen firmarotation må forventes at sikre en god kritisk revision.	Kvaliteten forbedres, da revisor kan få nogle "blinde pletter", når samarbejdet har stået på igennem flere år.
Erhvervslivet	Imod	Revisor vil blive mere uafhængig ved firmarotation, men det vil have for store omkostninger for virksomhederne i forhold til udbyttet.	Vil ikke styrke kvaliteten, da viden vil gå tabt, hvilket vil øge omkostningerne for virksomhederne. Derudover kan firmarotation falde på et uheldigt tidspunkt. Fx midt i en fusion mv.

Tabel 3 – Interessenternes holdning til hvorvidt EU-kommissionens mål med forordningsforslaget er realiserbare¹⁹⁰¹⁹⁰ Egen tilvirkning – Baseret på de kilder der er anvendt i den efterfølgende analyse

Det efterfølgende afsnit vil tage udgangspunkt i ovenstående tabel, hvor interessenternes holdninger til EU-kommissionens forordningsforslag vil blive uddybet og analyseret.

6.2. Styrket uafhængighed af revisor ved firmarotation

I grønbogen argumenterer EU-kommissionen for, at der er virksomheder, der i årtier har anvendt det samme revisionsfirma. Anvendelsen af samme revisionsfirma kan give familiære bånd mellem revisor og klienten og dermed true revisors uafhængighed.¹⁹¹ Hvis et revisionsfirma har haft en klient i mange år, vil der ifølge EU-kommissionen ligge en latent frygt hos den ledende revisor for at miste klienten.¹⁹²

Som agentteorien beskriver, har principalen mulighed for at ansætte en revisor for at mindske risikoen for at modtage fejlinformation. I Danmark er det reguleret i loven, at alle virksomheder af en vis størrelse har pligt til at ansætte en revisor.¹⁹³ Agentteorien påpeger, at revisor har egne økonomiske interesser i samarbejdet og vil prøve at maksimere sit udbytte. For at principalen kan stole på revisors arbejde, forudsætter agentteorien, at revisor er uafhængig og optræder som offentlighedens tillidsrepræsentant.¹⁹⁴ EU-kommissionen vil med firmarotation sikre, at principalen kan stole på revisors uafhængighed og forhindre, at der opstår familiære bånd mellem de to agenter. Firmarotation vil ifølge EU-kommissionen være med til at sikre revisors uafhængighed, idet der ikke bare kommer ny revisor på sagen men også et helt nyt revisionsfirma. EU-kommissionen mener, at selvom der skiftes ansvarlig underskrivende partner, vil den nye underskrivende partner kunne føle et pres for at bibeholde klienten og dermed muligvis gå på kompromis med sin uafhængighed.¹⁹⁵

Der er i analysen inddraget holdninger omkring konsekvenserne af firmarotation for at opnå en bredere forståelse af de problematikker, interessenterne mener de står overfor, såfremt forordningsforslaget bliver indført til brug for den endelige vurdering.

¹⁹¹ Grønbogen, s. 11

¹⁹² Impact assessment s. 18

¹⁹³ ÅRL § 135

¹⁹⁴ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A Wallace, revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s.232

¹⁹⁵ Impact assessment, s. 18

6.2.1. Revisorernes holdning

Analysen af revisorernes holdning er primært bygget op omkring de synspunkter KPMG og FSR udtrykker i deres høringssvar samt de foretagne interviews. Der vil endvidere blive inddraget artikler mv. i det omfang, de findes væsentlige for at give et repræsentativt billede af revisionsbranchens holdninger til forordningsforslaget. Da forordningsforslaget vil kunne påvirke revisionsbranchens indtjening, skal læseren være opmærksom på, at deres synspunkter kan være påvirket af deres økonomiske interesse frem for deres interesse i de pågældende formål opstillet af EU-kommissionen.

Revisionsbranchen kan godt forstå, at der med den seneste tids skandaler, konkurser mv. kan opstå tvivl om revisors uafhængighed. De kan tilsvarende godt se, at hvis man begrænser tiden, hvor revisor og PIE-virksomheden kan samarbejde, vil investorernes opfattelse af revisors uafhængighed stige.¹⁹⁶ Der er allerede taget hånd om revisors uafhængighed i Code of Ethics, som IFAC løbende strammer op på. Revisionsbranchen bakker op om de eksisterende regler i det 8. Direktiv omhandlende rotation af den ansvarlige, underskrivende partner efter 7 år. Ifølge revisionsbranchen er partnerrotation med til at sikre, at den underskrivende partner er uafhængig, og det er ligeledes med til at sikre kvaliteten af revisionen, da der kommer nye øjne på sagen.¹⁹⁷ Statsautoriseret revisor og Partner hos KPMG, Peter Gath udtaler, at uafhængighed vedrører ham som person og ikke alt muligt andet, hvilket de eksisterende regler om partnerrotation er med til at sikre.¹⁹⁸

En af EU-kommissionens begrundelser for at indføre firmarotation er, at revisor kan få for familiære bånd til klienten, og at firmarotation vil sikre revisors uafhængighed. Ifølge EU-kommissionen er der mange PIE-virksomheder, der har anvendt samme revisionsfirma i generationer. Denne på-

¹⁹⁶ KPMG høringssvar til EU, s. 28, spg. 18, bilag 9

¹⁹⁷ FSR høringssvar til ES, s. 4

¹⁹⁸ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 7, bilag 2

stand har de ud fra nedenstående undersøgelse fra London Economics fra 2006, der viser, at 31 % har haft deres revisor i mere end 15 år¹⁹⁹.

Table 22: Number of years the current auditor has served as auditor of the company	
Number of years	Share of respondents
1 to 3 years	13%
4 to 6 years	33%
7 to 10 years	20%
11 to 15 years	2%
More than 15 years	31%

Figur 6 – Antal år revisor har været revisor for det samme selskab²⁰⁰

Som modargument hertil siger administrerende direktør i FSR, Charlotte Jepsen:

”Afhængigheden skal også ses i lyset af, hvad det er der sker i erhvervslivet de her år, og udskiftninger på direktionsgangen – det gælder både CEO og CFO – er jo langt hyppigere i dag, end de var for 5-10 år siden, hvor man typisk havde både CEO og CFO i mange år. Så de der nære personlige relationer som nogle er bekymrede for, det mener jeg slet ikke, der er risiko for.”²⁰¹

Det 8. Direktiv har med virkning fra 2009 introduceret tvungen partnerrotation i alle EU-lande.

Partnerrotation er indført med det formål at sikre revisors uafhængighed og er med til at sikre, at der kommer nye øjne på sagen.²⁰² Effekten af denne indførelse er ifølge KPMG endnu ikke analyseret, og KPMG mener, at EU-kommissionen bør undersøge, hvordan indførelsen af partnerrotation virker, før de vælger at indføre yderligere stramninger i form af firmarotation, som ikke med

¹⁹⁹ London Economics, s. 43

²⁰⁰ London Economics, s. 43

²⁰¹ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 1, bilag 1

²⁰² 8. Direktiv

sikkerhed vil føre til både styrkelse af revisors uafhængighed og revision af høj kvalitet.²⁰³ KPMG's argumenter for kvaliteten beskrives nærmere i afsnit 6.3.1.

6.2.2. De danske lovgiveres holdning

Nedenstående analyse vil tage udgangspunkt i holdninger fra ES og politikere. ES er ansvarlige for revisorloven og har dermed en interesse i de forslag, der kommer fra EU, som muligvis kan have betydning for dansk lov.

Regeringen mener, at revisor spiller en stor rolle i forbindelse med tilliden til de reviderede regnskaber og dermed er med til at sikre den økonomiske stabilitet.²⁰⁴ De danske lovgivere støtter overordnet op om forslaget om firmarotation, da det er et spørgsmål om at skulle sikre revisors uafhængighed. Her er der ikke kun tale om den enkelte revisors uafhængighed, men hele revisionsfirmaets uafhængighed.²⁰⁵ De danske lovgivere er dermed ikke enige i, at revisors uafhængighed kun vedrører den enkelte revisor og ikke revisionsfirmaet, som Statsautoriseret revisor og Partner hos KPMG, Peter Gath har givet udtryk for.

Ifølge Chefkonsulent i ES, Vibeke Sylvest Barfoed er det nødvendigt at regulere revisors uafhængighed oppefra, idet der er set alvorlige sager, hvor der har været problemer med uafhængigheden. Vibeke Sylvest Barfoed mener på denne baggrund ikke, at revisorerne kan finde ud af den selvregulering, som loven på nuværende tidspunkt ligger op til.²⁰⁶

Finanskrisen har givet eksempler på, at der trods en blank påtegning, og at going concern dermed er opfyldt, har været virksomheder, der er gået konkurs kort efterfølgende. I strid med Vibeke Sylvest Barfoeds holdning siger Peter Gath:

"Når en virksomhed går ned, synes jeg, at der har været meget få eksempler på, at det har været påvist, at det var fordi revisor var i lommen på kunden. Jeg synes mere, at det er et udtryk for, at

²⁰³ KPMG høringssvar, s. 29, bilag 9

²⁰⁴ Udenrigsministeriet grundnotat og høringssvar, s. 1, bilag 11

²⁰⁵ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 2, bilag 3

²⁰⁶ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 22 og 23, bilag 3

revisor har været blind eller dum. Han har simpelthen ikke set det. Og hvad skulle han have gjort for at have set det?”²⁰⁷

Peter Gath mener således ikke, at manglende forbehold om going concern skyldes revisors afhængighed af kunden, men derimod revisors uvidenhed, og at revisor ikke nødvendigvis er i stand til at opdage going-concern problemer.

Kontorchef i Finanstilsynet, Mads Mathiassen har i forbindelse med et seminar afholdt af FSR i april 2012 givet udtryk for, at de støtter forslaget fra EU-kommissionen, da det kan være et symptom på, at revisor ikke går så hårdt til ledelsen, som han måske burde. Han påpeger også, at langt de fleste revisorer gør deres arbejde godt, og ikke har et problem med deres uafhængighed, men at der desværre er eksempler, hvor det ikke er godt nok.²⁰⁸

Ifølge ES er det regeringens holdning, at perioden på 6 år ikke nødvendigvis er den ideelle periode, da de mener, at revisor godt kan være uafhængig, selvom der har været et samarbejde på mere end 6 år. Vibeke Sylvest Barfoed siger, at et rimeligt sted at sætte grænsen for eksempel kan være ved 14 år, da det vil svare til to gange partnerrotation.²⁰⁹ Hun siger dog også, at perioden afhænger af grænsen for udførelse af ikke-revisionsydelser, og om reglerne for udbud bliver indført.²¹⁰ Hvis forordningsforslaget gennemføres, er revisionsbranchen enig i, at perioden på 6 år er for kort, men mener samtidig, at det bør være op til bestyrelsen og aktionærerne, hvornår der skal skiftes revisor.²¹¹

I høringsvaret til EU-kommissionen giver Økonomi- og Erhvervsministeriet udtryk for deres bekymring omkring firmarotation. Ministeriet henviser til undersøgelser fra det italienske marked, hvor firmarotation allerede er lovpligtig. De italienske erfaringer har vist, at firmarotation ikke

²⁰⁷ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 17, bilag 2

²⁰⁸ Fremtidens revisionspolitik, s. 3, FSR, marts 2012

²⁰⁹ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 2, bilag 3

²¹⁰ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 5, bilag 3

²¹¹ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 3, bilag 2

styrker revisors uafhængighed, men i stedet bibringer yderligere omkostninger for PIE-virksomhederne.²¹²

De danske lovgiveres holdning til forslaget om firmarotation er, at på trods af de omkostninger virksomhederne og revisionsbranchen kan komme til at skulle betale, er det stadig vigtigt at fokusere på revisors uafhængighed.²¹³

6.2.3. Investorenes holdning

Nedenstående afsnit vil tage udgangspunkt i holdninger fra investorer. Til dette formål er der foretaget interviews med ATP, Finansrådet og Dansk Aktionærforening. Også her skal læseren være opmærksom på, at ATP og Finansrådets svar kan være påvirket af, at de selv er PIE-virksomheder. I forbindelse med interviewene er der lagt vægt på, at der svares ud fra en investors synsvinkel. Investorer forventes at skulle anvende reviderede regnskaber som en del af beslutningsgrundlaget for investeringer og anses derfor at være afhængig af, at revisor er uafhængig og offentlighedens tillidsrepræsentant.

Investorenes holdning til styrkelse af revisors uafhængighed i forbindelse med indførsel af firmarotation er forskellig. Kontorchef Martin Thygesen og juridisk konsulent Bo Lund Christensen i Finansrådet mener, at tvungen firmarotation som udgangspunkt vil styrke revisors uafhængighed. Alligevel kan de ikke støtte forslaget, idet de mener, at tvungen firmarotation vil være på bekostning af indsigt i virksomheden, kvaliteten af revisionen og stigende omkostninger.²¹⁴

DAF støtter op om EU-kommissionens forordningsforslag og bakker ligeledes op om deres begrundelse for indførsel af firmarotation. De mener, ligesom EU-kommissionen og ES, at hvis samarbejdet mellem revisor og PIE-virksomhed står på i mange år, er der en risiko for, at de bliver for gode venner, og at revisor hermed ikke i tilstrækkelig grad ser de problemstillinger, der kan være i virksomheden. Dermed kan revisor have svært ved at sætte sig i offentlighedens sted som offentlig-

²¹² Økonomi- og Erhvervsministeriet grundnotat og høringssvar s. 3+5, bilag 11

²¹³ Interview med Vibeke Sylvester Barfoed, ES, spg. 3, bilag 3

²¹⁴ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 2, bilag 4

hedens tillidsrepræsentant.²¹⁵ Revisionsbranchen argumenterer for, at de gældende regler om partnerrotation er tilstrækkeligt til at afhjælpe problemstillingen med for tætte bånd mellem revisor og virksomhedens ledelse. Hertil mener DAF, at partnerrotation ikke er tilstrækkelig. Ifølge Politisk konsulent i DAF, Klaus Struwe gennemgår man ved partnerrotation det arbejde, kollegaen har udført, og de revisorer, der rent faktisk udfører arbejdet, revisionsteamet, er stadig de samme. Der må være en arms-længde afstand.²¹⁶

ATP, som umiddelbart er for forslaget, mener, at revisor i et eller andet omfang altid er afhængig af det honorar, de modtager for deres revision,²¹⁷ og revisorerne lever af kundernes penge, og hvis man er afhængig af honoraret, er det ligegyldigt, om det er fra revision eller rådgivning.²¹⁸

Uanset de formelle betingelser såsom ingen økonomisk interesse, ingen familierelationer mv. mener Revisionschef i ATP, Peter Jochimsen ikke, at der er ret mange, der kan afgøre revisors faktiske uafhængighed, da det er noget, der foregår i revisors hoved.²¹⁹ Dette støttes op af Statsautoriseret revisor og Partner, Peter Gath der mener, at revisors uafhængighed er noget man er som individuel person.²²⁰ Peter Jochimsen påpeger ligeledes, at det ATP ligger mest vægt på i forbindelse med deres kreditvurderinger er, om de revisorer, der har revideret regnskabet, kommer fra revisionsfirmaer, der har den fornødne kapacitet til at revidere PIE-virksomheden, hvilket ifølge Peter Jochimsen er de fire største revisionsfirmaer.²²¹

De reviderede regnskaber udgør en væsentlig del af bankernes kreditvurdering. Alligevel mener Finansrådet ikke, at det vil blive nemmere at lave en kreditvurdering, såfremt der bliver indført firmarotation.²²² Finansrådet tilkendegiver, at forslaget må bevirke større uafhængighed hos revisor. Til trods for dette og selvom at reviderede regnskaber er væsentlige i deres kreditvurderinger, mener Finansrådet alligevel, at omkostningerne, i form af tabt viden, er for store i forhold til den

²¹⁵ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 2, bilag 6

²¹⁶ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 9, bilag 6

²¹⁷ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 10, bilag 5

²¹⁸ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 18, bilag 5

²¹⁹ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 18, bilag 5

²²⁰ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 8, bilag 2

²²¹ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 3, bilag 5

²²² Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 3 og 4, bilag 4

styrkede uafhængighed, der kommer i forbindelse med firmarotation.²²³ I denne forbindelse påpeger Finansrådet, at firmarotation ikke vil have den store ændring ved kreditvurderinger, da vægtningen af regnskaberne vil være den samme.²²⁴ Finansrådet er derfor imod forslaget.

Medlemmerne i DAF er henvist til at hente deres information om erhvervsvirksomheder i de reviderede regnskaber, hvorfor de lægger stor vægt på, at de informationer, der er i regnskaberne, er så pålidelige og informative som muligt.²²⁵ De mener, at der ved firmarotation er større sandsynlighed for en kritisk gennemgang og dermed en forbedret uafhængighed. Samtidig mener de, at fordelene ved tvungen firmarotation, såsom nye øjne på sagen, opvejer ulemperne.²²⁶

”Det er ikke den tvungne firmarotation i sig selv, der medfører noget. Men som konsekvens af den tvungne firmarotation kan man have en begrundet forventning om, at der bliver lavet en god kritisk revision, og at man derfor kan fæstne lid til den”²²⁷

ATP anvender ikke årsrapporterne i så stor grad som bankerne og medlemmerne af DAF. De er i højere grad interesseret i performance og risiko, og årsrapporten benyttes derfor primært til kvalitetskontrol. ATP kontrollerer påtegningen for forbehold, supplerende bemærkninger og lignende og sammenholder med den information, de modtager fra ledelsen, for at vurdere om oplysningerne fra ledelsen er korrekte.²²⁸

”Vi synes firmarotation er fint, men det vil sjældent være noget, man tjekker. Der må vi tro på, at de regler der er, bliver overholdt”²²⁹

ATP har en forventning om, at de regler der bliver udstukket, må være de bedste for at sikre revisors uafhængighed.²³⁰

I forhold til om revisors uafhængighed styrkes ved forslaget svarer Peter Jochimsen:

²²³ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 2, bilag 4

²²⁴ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 7, bilag 4

²²⁵ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 1, bilag 6

²²⁶ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 4, bilag 6

²²⁷ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 6, bilag 6

²²⁸ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 1, bilag 5

²²⁹ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 5, bilag 5

²³⁰ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 6, bilag 5

*"I virkeligheden synes jeg, at det er meget svært at vurdere. Det svære det er, om det bliver meget anderledes af det? Det er svært at gætte på. Og det gør i hvert fald ikke virksomhederne mere vel-drevne"*²³¹

6.2.4. Det danske erhvervslivs holdning

Tvungen firmarotation vil påvirke det danske erhvervsliv direkte, da det er erhvervslivet, der hvert 6. år skal finde et nyt revisionsfirma til at varetage den lovpligtige revision. Læseren skal være opmærksom på, at det danske erhvervsliv kan have en økonomisk interesse i at EU-kommissionens forslag ikke gennemføres i og med, at både PIE-virksomhederne og revisionsfirmaerne sandsynligvis vil blive belastet med højere omkostninger, hvilket EU-kommissionen har tilkendegivet.²³²

Det danske erhvervsliv er enig med EU-kommissionen om, at revision skal ske med en professionel skepsis, men kan ikke støtte op om forslaget om tvungen firmarotation.²³³ DI mener, at forslaget om tvungen firmarotation ikke er velbegrundet og ude af proportioner, og at tvungen firmarotation er at gå i den forkerte retning i forhold til det, EU-kommissionen gerne vil opnå.²³⁴

*"Med forslaget vælges desværre en regional løsning, der sætter EU tilbage, i stedet for en global orienteret løsning der ville styrke EU's position"*²³⁵

Formålet med forordningsforslaget er som tidligere nævnt at forbedre revisors uafhængighed. DI mener ikke, at forordningsforslaget vil styrke uafhængigheden, men derimod forringe kvaliteten i form af tabt viden.²³⁶ Hertil er Dansk Erhverv enige. I deres høringssvar til EU-kommissionen nævner de, at et godt og tillidsfuldt samarbejde mellem revisor og PIE-virksomhed er altafgørende, ligesom det er altafgørende for virksomhederne at have et tillidsfuldt samarbejde med andre sam-

²³¹ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 22, bilag 5

²³² Konsekvensanalyse – resumé, s. 9

²³³ DI høringssvar til ES, s. 7, bilag 3

²³⁴ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 1, bilag 7

²³⁵ DI høringssvar til ES, s. 1, bilag 13

²³⁶ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 1, bilag 7

arbejdspartnere. Et tillidsfuldt samarbejde over en længere periode vil ifølge Dansk Erhverv være med til at forbedre kvaliteten.²³⁷

DI påpeger i deres høringssvar til EU, at hvis revisor på nuværende tidspunkt ikke lever op til uafhængigheden, må man formode, at der allerede nu ville foreligge en række sager, hvor revisor ikke har været uafhængig. DI mener ikke, at EU-kommissionen har forklaret, hvorfor de mener, at revisors uafhængighed ikke er tilstrækkelig i forhold til det 8. Direktiv.²³⁸

DI finder det meget vigtigt, at virksomhederne selv kan vælge den periode, hvor revisor skal vælges. Dette skyldes, at virksomhederne kan stå overfor udfordringer med opkøb mv., og at et revisions-skifte i en sådan periode ikke vil være til gavn for virksomhederne. DI finder derfor, at forordningsforslaget bør være mere fleksibelt.²³⁹ Dette støtter Dansk erhverv og siger, at erhvervslivets mulighed for selv at vælge vil styrke kvaliteten.²⁴⁰

6.3. Øget kvalitet

EU-kommissionen har lagt op til forordningsforslaget om firmarotation for at sikre revisors uafhængighed. Revisors uafhængighed er afgørende for kvaliteten af revisionen, hvorfor det er EU-kommissionens opfattelse, at kvaliteten vil øges med forordningsforslaget. Firmarotation vil være med til at sikre, at der kommer nye øjne på sagen, hvorved uafhængigheden og kvaliteten forventes styrket. Således kan investorer og andre interessenter have tillid til revisors uafhængighed og dermed kvaliteten af revisors arbejde.²⁴¹

6.3.1. Revisionsbranchens holdning

Det er revisionsbranchens mening, at firmarotation vil bevirke dårligere kvalitet. De mener, at firmarotation vil bevirke, at der går både virksomhedsspecifik og branchespecifik viden tabt. Hvis man bibeholder partnerrotation, vil denne viden stadig være blandt revisionsteamets medlem-

²³⁷ Dansk Erhvervs høringssvar til EU, s. 3, bilag 15

²³⁸ DI høringssvar til EU, s. 12, bilag 14

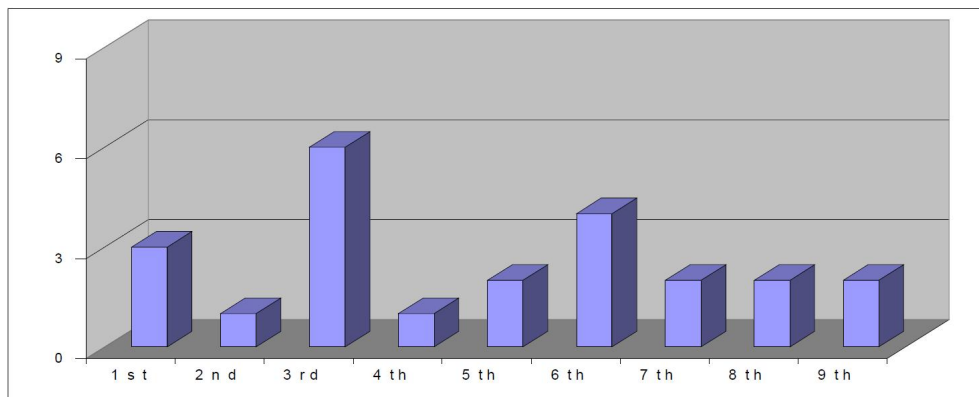
²³⁹ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 4, bilag 7

²⁴⁰ Dansk erhvervs høringssvar til EU, s. 2, bilag 15

²⁴¹ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 3

mer.²⁴² Ifølge FSR handler høj kvalitet dels om faglighed, indsigt i virksomheden og indsigt i branchen, og de første år skal revisor bruge på at få kendskab til virksomheden, dens specifikke forretningsmodel og dens konkurrenceforhold, hvilket medvirker til, at kvaliteten de første år ikke er af ligeså høj kvalitet som de efterfølgende år.²⁴³

Administrerende direktør i FSR, Charlotte Jepsen henviser til Bocconi-rapporten, hvor revisors bemærkninger til regnskabet er sammenholdt med længden af revisors ansættelse. Af analysen fremgår det, at der, de første to år efter at en revisor har påtaget sig en revisionsopgave, ikke opnås en højere kvalitet i form af kvalificerede bemærkninger fra revisor. Nedenstående figur viser, at det først efter det 3. år må forventes, at revisor har fået så stort kendskab og overblik over virksomheden, at revisionen er af tilstrækkelig høj kvalitet.²⁴⁴

Figur 7 – Revisors bemærkninger i revisionspåtegningen sammenholdt med perioden for revisors ansættelse²⁴⁵

Figuren viser ligeledes, at der mod det 9. år er et fald i kvaliteten. Dette kan måske forklares med, at revisor på dette tidspunkt snart skal rotere og ikke vil bruge så mange ressourcer på en klient, som han alligevel ikke skal revidere i fremtiden. Rapporten nævner ikke noget om, hvorfor der fra

²⁴² FSR høringssvar til EU, s. 6, bilag 8

²⁴³ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 1, bilag 1

²⁴⁴ Bocconi-rapport, s. 6

²⁴⁵ Bocconi-rapport, s. 10, figur 4

år 4 og frem ligeledes er et fald i kvaliteten.²⁴⁶ Charlotte Jepsen udtaler på baggrund af ovenstående:

*"Hvis man gerne vil have høj kvalitet, er tvungen rotation ikke nødvendigvis recepten."*²⁴⁷

For at mindske risikoen for, at der går for meget viden tabt, har EU-kommissionen foreslået, at man indfører en såkaldt "sagsmappe", som overleveres fra det eksisterende revisionsfirma til det nye revisionsfirma.²⁴⁸ Hvad denne sagsmappe præcist skal indeholde, er endnu ikke specificeret og spørgsmålet er, om en sagsmappe vil kunne kompensere og hjælpe tiltrådte revisor de første år, hvor kvaliteten af revisionen ikke er høj.

Statsautoriseret revisor og Partner hos KPMG, Peter Gath udtaler:

*"Jeg mener, at sådan som EU-kommissionen argumenterer, for nogle af de her ting, så er det ikke, fordi de ønsker at styrke kvaliteten, men mere fordi de ønsker at åbne op for konkurrencen, sådan at mindre kompetente revisorer også skal have mulighed for at lave noget arbejde. Det vil trække yderligere i retning af en dårligere kvalitet af revisionen"*²⁴⁹

EU-kommissionen skriver i deres konsekvensanalyse, at firmarotation kan bevirke større omkostninger for PIE-virksomhederne samt revisionsbranchen.²⁵⁰ Dette understøttes af Bocconi-rapporten. De første to år, hvor revisor skal tilegne sig kendskab til virksomheden, er det vurderet, at der bruges ca. 40 % ekstra mandetimer i forhold til de efterfølgende år. Herudover fremgår det af Bocconi-rapporten, at revisionsbranchens omkostninger vil stige med omkring 15 %, såfremt de påtager sig en klient i en branche, de i forvejen har kendskab til, og 25 % hvis det er en klient i en branche, de ikke kender i forvejen. For PIE-virksomhederne skal der ligeledes afsættes tid til at

²⁴⁶ Bocconi-rapport, s. 7

²⁴⁷ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 1, bilag 1

²⁴⁸ Forordningsforslaget, artikel 33, nr. 5

²⁴⁹ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 6, bilag 2

²⁵⁰ Sammendrag af konsekvensanalyse, s. 9

give den tiltrædende revisor den nødvendige information om corporate governance, interne kontroller, og hvordan virksomhedens daglige drift fungerer.²⁵¹

Peter Gath mener, at det kan være svært at påvise, om der vil være en prisstigning eller ej, idet der i overgangsperioden sikkert vil være hård konkurrence om at vinde opgaver, hvilket kan være med til at presse priserne på revisionen. Men på længere sigt tror han, at firmarotation vil medføre, at revisionen bliver dyrere, og at kvaliteten bliver lavere.²⁵²

FSR nævner i deres høringssvar, at der er lavet en undersøgelse, hvor 70 % af respondenterne er imod indførelse af tvungen firmarotation, idet de mener, at omkostningerne forøges, uden at medføre nogle fordele.²⁵³ Skift af revisor bør ifølge Peter Gath være op til bestyrelsen og i sidste ende aktionærerne. Det er ifølge Peter Gath bestyrelsen, der skal vurdere, hvilke kompetencer de gerne vil have og herudfra beslutte, hvilket revisionsfirma der kan leve op til dette.²⁵⁴

6.3.2. De danske lovgiveres holdning

Som nævnt i ovenstående afsnit er det revisionsbranchens holdning, at firmarotation ikke nødvendigvis er med til at sikre en højere kvalitet, da der går meget viden tabt. Når der kommer en ny revisor på en klient, skal revisor sikre sig den nødvendige viden om virksomheden, hvilket kan være omkostningskrævende for både revisionsfirmaet samt PIE-virksomheden. Hertil siger Chefkonsulent i ES, Vibeke Sylvest Barfoed:

”Det er jo hele tiden en opvejning af, hvor meget viden der går tabt, når der kommer en ny revisor på sagen, for det er jo en omkostning for virksomheden, når den nye revisor skal bruge flere timer på en ny virksomhed, og så samtidig at sikre at revisionsvirksomheden har den uafhængighed, der gør, at man kan stole på, at revisor opfylder sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant. Så

²⁵¹ Bocconi-rapport, s. 4

²⁵² Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 5, bilag 2

²⁵³ FSR høringssvar, s. 7, bilag 8

²⁵⁴ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 3, bilag 2

*det er en afvejning. Vi ved godt, at det koster penge for virksomheden, derfor skal perioden være en passende længde. Samtidig er vi også nødt til at sikre uafhængigheden”*²⁵⁵

ES mener, at hvis man kombinerer firmarotation med krav om udbud, vil dette kunne bidrage til, at det bliver billigere for virksomhederne at blive revideret.²⁵⁶

6.3.3. Investorerne holdning

Investorerne holdninger til, om firmarotation er med til at styrke kvaliteten, er, ligesom ved forbedring af revisors uafhængighed, forskellige.

Finansrådet, der er imod forslaget fra EU-kommissionen, mener, at der vil gå for meget viden tabt, samt at det vil være for omkostningsfyldt, både for den nye revisor, men også for PIE-virksomheden, når de skal klæde den nye revisor på til opgaven.²⁵⁷ En styrkelse af revisors uafhængighed ved firmarotation vil være på bekostning af kvaliteten af revisionen, fordi den nye revisor ikke har den vidensbasis, som en revisor har, når han har revideret igennem længere tid.²⁵⁸ Finansrådet henviser ligeledes til Bocconi-rapporten, der konkluderer, at der er højere omkostninger både for revisor og for virksomheden. Derudover vil kvaliteten ifølge Bocconi-rapporten være lavere end normalt de første 2 år efter en revisors tiltræden.²⁵⁹

I modsætning til Finansrådet mener DAF, at når revisor har revideret en virksomhed igennem længere tid, er der risiko for, at revisor kan få nogle ”blinde pletter”. Med det menes, at revisor tror, at han har set og tror, at han ved, fordi han mener at kende virksomheden.²⁶⁰ Politisk konsulent i DAF, Klaus Struwe henviser til, at der under finanskrisen er set pengeinstitutter, der er kommet i vanskeligheder, og at der ved dem, hvor revisor har været på sagen i mange år, ikke har været faresignaler såsom forbehold eller lignende.²⁶¹ Med andre ord er der ifølge DAF ikke noget, der

²⁵⁵ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 3, bilag 3

²⁵⁶ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 5, bilag 3

²⁵⁷ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 1, bilag 4

²⁵⁸ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 2, bilag 4

²⁵⁹ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 24, bilag 4, samt Bocconi-rapport, s. 10, figur 4

²⁶⁰ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 4, bilag 6

²⁶¹ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 7 og 8, bilag 6

bakker påstanden op om, at revisor, der har revideret en virksomhed igennem en længere periode og dermed har større kendskab til virksomheden, vil kunne levere en årsrapport af højere kvalitet. Derfor er man efter DAF's mening nødt til at sikre sig, at revisionen bliver mere kritisk og uafhængig.²⁶²

ATP, der umiddelbart bakker op om forslaget, mener, at selvom, at det virker som om, at revisor har sovet i timen ved afgivelse af blanke påtegninger til banker, der kort tid efter er gået konkurs, er det ikke altid muligt at forudse konkurser – heller ikke for revisor.²⁶³ ATP giver altså ikke revisorerne ansvaret for finanskrisen. Revisionschef i ATP, Peter Jochimsen siger:

*”Det var jo trods alt ikke revisorerne, der lånte pengene ud. Så investorerne må også selv tage ansvar for deres beslutninger”*²⁶⁴

6.3.4. Det danske erhvervslivs holdning

Det danske erhvervsliv er enig med revisionsbranchen om, at kvaliteten vil blive forringet, såfremt der bliver indført tvungen firmarotation, fordi revisor i starten af en periode simpelthen ikke kan overskue virksomheden.²⁶⁵

FSR har lavet en undersøgelse blandt Dansk Erhvervs medlemmer. På spørgsmålet om, hvorvidt firmarotation samlet set vil give en bedre revision, svarer medlemmerne følgende:²⁶⁶

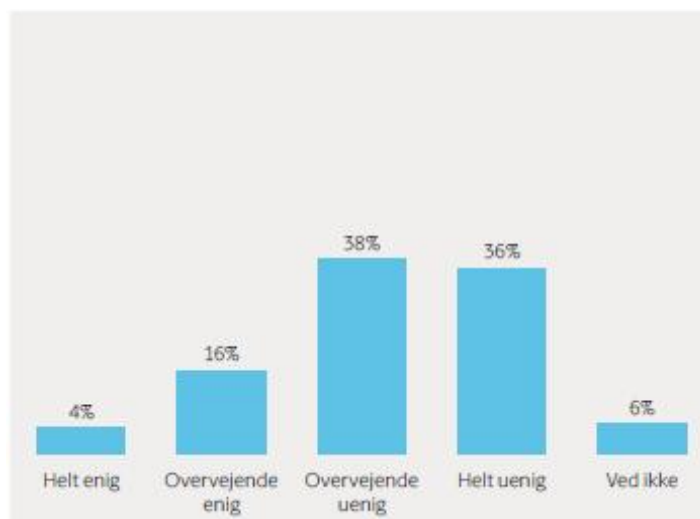
²⁶² Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 14, bilag 6

²⁶³ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 8, bilag 5

²⁶⁴ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 24, bilag 5

²⁶⁵ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 2, bilag 7

²⁶⁶ Fremtidens revisionspolitik, s. 13, FSR, april 2012

Figur 8 – Svarfordeling på spørgsmålet om, hvorvidt firmarotation samlet set vil give en bedre revision²⁶⁷

Da undersøgelsen er udarbejdet af FSR, som er imod forordningsforslaget, bør man stille sig kritisk til resultatet her. Chefkonsulent i DI Kristian Koktvedgaard bekræfter dog den fremlagte undersøgelse. Han siger:

*”Man kan især stille spørgsmålstegn ved, hvor meget revisor vil forny sin revision, når de ved, at de inden for et eller to år ikke er revisor der længere. Så revisor har uheldige incitamenter i slutningen og problemer med manglende viden i starten”*²⁶⁸

En yderligere årsag til, at det danske erhvervsliv er imod forslaget skyldes, at firmarotation vil forøge virksomhedernes omkostninger.²⁶⁹ EU-kommissionen har tilkendegivet, at firmarotation vil give PIE-virksomhederne yderligere omkostninger, og de vurderer, at disse vil beløbe sig til omkring 120 – 250 tEUR pr. virksomhed.²⁷⁰ Kristian Koktvedgaard pointerer, at EU-kommissionen ikke bør tillægge PIE-virksomhederne yderligere omkostninger for at sikre revisors uafhængighed. Han

²⁶⁷ Fremtidens revisionspolitik, s. 13, FSR, april 2012

²⁶⁸ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 2, bilag 7

²⁶⁹ DI høringssvar til ES, s. 1, bilag 13

²⁷⁰ DI høringssvar til ES, s. 1, bilag 13

mener ikke, at det har betydning for regnskabsbrugeren, og det fjerner økonomiske ressourcer fra erhvervsvirksomhedens hovedområde.²⁷¹

6.4. Delkonklusion

EU-kommissionens formål med at foreslå tvungen firmarotation er at styrke revisors uafhængighed og styrke kvaliteten. Ifølge EU-kommissionen lever revisorerne ikke op til de ønskede standarder for uafhængighed, når samme revisionsfirma har været revisor for PIE-virksomheden i en lang årrække, da der hermed er forøget risiko for, at revisor knytter tætte bånd til virksomhedsledelsen. De danske lovgivere støtter dette og tilføjer, at finanskrisen har vist nogle sager, hvor revisor ikke har været uafhængig. De mener derfor, at der er et reelt problem med revisors uafhængighed.

Revisionsbranchen har forståelse for, at tredjemand, ud fra de seneste års hændelser hvor virksomheder har fået en blank påtegning og kort tid efter er gået konkurs, kan tvivle på revisors uafhængighed. Efter revisionsbranchens mening er de gældende regler om partnerrotation dog tilstrækkelige til at sikre revisors uafhængighed. Dette begrundes med, at uafhængighed vedrører den enkelte revisor som person, og ikke revisionsfirmaet han arbejder i. Dette støtter det danske erhvervsliv og mener ligeledes, at tvungen firmarotation ikke vil være med til at styrke revisors uafhængig yderligere i forhold til de nuværende regler. De danske lovgivere er ikke enige i, at revisors uafhængighed knytter sig til revisor som person og mener, at forordningsforslaget vil være med til at sikre hele revisionsteamets uafhængighed.

Investorernes holdninger til, hvorvidt revisors uafhængighed vil blive styrket, er splittet. Finansrådet mener, at uafhængigheden vil blive styrket, men at omkostningerne ved indførelsen af firmarotation er for store, mens DAF støtter forslaget, da de mener, at der er risiko for, at revisor ikke forholder sig lige så kritisk til revisionen, når der har været et tæt samarbejde mellem revisor og ledelse i mange år. Revisor kan dermed have svært ved at agere som offentlighedens tillidsrepræsentant. De mener, at forslaget vil være med til at sikre en god kritisk revision og hermed også at

²⁷¹ Pros and cons on the proposal from the EU-commission s. 31, Kristian Koktvedgaard, oplæg ved seminar om fremtidens revision, april 2012

øge kvaliteten. ATP er som udgangspunkt for forslaget og mener, at de regler, der bliver udstukket, må være det bedste for revisors uafhængighed.

Hverken revisionsbranchen eller det danske erhvervsliv mener, at tvungen firmarotation vil forbedre kvaliteten. Kvalitet handler blandt andet om indsigt i virksomheden og indsigt i branchen, hvilket kun i nogen grad eksisterer de første to år, som revisor bruger på at opbygge kendskabet til virksomheden. Med andre ord vil tvungen firmarotation ifølge revisorerne og erhvervslivet bevirke, at der er meget viden, der går tabt. Samtidig mener de, at forslaget har for store økonomiske omkostninger i forhold til i hvor høj grad revisors uafhængighed vil blive styrket med forslaget om tvungen firmarotation. Ved partnerrotation vil revisionsteamet, stadig have kendskab til virksomheden, og samtidig vil risikoen for, at der opstår familiære bånd mellem partner og ledelse, mindskes. Hertil mener EU-kommissionen, at det er sandsynligt, at den nye partner ikke vil forholde sig kritisk nok i frygt for at miste klienten.²⁷²

Tvungen firmarotation vil give både PIE-virksomhederne og revisionsbranchen øgede omkostninger. Ifølge de danske lovgivere må der foretages en afvejning af, hvor meget viden der går tabt, men forslaget anses for nødvendigt for at sikre uafhængigheden, således at revisor opfylder sin rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant. De mener, at reguleringen bør komme oppefra, da der har været indikationer på, at revisor ikke har leveret den kvalitet, man kunne forvente.

Investorerne holdninger er ligeledes delte. Finansrådet mener, at en styrkelse af revisors uafhængighed vil være på bekostning af kvaliteten, fordi den nye revisor ikke vil have den viden, som en revisor opbygger gennem længere tids samarbejde. DAF kan se fordelene ved tvungen firmarotation, da revisor efter længere tids samarbejde ikke altid er tilstrækkelig kritisk i sit arbejde. ATP mener, at det ikke altid er muligt for revisor at forudse going concern problematikker og mener, at investorerne og ledelsen også selv må tage ansvaret for deres investeringer.

²⁷² Impact assessment s. 17

7. Vurdering af forordningsforslaget

I dette afsnit foretages en vurdering af, i hvor høj grad EU-kommissionens formål med forordningsforslaget vil have den ønskede effekt – at sikre revisors uafhængighed og dermed også at øge kvaliteten og hermed styrke tilliden til revisor. Vurderingen tager udgangspunkt i ovenstående analyser og inddrager den gældende lovgivning samt diverse analyser, der understøtter eller argumenterer imod de berørte parter holdninger.

7.1. Vurdering af revisors uafhængighed

7.1.1. Styrket uafhængighed ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser

Det er EU-kommissionens opfattelse, at forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser vil styrke revisors uafhængighed ved udførelse af revisionsopgaver. Alle de berørte parter er enige om, at revisors uafhængighed er vigtig, og at der ikke må kunne være tvivl om revisors uafhængighed. Som beskrevet i afsnit 2 omhandlende agentteorien, er det en forudsætning at principalen kan stole på, at revisor er uafhængig. Det er på denne baggrund uundgåeligt at diskutere revisors uafhængighed og mulighederne for styrkelse heraf. Når det er sagt, er interessenterne uenige om, hvorvidt EU-kommissionens forordningsforslag er løsningen, eller om der er andre og bedre løsningsmuligheder.

På baggrund af den foregående analyse på området, hvor de berørte parter argumenter for og imod forordningsforslaget er gennemgået, kan opstilles følgende delspørgsmål, som ønskes afklaret i nedenstående vurdering.

- ◆ Hvor stor er den reelle risiko for honorarafhængighed?
- ◆ Hvorvidt kan den nuværende regulering i tilstrækkelig grad sikre revisors uafhængighed?
- ◆ I hvor høj grad er revisor i stand til selv at afgøre, om han er uafhængig?
- ◆ Hvorvidt er adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser løsningen på et eventuelt uafhængighedsproblem, og er 10 % - grænsen med til at sikre større honoraruafhængighed?

Det er EU-kommissionens opfattelse, at såfremt revisor har mulighed for at tjene ekstra penge på ikke-revisionsydelse, vil hans professionelle skepsis og hermed uafhængighed blive bragt i fare. Dette skyldes, at revisor har en naturlig interesse i at sikre sig den yderligere omsætning, der måtte være.²⁷³

Det er i analysen set, at flere af parterne ikke mener, at der er reelle beviser for en sammenhæng mellem revisors uafhængighed og størrelsen på honoraret for ikke-revisionsydelse. FSR mener endvidere at have påvist dette med figur 5, som viser, at honoraret for ikke-revisionsydelse kun udgør 28 %. Denne beregning stemmer ikke overens med EU-kommissionens beregninger i figur 4, hvoraf det fremgår, at mere end 50 % af det samlede honorar vedrører ikke-revisionsydelse. Det bør her bemærkes, at EU-kommissionens beregninger er lavet ud fra det tyske marked, og at FSR's beregninger er lavet ud fra det danske marked. Det er derfor en reel mulighed, at der ikke er de store risici for honorarafhængighed, hvis man udelukkende kigger på det danske marked. Økonomisk Ugebrev har udarbejdet en oversigt over revisionshonorarer for de 161 største danske virksomheder, herunder andelen af rådgivning. Ud fra tabellen er andelen af rådgivning beregnet til et gennemsnit på 39 %.²⁷⁴ Det er derfor sandsynligt, at FSR's beregning er meget optimistisk. Det må her tages med i betragtningen, at det er muligt, at FSR får lavet undersøgelsen, så den tilnærmelsesvis giver det resultat, de ønsker. Da det ikke har været muligt at fastlægge grundlaget for de tre beregninger, herunder hvad der indgår i ikke-revisionsydelse, eller hvilke revisionsvirksomheder der indgår i FSR's beregning, vurderes det, at datagrundlaget for beregningerne er for usikre til at kunne anvendes i vurderingen af, hvorvidt der er en reel risiko for honorarafhængighed. Samtidig indikerer tallene umiddelbart, at ikke-revisionsydelse udgør en stor del af det samlede honorar.

Det ses af analysen, at hovedparten af interessenterne er enige med EU-kommissionen om, at risikoen for, at revisor bliver afhængig af honoraret er til stede. Selvom parterne ikke kan bevise en faktisk afhængighed, mener flere af dem, at der er set eksempler i praksis, der gør, at regnskabsbrugerne bliver i tvivl herom. Som nævnt i afsnit 3.2 er revisor ifølge lovgivningen ikke kun afhængig, såfremt dette er påviseligt, men også i tilfælde hvor en velinformeret tredjemand er af

²⁷³ Impact assessment s. 15

²⁷⁴ Revisionshonorarer 2011, bilag 19

den opfattelse, at revisor fremstår som afhængig.²⁷⁵ Når nogle mener, at der er eksempler i praksis, der beviser honorarafhængigheden, må risikoen derfor være til stede. Dette gør sig gældende, selvom der ikke er konkrete afgørelser, der kan påvise tilstedeværelsen. Også agentteorien bekræfter, at revisor optræder som agent med egne økonomiske interesser.²⁷⁶ Revisor kan derfor være tilbøjelig til at vurdere sig selv for uafhængig i de tilfælde, hvor uafhængigheden ligger lige på grænsen, og hvor der er tvivl om, hvorvidt han burde afstå fra at tage opgaven.

På baggrund af ovenstående, er der således en reel risiko for, at revisor er honorarafhængig ved udførelse af både revision og ikke-revisionsydelser for samme PIE-virksomhed.

Da det er konkluderet, at honorarafhængighed er en reel risiko, tages der i det efterfølgende stilling til, hvorvidt den nuværende regulering i tilstrækkelig grad afdækker denne risiko.

Som beskrevet i afsnit 3.2 indeholder revisorlovens § 26 krav om, at revisor ikke kan anses for honoraruafhængig, såfremt at honoraret fra én kunde udgør mere end 20 % af den samlede omsætning.

Den gennemsnitlige årlige omsætning i det seneste regnskab hos de fire største revisionsfirmaer udgør mio. kr. 1.432.²⁷⁷ 20 % heraf udgør mio. kr. 286. For at revisor er honorarafhængig efter de gældende regler, skal revisionsfirmaer altså opnå et honorar fra den samme kunde på mio. kr. 286. A.P. Møller – Mærsk A/S, som er den største danske virksomhed, havde i 2010 et samlet honorar til KPMG på mio. kr. 56.²⁷⁸ De mellemstore revisionsfirmaer, der reviderer en eller flere af de 161 største PIE-virksomheder,²⁷⁹ har en gennemsnitlig omsætning på mio. kr. 401, hvoraf 20 % udgør mio. kr. 80.²⁸⁰ De danske revisorer kan på denne baggrund ikke være begrænset af bestemmelsen i revisorlovens § 26, og bestemmelsen sikrer derfor reelt ikke mod honorarafhængighed på det danske marked. Ifølge de gældende regler er det således reelt kun revisors egen vurdering af sin

²⁷⁵ Vejledning til BEK nr. 663 s. 6

²⁷⁶ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. AUD materialesamling, 2011, s. 217

²⁷⁷ Bilag 21+22+23+24. Deloitte: mio. kr. 2.263, PWC: mio. kr. 1.860, KPMG: mio. kr. 1.546, Ernst & Young: mio. kr. 60

²⁷⁸ Revisionshonorarer 2011 s. 11

²⁷⁹ Ifølge Revisionshonorarer 2011 s. 11-14 er dette BDO, Beierholm og Grant Thornton

²⁸⁰ Bilag 25+26+27. BDO: mio. kr. 675, Beierholm: mio. kr. 432, Grant Thornton: mio. kr. 95

uafhængighed, der har betydning, når han skal beslutte, om han kan varetage en opgave fra en PIE-virksomhed.

I analysen af EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser fremgår det, at flere parter mener, at den nuværende regulering er tilstrækkelig til at sikre, at revisor er uafhængig. FSR mener for eksempel, at indførsel af ISA'erne i alle EU-lande er tilstrækkeligt. Nogle parter foreslår dog en udvidelse af negativlisten i Code of Ethics²⁸¹ eller en øget kvalitetskontrol.²⁸²

ISA 200 indeholder bestemmelser om den uafhængige revisors ansvar ved udførelse af en revision. Her henvises til uafhængighedsbestemmelserne i Code of Ethics,²⁸³ hvorved en implementering af ISA'erne også vil medføre en implementering af Code of Ethics. Der fremgår ikke i ISA'erne yderligere bestemmelser om revisors honorarafhængighed, hvorfor disse ikke vurderes at sikre bedre uafhængighed i forhold til honoraret end den danske lovgivning og de gældende retningslinjer. En udvidelse af listen over forbudte ydelser i Code of Ethics kan medføre, at det samlede honorar fra en PIE-virksomhed bliver lavere, da revisors muligheder for at yde en række ydelser begrænses. Revisor vil dog stadig have mulighed for at opnå et stort honorar på ikke-forbudte ydelser, hvorfor risikoen for, at han bliver afhængig af honoraret, vil være til stede i stort set samme grad

I forhold til udvidelse af kvalitetskontrollen er det muligt, at øget fokus på revisors uafhængighed fra kontrollanterne vil medføre, at revisor er særligt opmærksom på at overholde reglerne herom. Det pointeres samtidig, at der aldrig vil kunne foretages en fuldstændig kontrol af revisors handlinger. Der er ikke umiddelbart noget belæg for at tro, at en øget kvalitetskontrol vil medføre særlige forbedringer på området, men det er en mulighed.

En udvidelse af listen over forbudte ydelser i Code of Ethics og en øget kvalitetskontrol anses på baggrund af ovenstående at kunne nedbringe risikoen for, at revisor er afhængig af honoraret. Dette vil dog kun være i meget lille grad, og spørgsmålet er, om dette er tilstrækkeligt. Selv med disse tiltag vil interessenterne i høj grad fortsat fæstne deres lid til, at revisor selv kan foretage

²⁸¹ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 10, bilag 2 og Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 9, bilag 7

²⁸² Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 9, bilag 4

²⁸³ ISA 200 art. A16

uafhængighedsvurderingen, hvorfor det må være væsentligt at fastlægge, i hvor høj grad revisor selv er i stand til at foretage en regulering af sin uafhængighed.

Både revisionsbranchen og Finansrådet mener, som beskrevet ovenfor i afsnit 5.2.1 og 5.2.3, at der er en risiko for honorarafhængighed. Begge parter mener også, at revisor selv er i stand til at vurdere, om han rent faktisk er uafhængig, og også om en velinformeret tredjemand vil opfatte ham som sådan. Både ES og DA mener, at der er eksempler i praksis, der beviser det modsatte.²⁸⁴ Da både ES og DA dermed opfatter nogle revisorer som afhængige, er det svært at forstå, hvorledes nogle parter kan mene, at revisor selv er i stand til at vurdere, om han fremstår som uafhængig. Det kan diskuteres, hvorvidt omverdenens undren over revisors blanke påtegninger på regnskaber for virksomheder, der kort efter går konkurs, er et udtryk for en forventningskløft mellem revisors arbejde, og det regnskabsbrugerne forventer af revisors arbejde. ES må anses for at være en velinformeret tredjemand, der godt ved, at revisor ikke altid kan identificere going concern problemer i forbindelse med sin revision. ES' opfattelse af, om at revisor ikke virker uafhængig, må derfor i høj grad skulle tages seriøst. ES siger endvidere i afsnit 5.2.2, at ikke alle revisorer har problemer med at vurdere uafhængigheden, men at der er nogle slemme sager, som gør, at der er et reelt problem med revisors uafhængighed. Så når Finansrådet siger, at revisor selv kan se, om forholdene er sådan, at en tredjemand vil kunne stille spørgsmålstegn ved revisors uafhængighed,²⁸⁵ eller når Statsautoriseret revisor og Partner hos KPMG, Peter Gath siger, at mange revisionsudvalg allerede i dag tager stilling til, i hvilket omfang revisor må udføre ekstraydelser,²⁸⁶ er dette sandsynligvis korrekt i langt de fleste tilfælde. Men hvad med de tilfælde, hvor revisionsudvalgene eller revisor selv ikke er i stand til at tage stilling hertil, og hvor der derfor er risiko for, at revisor går på kompromis med sin uafhængighed?

Ifølge Dansk Erhverv er der stadig i 2013 rigtig mange konkurser og ingen tegn på, at krisen er forbi, hvilket primært skyldes manglende vækst.²⁸⁷ Set i lyset af dette må regeringen have en naturlig

²⁸⁴ Interview med Vibeke Sylvest Barfoed, ES, spg. 13, bilag 3 og <http://www.danskeadvokater.dk/Nyheder.aspx?ID=17069&Action=1&NewsId=14576&PID=28735> (02-05-13)

²⁸⁵ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 13, bilag 4

²⁸⁶ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 10 + 12, bilag 2

²⁸⁷ <http://www.dr.dk/Nyheder/Penge/2013/04/03/0403070213.htm> (03-04-13)

interesse i, at virksomhederne ikke bliver tillagt unødvendige omkostninger. Både EU-kommissionen og de fleste berørte parter mener, at forordningsforslaget vil medføre øgede omkostninger for virksomhederne, og alligevel støtter regeringen forslaget. Da forslaget medfører øgede omkostninger og regeringen alligevel er for forslaget, indikerer det, at regeringen virkelig må mene, at der er behov for stramninger på området som følge af, at de har set tilstrækkelige tilfælde, hvor revisor ikke selv er i stand til at vurdere sin egen uafhængighed.

Ifølge professor Joëlle Le Vourc'h, der har foretaget en analyse af revisionsbranchen for EU-kommissionen, kan revisorernes selvregulering sidestilles med spirituskørsel. Hun siger:

*"Er der ingen lovgivning, så stiger risikoen for, at du gør det, selv om du siger, at du ikke vil."*²⁸⁸

Med udgangspunkt i ovenstående vurderes revisor ikke i tilstrækkelig grad at være i stand til at regulere sin egen uafhængighed. Det må derfor konkluderes, at der er behov for yderligere stramninger, der gør, at revisor ikke i samme grad selv skal tage stilling til sin uafhængighed. I forhold til risikoen for honorarafhængighed, vurderes EU-kommissionens forslag at opfylde dette behov, da de opstiller klare regler for, hvilke opgaver revisor må varetage, hvorved revisor ikke selv skal vurdere, om han er uafhængig. Forslaget vil derfor i højere grad sikre mod honorarafhængighed end de gældende regler.

I forhold til forslaget om, at revisor ikke må yde revisionsnære ydelser for mere end 10 % af honoraret for den lovpligtige revision, er flere af parterne imod dette forslag. FSR påpeger, at revisor ved de revisionsnære ydelser også er underlagt uafhængighedskravene, hvorfor de mener, at der ikke er en reel trussel mod uafhængigheden ved udførelse af disse opgaver.²⁸⁹ Det samme siger DA, som henviser til forskningsresultater, der bekræfter, at revisors uafhængighed ikke er i fare ved udførsel af revisionsnære ydelser.²⁹⁰ Som beskrevet i afsnit 3.2 gælder uafhængighedsbestemmelserne i 8. Direktiv udelukkende erklæringer afgivet ved den lovpligtige revision. Revisorlovens regler om uafhængighed gælder derimod alle erklæringer afgivet med sikkerhed. Det må

²⁸⁸ Berlingske business magasin nr. 3, 9. feb. 2012, s. 43

²⁸⁹ FSR høringssvar til ES, s. 10, bilag 8

²⁹⁰ Danske advokater høringssvar til ES, s. 4, bilag 16

formodes, at EU-kommissionen ved deres forordningsforslag ikke har overvejet eventuelt strammere regler i de enkelte medlemslande, men har set på EU som en helhed. FSR vurderes derfor at have en pointe, når de siger, at der i Danmark ikke er behov for denne grænse på de revisionsnære ydelser. ES bakker op om dette, da de mener, at grænsen skal være på de ydelser, hvor der er tvivl om, hvorvidt de er revisionsnære eller ej. Det vurderes, at dette forslag i højere grad sikrer mod honorarafhængighed, da revisors mulighed for at udføre ”grå-zone”-ydelser hermed bliver begrænset.

Samtidig anses risikoen for honorarafhængighed ved de revisionsnære ydelser at være minimal, da uafhængighedsbestemmelserne i den danske lovgivning er udvidet til også at gælde revisionsnære ydelser, og da flere af de parter, der ellers er for forslaget, ikke mener, at revisors uafhængighed bringes i fare ved udførelsen af disse ydelser.

Såfremt forslaget om 10 % - grænsen fastholdes til at vedrøre de revisionsnære ydelser, vurderes 10 % grænsen, set med danske briller, at være sat for lavt i forhold til at kunne udføre de pågældende ydelser. Peter Gath nævner i afsnit 5.2.1, at revisionshonorarer for PIE-virksomheder ofte kun udgør 0,5 mio. kr. I tabeloversigten over revisionshonorarerne i de 161 største danske virksomheder fremgår følgende:²⁹¹

Revisionshonorar	Antal virksomheder	Andel i %
0- 0,5 mio. kr.	32	19,9
0,5 – 1,5 mio. kr.	57	35,4
1,5 – 5 mio. kr.	42	26,1
> 5 mio. kr.	30	18,6
I alt	161	100

Tabel 4 – Fordeling af revisionshonorar på de 161 største danske virksomheder²⁹²

²⁹¹ Revisionshonorarer 2011, bilag 19

²⁹² Egen tilvirkning. Udarbejdet på grundlag af tabeloversigt over revisionshonorarer, bilag 19

Af ovenstående tabel ses det, at over halvdelen af de 161 største danske virksomheder har et revisionshonorar på under 1,5 mio. kr. Heraf har de 20 % et revisionshonorar på højst 0,5 mio. kr. Dette vurderes at være en relativt stor andel, da der er tale om de største virksomheder. Såfremt listen var udvidet til at omhandle samtlige børsnoterede selskaber, må det formodes, at en større andel af virksomhederne ville have haft et revisionshonorar på under 0,5 mio. kr. Som Peter Gath nævner, vil der med et revisionshonorar på 0,5 mio. kr. kun være mulighed for at yde revisionsnære ydelser for 50 tkr. med forordningsforslaget, hvilket han anser for vanvittigt. Peter Gath har en god pointe, da det virker urealistisk, at få lavet for eksempel halvårsrevision til denne pris, hvis den lovpligtige revision har kostet 0,5 mio. kr. Grænsen på de 10 % på revisionsnære ydelser vurderes derfor for lav i forhold til det danske marked.

7.1.2. Styrket uafhængighed ved tvungen firmarotation

EU-kommissionen vil styrke revisors uafhængighed gennem tvungen firmarotation, men flere interessenter har givet udtryk for, at selvom tvungen firmarotation vil give styrket uafhængighed, kan de ikke støtte forordningsforslaget. Ovenstående analyse har givet anledning til følgende delspørgsmål, som ønskes afklaret i nedenstående vurdering.

- ◆ Hvor stor er den reelle risiko for, at revisor ikke er uafhængig?
- ◆ Hvorvidt er den nuværende regulering om partnerrotation tilstrækkelig?
- ◆ I hvor høj grad er revisor selv i stand til at afgøre, om han er uafhængig?
- ◆ Hvorvidt er tvungen firmarotation med til at styrke revisors uafhængighed, og er den forslåede længde på 6 år optimal?

Agentteorien beskriver forholdet, hvor principalen ansætter en revisor for at øge sandsynligheden for korrekt rapportering fra agenten.²⁹³ I det danske erhvervsliv vil principalen være aktionærer mv., der i forbindelse med generalforsamlingen vælger revisor. Ifølge EU-kommissionen tager ak-

²⁹³ Elm-Larsen, Rolf & Wanda A. Wallace, Revision i agentteoretisk belysning, Cand. Merc. Aud materialesamling, 2011, s. 213

tionærerne ofte beslutningen om valg af revisor ud fra det oplæg, revisionsudvalget fremlægger på generalforsamlingen. Selvom et revisionsudvalg skal agere som en uafhængig part mellem ledelsen og aktionærerne, har ledelsen alligevel ofte stor indflydelse på, hvilken revisor revisionsudvalget skal foreslå til valg på generalforsamlingen.²⁹⁴ Med andre ord udnytter aktionærerne ikke deres indflydelse på, hvilken revisor der vælges, da de lader det være op til revisionsudvalget. EU-kommissionen mener, at dette kan true revisors uafhængighed, da det derved er ledelsen, der indirekte vælger den revisor, der skal revidere hans arbejde.²⁹⁵

Dette understøttes af en undersøgelse udarbejdet af London Economics, der viser, hvem i PIE-virksomhederne der har størst indflydelse på beslutningen om valg af revisor.²⁹⁶ Som det ses af nedenstående figur, er det revisionsudvalget samt økonomidirektøren, der har den største indflydelse. Dette er ikke i overensstemmelse med agentteorien, der er opbygget således, at det er principalen, der foretager denne beslutning for at sikre så korrekt rapportering som muligt. Dette forhold skaber således en forvridning af agentteorien, og revisors uafhængighed trues.

Table 35: Management and corporate bodies with the strongest influence on choice of audit firm for parent company	
Stakeholder	Share of respondents
The company's management	11 %
The company's CEO	3 %
The company's Chairman	0
The company's Finance Director	34 %
The company's Board	13 %
The Board's audit committee	34 %
The chairman of the Board's audit committee	3 %

Figur 9 - Hvem der har størst indflydelse på valg af revisor²⁹⁷

Som det ses af figur 6 i afsnit 6.2.1, er der 53 % af PIE-virksomhederne, der har haft samme revisionsfirma i mere end 6 år. Et længerevarende samarbejde kan efter EU-kommissionens opfattelse

²⁹⁴ Impact assessment, s. 17

²⁹⁵ Impact assessment, s. 16

²⁹⁶ London Economics, s. 55

²⁹⁷ London Economics, s. 55

skabe familiære bånd, hvilket vil svække revisors uafhængighed.²⁹⁸ Når ledelsen har stor indflydelse på, hvilken revisor der sættes til genvalg på generalforsamlingen, og når der samtidig er risiko for, at der opstår familiære bånd mellem ledelse og revisor på grund af et længerevarende samarbejde, må det konkluderes, at der er stor risiko for, at revisors uafhængighed vil blive svækket.

Ud fra ovenstående ses det, at der er stor sandsynlighed for, at revisors uafhængighed er truet, hvorfor det i det efterfølgende vil blive vurderet, om den nuværende lovgivning afdækker denne risiko, eller om EU-kommissionens forslag om tvungen firmarotation vil styrke revisors uafhængighed yderligere.

Mange af interessenterne er enige i betragtningen om, at der er en reel risiko for, at revisors uafhængighed er truet. Samtidig mener de, at gældende regler om partnerrotation er tilstrækkelige. Dette skal ses i lyset af, som revisionsbranchen påpeger, at ledelsen i PIE-virksomhederne udskiftes jævnligt, hvorfor der ikke er et grundlag for, at revisor og ledelse får for familiære bånd.²⁹⁹ Der er i forbindelse med udarbejdelsen af denne afhandling ikke fundet undersøgelser, der støtter denne påstand, hvorfor der ikke kan konkluderes ud fra dette.

Efter de gældende regler om partnerrotation kan man forestille sig, at der ligger et vist pres på den nye partner for at sikre, at kunden ikke skifter revisionsfirma, og at der dermed kan opstå situationer, hvor den nye partner kan føle sig tvunget til at gå på kompromis med sin påtegning, hvormed uafhængigheden vil være truet. Der er dog ikke lavet undersøgelser, om det reelt er tilfældet, at en tiltrædende partner vil agere således. Omvendt kan det overvejes, om den nye partner vil bevise sit værd og dermed kigge mere kritisk på sin kollegas arbejde, hvilket vil være med til at sikre en høj kvalitet af revisionen.

Revisionsbranchen mener, at revisors uafhængighed vedrører revisor som person og ikke revisionsfirmaet, hvorfor partnerrotation vil være tilstrækkeligt til at sikre revisors uafhængighed.³⁰⁰ Revisionsbranchens argumenter bliver bakket op af Bocconi-rapporten, der konkluderer, at der

²⁹⁸ Impact assessment, s. 17

²⁹⁹ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 1, bilag 1

³⁰⁰ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 7, bilag 2

ved uafhængighed henvises til den underskrivende partner og ikke til revisionsfirmaet. I rapporten anbefales det derfor, at man i stedet fokuserer på rotation af partnerne.³⁰¹

Indførelsen af det 8. Direktiv er sket i 2008, og virkningen af indførelsen er endnu ikke opgjort. Der er derfor ingen undersøgelser, der viser, om partnerrotation er tilstrækkelig i forhold til at styrke revisor uafhængighed, og om der egentlig er et behov for at stramme reglerne yderligere med tvungen firmarotation. Derudover skal det bemærkes, at partnerrotation ikke inkluderer revisions-teamet. Revisionsteamet, der er dem der skal udføre revisionen, er derfor ikke omfattet af rotationen, hvorfor deres samarbejde med ledelsen ligeledes kan give familiære bånd, hvilket kan påvirke deres revision og dermed deres uafhængighed. Som tidligere nævnt, er revisor ikke kun afhængig, såfremt dette er beviseligt, men også i tilfælde, hvor han opfattes som afhængig af tredje-mand. Flere af interessenterne mener, at der ud fra eksempler i praksis kan stilles spørgsmålstejn ved revisors uafhængighed. Selvom partnerrotation anses for at være med til at styrke revisors beviselige uafhængighed, vurderes partnerrotation ikke at styrke tredjemands opfattelse af, om revisor er uafhængig.

Det er ud fra ovenstående konkluderet, at de gældende regler om partnerrotation ikke er tilstrækkelige til at revisor opfattes som uafhængig af tredjemand. Dette begrundes med at det ikke er hele revisionsteamet, der er underlagt rotation. Det vil derfor i det efterfølgende vurderes, om revisor selv er i stand til at afgøre, om han er uafhængig.

De danske lovgivere mener, at de seneste års hændelser, med PIE-virksomheder der, kort efter en afgivet blank påtegning, er gået konkurs, viser, at der er nogle revisorer, der ikke har kunnet håndtere den selvregulering, lovgivningen ligger op til. De danske lovgivere påpeger, at revisor skal agere som offentlighedens tillidsrepræsentant, og at det er afgørende, at der ikke kan skabes tvivl om revisors uafhængighed, da manglende tillid hæmmer forbrugernes købelyst og investorernes inve-

³⁰¹ Bocconi-rapport, side 8

steringslyst.³⁰² Hertil mener revisionsbranchen, at disse hændelser ikke nødvendigvis kan henføres til, at revisor ikke har været uafhængig, men at revisor ikke har haft kompetencerne.³⁰³

Ovenstående kan ses i sammenhæng med forventningskløften. Revisor laver ikke en 100 % gennemgang af regnskabet, men anvender i stedet stikprøver for at kunne give en påtegning med høj grad af sikkerhed.³⁰⁴ Ovenstående kan derfor skyldes, at der er opstået urimelige forventninger mellem det arbejde, som revisor reelt udfører, i forhold til det arbejde tredjemand mener, at revisor udfører. Der er således ikke nødvendigvis altid overensstemmelse, hvilket hos tredjemand kan opfattes som, at revisor ikke har været tilstrækkelig uafhængig af PIE-virksomheden. Hvis det er tilfældet, er det ikke et spørgsmål om manglende uafhængighed hos revisor, men derimod et spørgsmål om, at revisor ikke er god nok til at formidle, hvad hans revision indeholder. Er der i stedet tale om rimelige forventninger, hvor revisor ikke udfører sit arbejde efter gældende lovgivning, er det nødvendigt at se på revisors uafhængighed eller hans kompetencer. I det tilfælde er det nødvendigt at stramme reglerne, for at sikre tilliden til revisors uafhængighed. For at få større indblik i, om der er tale om rimelige eller urimelige forventninger gennemgås efterfølgende resultatet af de udførte kvalitetskontroller, der er udarbejdet af revisortilsynet.

ES har udtalt, at der har været alvorlige sager i Danmark, hvor revisor ikke har været uafhængig, og at der i efteråret 2012 er givet to bøder på kr. 250.000 for manglende uafhængighed.³⁰⁵ ES søger for at holde tilsyn med revisorernes arbejde, og i marts 2013 har finanstillsynet udarbejdet en rapport over kvalitetskontrollen for 2011. Rapporten over kvalitetskontrollen viser, at ud af de 139 revisionsfirmaer, der er gennemgået, er der givet 21 sanktioner, hvoraf 3 vedrører utilstrækkelige procedurer for uafhængigheden.³⁰⁶ Af de 309 gennemgængede revisorer er der givet 119 sanktioner, hvoraf der er givet 5 sanktioner vedrørende manglende uafhængighed og dokumentation herfor.³⁰⁷ Det skal bemærkes, at rapporten ikke udelukkende indeholder revisionsfirmaer og reviso-

³⁰² Grundlag for erhvervs- og vækstminister Ole Sohns tale på danske revisorers årsmøde s. 11, september 2012

³⁰³ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 17, bilag 2

³⁰⁴ Bøg, Kjeld Chr. et al, Professionsetik for revisorer, FSR, 2007, s. 15

³⁰⁵ Interview med Vibeke Sylvester Barfoed, ES, spg. 22, bilag 3 + Artikel fra FSR Revisornævnskendelse fra 2012 – bøder til to revisorer på kr. 250.000 til hver

³⁰⁶ Revisortilsynets kvalitetskontrol 2011, s. 7 + 9

³⁰⁷ Revisortilsynets kvalitetskontrol 2011, s. 10 + 12

rer, der reviderer PIE-virksomheder. Rapportens fokusområde har været på sager, hvor virksomhederne efter modtagelse af blank påtegning er gået konkurs samt fokus på revisionsfirmaernes opfølgning på overvågning.³⁰⁸ Rapporten giver udtryk for, at der hovedsagligt er et problem hos revisionsfirmaer med kvalitetsstyringssystemerne³⁰⁹ og et problem hos revisorerne vedrørende manglende dokumentation samt planlægning og fejl i erklæringen.³¹⁰

Ifølge ovenstående virker det umiddelbart ikke til, at der i Danmark er de store problemer med revisors uafhængighed, da der er relativt få sanktioner vedrørende dette. Det kan indikere, at de yderligere stramninger, der er i Danmark i forhold til nogle af de andre EU-lande, er tilstrækkelige til at sikre revisors uafhængighed. Det skal dog bemærkes, at det, at der overhovedet er beviselige sager, hvor der er tvivl om revisors uafhængighed, og hvor revisor og revisionsfirmaer ikke har håndteret de gældende regler, kan have givet yderligere grund hos tredjemand til at tvivle på revisors uafhængighed, hvilket bør tages alvorligt.

Set i den sammenhæng, vurderes det, at revisor ikke i alle tilfælde selv er i stand til at afgøre om han er uafhængig. Der bør derfor fortsat være fokus på området, således at tredjemands opfattelse af revisors uafhængighed styrkes. Om EU-kommissionens forslag om tvungen firmarotation vil kunne forbedre tredjemands opfattelse og dermed styrke revisors uafhængighed, gennemgås i efterfølgende afsnit.

I nedenstående figur, fremført i Bocconi-rapporten, ses det, at 69 % af de adspurgte ledelser i Italien er for firmarotation, og kun 17 % er direkte imod forslaget. Det skal dog bemærkes, at det kun er 14 %, der mener, at tvungen firmarotation har en positiv effekt på revisors uafhængighed. Flertallet mener derimod, at tvungen firmarotation er med til at sikre, at revisorerne forholder sig kritisk og kommer med kvalificerede holdninger og forbedringsforslag.³¹¹ Den Italienske regering

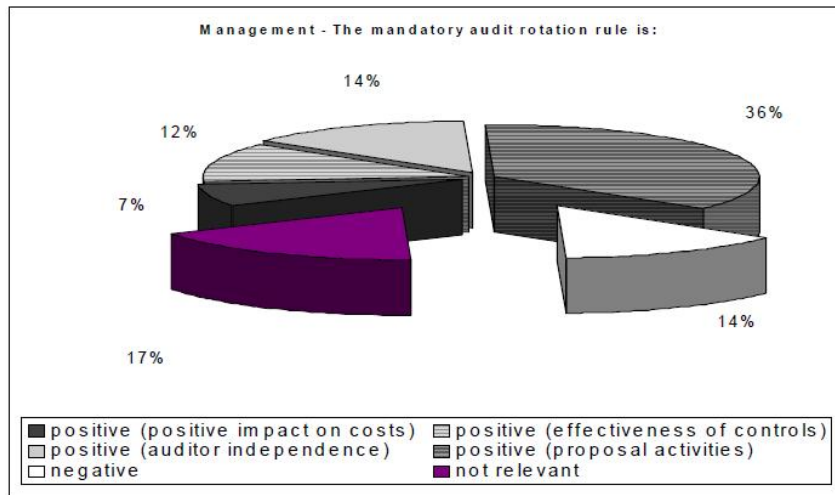
³⁰⁸ Revisortilsynets kvalitetskontrol 2011, s. 4

³⁰⁹ Revisortilsynets kvalitetskontrol 2011, s. 8

³¹⁰ Revisortilsynets kvalitetskontrol 2011, s. 11

³¹¹ Bocconi-rapport, side 7

mener, at indførelsen af tvungen firmarotation har medført, at revisor opfattes som mere uafhængig, hvilket er yderst vigtigt for at fastholde investorernes tillid til revisorerne.³¹²

Figur 10 – Holdningen til tvungen firmarotation hos ledelserne i de italienske børsnoterede selskaber³¹³

GAO³¹⁴ har ligeledes lavet en undersøgelse, der i modsætning til erfaringerne i Italien viser, at PIE-virksomhederne mener, at tvungen firmarotation vil styrke revisors uafhængighed. Alligevel er PIE-virksomhederne imod forslaget. De mener, at tvungen firmarotation vil have store omkostninger, hvilket overskygger den styrkede uafhængighed, forordningsforslaget vil give, og at partnerrotation derfor forsat vil være tilstrækkelig.³¹⁵ Dette afspejler sig ligeledes i ovenstående analyse, hvor revisionsbranchen, erhvervslivet og hovedparten af investorerne mener, at tvungen firmarotation vil styrke revisors uafhængighed og være med til at sikre, at der kommer nye øjne på sagen, men at tvungen firmarotation samtidig har nogle negative konsekvenser, der er for store i forhold til det, der opnås ved styrkelse af uafhængigheden. DAF, der er for EU-kommissionens forordningsforslag, mener, at det ved partnerrotation vil være den tiltrædende partner, der skal gennemgå

³¹² GAO, s. 83

³¹³ Bocconi-rapport, side 11

³¹⁴ GAO står for United States General Accounting Office

³¹⁵ GAO, s. 41

det arbejde, hans kollega har udført, og at der dermed ikke er tilstrækkelig arms-længde afstand.³¹⁶

Ovenstående undersøgelser viser, at de danske ledelser tilkendegiver, at revisors uafhængighed vil blive styrket, men at de er imod forslaget, da det har for store negative konsekvenser. Det formodes, at PIE-virksomhedernes modvilje mod forordningsforslaget er farvet, idet de har en økonomisk interesse i, at forslaget afvises. Samtidig vurderes det, at EU-kommissionens forordningsforslag vil have den ønskede effekt, da tvungen firmarotation vil medvirke til, at tredjemand i højere grad opfatter revisor som uafhængig. Ved indførsel af tvungen firmarotation, må det vurderes, at tredjemand ikke i samme grad kan stille spørgsmålstegn ved, om revisor har for familiære bånd til ledelsen, der kan medvirke til, at han ikke forholder sig kritisk nok i forbindelse med en revision. Herudover vil tvungen firmarotation ligeledes styrke revisorernes beviselige uafhængighed i højere grad end partnerrotation. Dette skyldes, at tvungen firmarotation er med til at sikre hele revisions-teamets uafhængighed og ikke kun den ansvarlige underskrivende partner.

EU-kommissionen har lagt op til, at der skal indføres tvungen firmarotation hvert 6. år.³¹⁷ Ifølge figur 6 i afsnit 6.2.1 er der mere end 53 %, der har haft samme revisionsfirma i mere end 6 år, hvilket kan have ligget til grund for EU-kommissionen valg om at sætte grænsen der. DI mener, at det kan blive problematisk, såfremt en PIE-virksomhed står over for omstruktureringer, opkøb mv. og samtidig skal skifte revisionsfirma.³¹⁸ Omstrukturering, opkøb og lignende er ofte meget store beslutninger for virksomheden, hvor det er vigtigt, at revisor har et godt kendskab til virksomheden for at kunne bidrage til denne proces. Endvidere skal særligt beslutninger om opkøb kunne foretages relativt hurtigt, hvorved der ikke altid vil være tid til, at en ny revisor lærer virksomheden at kende. Det vurderes ud fra dette, at såfremt der isoleret set ses på firmarotation, vil perioden på 6 år være passende, da det er under halvdelen af PIE-virksomhederne, der jævnligt skifter revisor, og at der derved sikres, at der ikke opstår familiære bånd mellem ledelsen og revisoren. Forordningsforslaget bør dog samtidig blive sat sammen på en sådan måde, at der gives mulighed for, at

³¹⁶ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 9, bilag 6

³¹⁷ Forordningsforslag, art. 33, pkt. 1

³¹⁸ Interview med Kristian Koktvedgaard, DI, spg. 4, bilag 7

PIE-virksomhederne kan undgå rotation af revisionsfirmaet i den periode, hvor der foretages omstrukturering, opkøb eller lignende.

Hvis man inddrager EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse, hvor revisors uafhængighed vurderes for styrket, kan man overveje, om den valgte periode på 6 år forsat er passende. Når revisor ikke i ligeså høj grad har mulighed for at foretage ikke-revisionsydelse, og dermed ikke er ligeså involveret i PIE-virksomheden, som han er med den nuværende regulering, vurderes det, at rotationsperioden godt kan være længere uden, at dette bringer revisors uafhængighed i fare. Dette skal også ses i sammenhæng med de øgede omkostninger, som forslaget vil medføre.

7.2. Vurdering af øget kvalitet

7.2.1. Øget kvalitet ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse

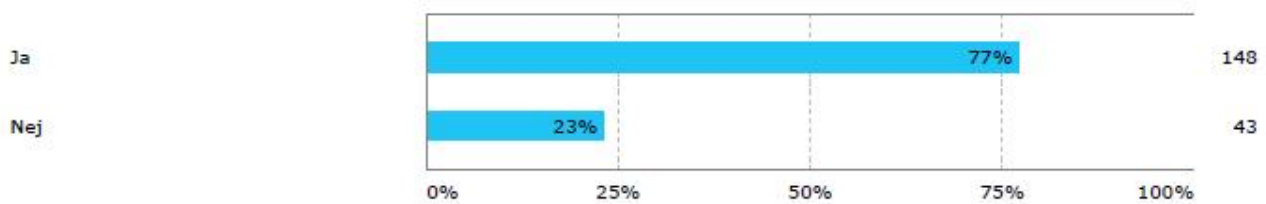
Det er EU-kommissionens opfattelse, at kvaliteten af den lovpligtige revision vil blive forøget som følge af forordningsforslaget, og hermed også at tilliden til revisors arbejde styrkes. Dette skyldes primært, at revisor, hvis han er honorarafhængig, ikke vil gå på kompromis med udførelsen af revisionsopgaven.³¹⁹ Da revisor med forordningsforslaget ikke vil være afhængig af et muligt honorar på ikke-revisionsydelse ved afgivelse af sin påtegning, vurderes sandsynligheden for, at han vil gå på kompromis med sit arbejde for meget lavere. Samtidig har revisionschef i ATP, Peter Jochimsen en pointe, når han siger, at revisor altid er honorarafhængig, herunder også af revisionshonoraret.³²⁰ Revisor vil derfor stadig have et belæg for at gå på kompromis med sit arbejde, dog i mindre grad. Kvaliteten af revisors arbejde må derfor vurderes at blive forbedret med forslaget.

I nedenstående spørgeundersøgelse udarbejdet af CBS³²¹ til revisorer bekræfter 77 % af revisorerne, at prisfastsættelsen af revisionshonoraret påvirkes af muligheden for assistanceopgaver.

³¹⁹ Impact assessment s. 15

³²⁰ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 10, bilag 5

³²¹ Copenhagen Business School

Figur 11 – Spørgsmål: ”Mener du, at muligheden for assistanceopgaver er en medvirkende faktor i forbindelse med prisfastsættelsen af revisionshonorarer?”³²²

Ud fra ovenstående må revisor formodes at give et lavere tilbud på revisionsopgaver, hvis han er bekendt med muligheden for at opnå ikke-revisionsopgaver. Dette kan betyde, at revisionshonoraret sættes for lavt i forhold til den tid, det tager at udføre revisionen, og at revisor hermed går på kompromis med udførelsen for ikke at få underdækning. Såfremt revisor ikke har mulighed for at udføre ikke-revisionsydelser, må honoraret forventes at blive fastsat således, at revisor ikke taber på opgaven. Ovenstående undersøgelser bekræfter hermed risikoen for, at revisor går på kompromis med udførelsen af revisionsopgaven, såfremt der er mulighed for en ekstra indtjening på ikke-revisionsydelser. Dette er dog ikke nødvendigvis tilfældet, da revisor kan vælge at acceptere et tab på revisionsopgaven, mod en stigende indtjening på ikke-revisionsydelser.

Som det fremgår af analysen, er den primære argumentation imod forslaget, at der går viden tabt, når revisor ikke længere har kendskab til virksomheden via både revision og rådgivning. Finansrådet og Dansk Erhverv er af den opfattelse, at kvaliteten af ikke-revisionsydelser vil falde, da revisor altid vil have det bedste kendskab til virksomheden, og hermed altid vil være den bedste til at rådgive. Dette medfører samtidig en ekstra regning til det danske erhvervsliv, da en anden rådgiver vil skulle bruge mere tid på at opnå kendskab til virksomheden.³²³ Parterne fokuserer her på kvaliteten af ikke-revisionsydelserne frem for kvaliteten af revisionsydelserne. Finansrådet og Dansk Erhverv har sandsynligvis ret i deres påstand om, at en rådgiver udefra ikke kender virksomheden lige så godt, som revisor gør, og derfor har svært ved at tilbyde den samme kvalitet uden, at dette bliver dyrere. Hvis det antages, at beregningerne over honorarfordeling udarbejdet af EU-

³²² Spørgeskema til revisorer, CBS, spg. 21, bilag 20

³²³ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 8, bilag 4 og Dansk Erhverv høringssvar til EU, s. 4, bilag 16

kommissionen og Økonomisk Ugebrev er retvisende, og at ikke-revisionsydelser dermed udgør en næsten lige så stor del som revisionsydelser, må det dog alligevel betyde, at en ekstern rådgiver trods alt vil få et stort kendskab til virksomheden. Spørgsmålet er derfor, om kvaliteten af rådgivningsydelser reelt forringes så meget, som Finansrådet og Dansk Erhverv påstår, når den eksterne rådgiver først har fået oparbejdet sit kendskab til virksomheden. EU-kommissionens forordningsforslag har imidlertid ikke til hensigt at forbedre kvaliteten af ikke-revisionsydelser, men derimod selve revisionen, hvorfor der ikke foretages en yderligere diskussion af dette argument. Forordningsforslaget vil dog med stor sandsynlighed, forøge omkostningerne for PIE-virksomhederne yderligere eller medføre forringet kvalitet af rådgivning.

DI argumenterer imod, at kvaliteten vil forbedres med forordningsforslaget. De mener, at udførelsen af ikke-revisionsydelser er den mest effektive måde for revisor at opnå et kendskab til virksomheden de reviderer. Udførelsen af ikke-revisionsydelser har dermed betydning for kvaliteten af revisionen.³²⁴ FSR angiver samme holdning.³²⁵ Som beskrevet i afsnit 5.2.1 er ISA'erne allerede implementeret i Danmark. Danske revisorer er således underlagt ISA 315, der omhandler: "Identifikation og vurdering af risici for væsentlige fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser." Af ISA 315 fremgår der en række forhold i og omkring virksomheder, som revisor skal opnå et kendskab til, herunder brancheforhold, virksomhedens art, virksomhedens mål og strategier, interne kontroller m.m.³²⁶ Disse krav er gældende uanset om revisor kun udfører den lovpligtige revision eller også udfører ikke-revisionsydelser. ISA 315 udelukker på denne baggrund, at kvaliteten af revisors arbejde forringes som følge af tabt viden, da der er krav om, at revisor ved udførelsen af den lovpligtige revision i alle tilfælde opnår det kendskab til virksomheden, som er med til at sikre kvalitetsniveauet. DI og FSR' påstand må derfor fastslås ikke være korrekt, såfremt revisor overholder reglerne, hvilket må formodes at være tilfældet. Flere af parterne synes ifølge analysen tilsvarende at mene, at når kvaliteten forringes på grund af tabt viden, vil tilliden heller ikke blive styrket. Da kvaliteten imidlertid ikke forringes som følge af tabt viden, vil tilliden ligeledes heller ikke blive forringet som følge af tabt viden.

³²⁴ DI høringssvar til EU, s. 13, bilag 14

³²⁵ FSR høringssvar til ES, s. 8, bilag 8

³²⁶ ISA 315 s. 11-24

FSR påpeger ligeledes, at hvis kvaliteten skal fastholdes, vil omkostninger stige betydeligt for PIE-virksomhederne.³²⁷ Som det fremgår i analysen, er både EU-kommissionen og interessenterne enige heri. DAF er én af de parter, der bliver berørt af stigende omkostninger, da det i sidste ende er aktionærerne, der betaler. Til trods for dette mener DAF, at det er vigtigere at sikre revisors uafhængighed og kvaliteten af arbejdet end stigende omkostninger.³²⁸ Både revisorer, erhvervslivet og Finansrådet, der alle mener, at kvaliteten forringes, anses for at have en økonomisk interesse i, at forslaget ikke bliver gennemført, da de alle vil blive ramt af stigende omkostninger. Det er derfor svært at foretage en konkret vurdering ud fra disse parters holdninger. Det syntes som om, at parterne vægter kvaliteten af rådgivning og de økonomiske interesser højere end revisors uafhængighed. Dette gøres blandt andet på baggrund af Dansk Erhvervs udtalelse om, at der kan være en uafhængighedsproblematik, men at kvaliteten af rådgivning vejer tungere.³²⁹ Som beskrevet i afsnit 3.2 er det nødvendigt, at revisor er uafhængig, hvis han skal fungere som offentlighedens tillidsrepræsentant. Da det i ovenstående afsnit er konkluderet, at der er et reelt problem med revisors honorarafhængighed, syntes det ikke plausibelt at begrunde en modstand mod forslaget i forringet kvalitet på rådgivning.

Da det er vurderet, at kvaliteten forbedres som følge af den mindskede risiko for honorarafhængighed, må tilliden til revisor som følge heraf blive styrket. Både ATP og Finansrådet mener dog allerede at have tillid til revisors arbejde.³³⁰ De mener ikke, at forordningsforslaget vil have en betydning for, hvorledes de anvender de offentlige regnskaber ved kreditvurdering eller investeringsbeslutninger.³³¹ Det bør i denne sammenhæng bemærkes, at både Finansrådet og ATP er stor-investorer, der også får oplysninger om PIE-virksomhederne andre steder fra. Bankerne har for eksempel jævnlig kontakt med deres store erhvervs-kunder. Grundlaget for bankernes kreditvurderinger er derfor ikke kun det offentlige regnskab, men også de daglige drøftelser med ledel-

³²⁷ FSR høringssvar til ES, s. 10, bilag 8

³²⁸ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 11 + 12, bilag 6

³²⁹ Dansk Erhverv høringssvar til EU, s. 4, bilag 15

³³⁰ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 13, bilag 4 og Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 23, bilag 5

³³¹ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 15, bilag 4 og Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 15, bilag 5

sen.³³² Dette gælder også for ATP, der mest bruger regnskaberne til kvalitetskontrol.³³³ DAF derimod er afhængig af informationerne i de offentlige regnskaber, da deres medlemmer, de mindre aktionærer, ikke har samme mulighed for at indhente informationer om PIE-virksomhederne andre steder fra.³³⁴ Finansrådet og ATP vurderes på denne baggrund ikke at have så stort behov for troværdige regnskaber som mindre aktionærer, hvorfor kvaliteten og hermed en styrket tillid til revisors arbejde, måske ikke har den store betydning for dem. Det er på baggrund heraf usikkert, om forordningsforslaget reelt vil have en betydning for stor-aktionærerne.

7.2.2. Øget kvalitet ved tvungen firmarotation

Revisionsbranchen giver i afsnit 6.3.1 udtryk for, at tvungen firmarotation vil bevirke, at der går både virksomhedsspecifik og branchespecifik viden tabt.³³⁵ Dette støttes af Bocconi-rapporten, der har udarbejdet en undersøgelse, der viser, at der de første to år, hvor en ny revisor har påtaget sig en opgave, ikke opnås højere kvalitet i form af kvalificerede bemærkninger fra revisor. Det er først det tredje år, hvor revisor har tilegnet sig tilstrækkelig viden om virksomheden, at kvaliteten øges.³³⁶ Undersøgelsen udtaler sig ikke om, hvad der sker efter det tredje år, men af figuren kan det tydes, at kvaliteten igen falder. Derudover viser figuren, at hen imod det 9. år falder kvaliteten igen. Dette er forklaret med, at revisor ikke længere bruger så lang tid på gennemgangen, da de er klar over, at de snart bliver udskiftet.³³⁷ Undersøgelsen støtter dermed ikke påstanden om, at et længerevarende samarbejde vil øge kvaliteten, da år 4 og frem ikke viser tilsvarende høj kvalitet som i år 3.

DAF mener heller ikke, at længere tids samarbejde nødvendigvis vil sikre revision af høj kvalitet. Dette begrundes med, at de virksomheder, der er gået konkurs under finanskrisen, og som har haft samme revisor i mange år, har modtaget blanke påtegninger kort tid forinden deres kon-

³³² Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 15, bilag 4

³³³ Interview med Peter Jochimsen, ATP, spg. 1, bilag 5

³³⁴ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 1, bilag 6

³³⁵ Interview med Charlotte Jepsen, FSR, spg. 1, bilag 1

³³⁶ Bocconi-rapport, s. 6

³³⁷ Bocconi-rapport, s. 6

kurs.³³⁸ Som det er beskrevet i afsnit 7.1.2, har der ikke været særlig mange sanktioner i forbindelse med finanstilsynets kvalitetsrapport vedrørende revisors uafhængighed, men samlet set er der givet i alt 21 sanktioner til revisionsfirmaer (svarende til 15 %) og 119 sanktioner i alt for revisorer (svarende til 38 %).³³⁹ Dertil skal bemærkes, at der i forbindelse med kvalitetskontrollen har været et afgrænset område, hvorfor der i realiteten godt kan være en større eller mindre procentdel af overtrædelser. Kvalitetskontrollen tager ikke højde for, hvor længe revisor har revideret virksomhederne, men den giver en indikation af, at der sker mange fejl i forbindelse med udførelse af revisioner, hvilket kan give en formodning om, at DAF's udtalelse kan være rigtig. Det vurderes dog, at en konkurs kort tid efter modtagelse af en blank påtegning også kan skyldes det faktum, at det ikke altid er muligt at forudse en konkurs, da der er mange faktorer, der spiller ind i sådan et tilfælde. En blank påtegning umiddelbart inden en konkurs skyldes derfor ikke nødvendigvis, at revisor ikke har leveret en revision af tilfredsstillende kvalitet.

DAF udtaler, at der ved et længerevarende samarbejde er mulighed for, at revisor kan få blinde pletter, og at revisor dermed ikke forholder sig kritisk nok til virksomheden.³⁴⁰ Med dette mener DAF, at revisor bliver mindre kritisk og kører på rutinen, fordi han tror, at han kender de forhold, der er betydelige i virksomheden. Dette støttes af Bocconi-rapporten, hvor de italienske ledere mener, at tvungen firmarotation er med til at sikre, at revisor forholder sig kritisk og derfor yder en revision af høj kvalitet.³⁴¹ Ifølge revisionsbranchen er partnerrotation tilstrækkelig til at sikre, at der kommer nye øjne på sagen, og at der samtidig opnås en revision af høj kvalitet, hvilket skyldes, at revisionsfirmaerne bibeholder viden om branchen og virksomhederne.³⁴² Ved partnerrotation er det kun den ansvarlige underskrivende partner, der skiftes ud hvert 7. år. Medarbejderteamet er således stadig det samme. Det kan derfor diskuteres, i hvor høj grad der egentlig kommer nye øjne på sagen, da det må formodes, at medarbejderne i revisionsteamet i stor udstrækning er de udførende af revisionen. Partnerrotation er således utilstrækkelig, til at sikre øget kvalitet set i forhold til tvungen firmarotation.

³³⁸ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 6 og 7, bilag 6

³³⁹ Revisortilsynets kvalitetskontrol 2011, s. 9 og 12

³⁴⁰ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 4, bilag 6

³⁴¹ Bocconi-rapport, s. 7

³⁴² FSR høringssvar til ES, s. 4

Et af argumenterne mod tvungen firmarotation er, at der går for meget viden tabt. Som omtalt i afsnit 7.2.1, skal revisor ifølge ISA 315 opnå en forståelse af virksomheden og dens omgivelser i forbindelse med revisionen. Der kan her benyttes den samme begrundelse som i afsnit 7.2.1 om, at kvaliteten af revisors arbejde ved udførelse af den lovpligtige revision ikke bør forringes, da der er krav om, at revisor i alle tilfælde skal indhente den fornødne viden, der skal til for at kunne gennemføre revisionen. Dermed bør kvaliteten ikke lide under, at der, i forbindelse med tvungen firmarotation vil gå viden tabt. Men den tabte viden betyder, at revisor skal anvende mere tid på revisionsopgaven, end hvis han har revideret PIE-virksomheden igennem en længere periode, hvilket vil medføre højere omkostninger.

EU-kommissionen har i forordningsforslaget forsøgt at mindske de omkostninger, der opstår i forbindelse med, at et nyt revisionsfirma skal bruge tid på at lære virksomheden at kende ved hjælp af en sagsmappe. Denne sagsmappe skal videregives fra den afgående revisor til den tiltrædende revisor. Indholdet af sagsmappen er endnu ikke konkret defineret, men den skal ifølge forordningsforslagets artikel 33, nr. 5 indeholde alle relevante oplysninger, der med rimelighed kan betragtes nødvendige for den tiltrædende revisors fremtidige revision. Det er usikkert, om denne sagsmappe bliver et brugbart værktøj for den tiltrædende revisor. Dertil må det bemærkes, at det er op til revisionsbranchen selv at sikre, at sagsmappen bliver et anvendeligt værktøj. Hvis alle leverer en detaljeret sagsmappe, må dette gavne revisionsbranchen i form af færre arbejdstimer i forbindelse med opstart, og derved også mindske omkostningerne for både revisionsbranchen og PIE-virksomhederne.

Om der egentlig sker en prisstigning af honoraret i forbindelse med revision ved indførelsen af tvungen firmarotation er svært at vurdere. Som Statsautoriseret revisor og partner i KPMG Peter Gath udtaler, kan det være, at der i starten vil være hård konkurrence, der vil være med til at presse priserne, men han tror samtidig, at det på længere sigt vil blive dyrere samtidig med, at der bliver leveret en lavere kvalitet.³⁴³ Ovenfor er det konstateret, at kvaliteten ikke forringes som følge af den gældende ISA 315. Det er derfor udelukkende et spørgsmål om, hvorvidt revisionshonoraret

³⁴³ Interview med Peter Gath, KPMG, spg. 5, bilag 2

vil stige. Det er sandsynligt at omkostningerne vil stige, da selv EU-kommissionen mener, at forordningsforslaget medfører yderligere omkostninger.³⁴⁴

Som fastslået ovenfor vil kvaliteten af revisors arbejde forbedres ved tvungen firmarotation. I afsnit 7.2.1 er det vurderet, at selvom adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser vil forbedre kvaliteten af revisors arbejde, har revisor fortsat belæg for at gå på kompromis med udførelsen heraf. En kombination af adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt tvungen firmarotation må alt andet lige mindske denne risiko yderligere.

Ligesom ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser mener Finansrådet og ATP ikke, at tvungen firmarotation vil have en betydning for, i hvor høj grad de anvender de offentlige regnskaber til brug for kreditvurderinger og investeringsbeslutninger.³⁴⁵ Forslagene vurderes derfor primært at være til gavn for de mindre investorer. Selvom det i ovenstående er vurderet, at begge forslag vil medføre både styrket uafhængighed og øget kvalitet af revisors arbejde er spørgsmålet derfor, om omkostningerne er for høje i forhold til udbyttet.

Ifølge Investeringsforeningsrådet er der 810.000 private investorer i de danske investeringsforeninger.³⁴⁶ Investeringsforeninger anses for at være en større investor, der derfor antages at have samme holdning som Finansrådet og ATP. Det er usikkert, hvorledes dette tal er opgjort, og om der for eksempel er taget hensyn til gengangere, der investerer igennem flere investeringsforeninger. DAF har 13.000 medlemmer.³⁴⁷ Politisk konsulent i DAF, Klaus Struwe siger dog, at han anslår, at der er minimum 100.000 private investorer, der investerer direkte og altså ikke benytter investeringsforeninger.³⁴⁸ Hvis det antages, at der er 100.000 direkte investorer, svarer dette til ca. 11 % af alle private investorer. I forhold til de negative konsekvenser, som forordningsforslaget har, vurderes dette tal for relativt lavt, da det umiddelbart kun er de direkte investorer, der menes at ville drage nytte af EU-kommissionens forordningsforslag. I forhold til det danske marked virker

³⁴⁴ Sammendrag af konsekvensanalysen s. 9

³⁴⁵ Interview med Martin Thygesen og Bo Lund Christensen, Finansrådet, spg. 15, bilag 4 og Interview med Peter Johimsen, ATP, spg. 15, bilag 5

³⁴⁶ [http://www.ifr.dk/media\(3696,1030\)/Portr%C3%A6t_private_investorer.pdf](http://www.ifr.dk/media(3696,1030)/Portr%C3%A6t_private_investorer.pdf) (08-04-13)

³⁴⁷ <http://www.shareholders.dk/indmeldelse/indmeldelse.aspx> (08-04-13)

³⁴⁸ Interview med Klaus Struwe, DAF, spg. 24, bilag 6

det derfor umiddelbart som et stort indgreb set i lyset af, hvad der i praksis opnås med forordningsforslaget og i forhold til de økonomiske konsekvenser forslagene har. Det anslåede antal af private investorer på 100.000 er dog så usikkert, at det er svært at foretage en endelig vurdering på denne baggrund. Samtidig må det pointeres, at regeringen, som er lovgiver, mener, at der er behov for stramninger, og at forslagene derfor bør gennemføres uanset de øgede omkostninger for erhvervslivet. Som tidligere nævnt er dette en indikator på, at revisor ikke er god nok til at vurdere, hvorvidt han opfattes som uafhængig af tredjemand. Det vurderes derfor fortsat for nødvendigt at foretage stramninger i forhold til at styrke revisors uafhængighed, hvilket både forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse samt firmarotation vil kunne sikre. Samtidig må det dog pointeres, at mindre lovændringer og hermed også færre omkostninger, muligvis vil være tilstrækkeligt, hvis der udelukkende ses på forholdene på det danske marked.

7.3. Delkonklusion

EU-kommissionens formål med forordningsforslaget om at styrke uafhængigheden, øge kvaliteten og forbedre tilliden til revisor er vurderet for opfyldt med forslagene om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelse samt firmarotation.

Der er konkluderet et reelt behov for, at revisors uafhængighed bliver styrket. Dette skyldes, at der er en reel risiko for, at revisor er afhængig af honoraret på ikke-revisionsydelse. Samtidig er revisors uafhængighed truet på grund af risikoen for, at der ved et længerevarende samarbejde kan opstå familiære bånd mellem ledelsen i PIE-virksomheden og revisor. Herudover har ledelsen ofte stor indflydelse på, hvilken revisor der vælges til at revidere hans arbejde.

Det er konkluderet, at den gældende lovgivning ikke sikrer revisors uafhængighed i tilstrækkelig grad. De gældende bestemmelser om honoraruafhængighed, hvor honoraret fra én virksomhed maksimalt må udgøre 20 % af den samlede omsætning, kan ikke anvendes på det danske marked, da ingen kunder er i nærheden af denne honorarstørrelse. Det er ligeledes fastslået at den gældende bestemmelse om partnerrotation ikke er tilstrækkelig, da det ved denne bestemmelse kun er den underskrivende partner, der roteres og ikke hele revisionsteamet.

Da revisor ikke i alle tilfælde opfattes som uafhængig af en velinformeret tredjemand, vurderes revisor samtidig ikke altid selv at kunne vurdere sin uafhængighed. Dette skyldes, at revisor ikke kun er afhængig, såfremt dette er påviseligt, men også når en velinformeret tredjemand er af den opfattelse, at revisor er afhængig. Dette understøttes af det faktum, at revisor anses for at være agent, der også har egne økonomiske interesser. Det er derfor konkluderet, at der er behov for yderligere stramninger på området.

EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser samt tvungen firmarotation er vurderet til i højere grad at sikre mod revisors honoraruafhængighed på grund af de klarere retningslinjer for, hvad revisor må udføre og som følge af, at det ikke kun er partneren, men hele revisionsteamet, der skal rotere, hvilket vil have en styrkende effekt på revisors uafhængighed. . Samtidig vurderes det dog, at 10 % - grænsen i højere grad vil sikre mod honorarafhængighed, såfremt denne er på de ydelser, hvor der er tvivl om, hvorvidt de er revisionsnære eller ej frem for på de revisionsnære ydelser. Herudover bør der i forslaget om tvungen firmarotation indarbejdes en fleksibel rotationsperiode for PIE-virksomheder, der er i gang med omstruktureringer, opkøb e.l.

Som følge af den styrkede uafhængighed med forordningsforslaget er det vurderet, at kvaliteten af revisors arbejde ligeledes vil blive forbedret. Dette skyldes, at risikoen for honorarafhængighed af ikke-revisionsydelser ikke længere er til stede. Herudover sikrer tvungen firmarotation i højere grad end partnerrotation nye øjne på sagen, og begrænser samtidig risikoen for at der opstår familiære bånd mellem revisionsteamet og PIE-virksomheden. Revisor vurderes dog fortsat at være afhængig af revisionshonoraret. En kombination af adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser og tvungen firmarotation vil formodentlig nedbringe denne risiko yderligere.

Der er ikke anledning til at tro, at kvaliteten forringes som følge af tabt viden, da ISA 315 omhandlende revisors kendskab til virksomheden, er gældende ved alle revisioner, og da revisor derfor altid bør erhverve sig det kendskab til virksomheden, som sikrer kvalitetsniveauet. Forslaget vil dog, som følge af tabt viden, medføre øgede omkostninger på både revisions- og rådgivningsopgaver. Som følge af den forbedrede kvalitet vil tilliden til revisors arbejde ligeledes styrkes.

Alle EU-kommissionens formål med forordningsforslaget er således opfyldt. Forordningsforslaget vurderes dog i praksis kun at have betydning for mindre investorer, da det for større investorer ikke har betydning for, i hvor høj grad de vil anvende de offentlige regnskaber i deres beslutningsgrundlag. De økonomiske konsekvenser ved forordningsforslaget vurderes derfor for relativt høje i forhold til udbyttet heraf. Det er dog konkluderet, at der er et reelt behov for at foretage yderligere stramninger til at sikre revisors uafhængighed. Samtidig vurderes det, at mindre reguleringer end de i forordningen foreslåede og hermed færre omkostninger muligvis vil være tilstrækkelige, hvis der udelukkende ses på forholdene på det danske marked.

8. Endelig konklusion

Det er EU-kommissionens opfattelse, at den finansielle krise har påvist svagheder i den lovpligtige revision. EU-kommissionen ønsker derfor blandt andet at styrke revisors uafhængighed.

Revisors uafhængighed er på nuværende tidspunkt reguleret i revisorloven. Heraf fremgår det, at revisor skal agere som offentlighedens tillidsrepræsentant, hvilket blandt andet betyder, at revisor skal være uafhængig af hvervgiver. I forhold til revisors uafhængighed bygger den danske lovgivning på en principbaseret tilgang, hvilket betyder, at revisor i høj grad selv skal vurdere, om han er uafhængig. Såfremt det er beviseligt, at revisor er afhængig, eller såfremt en velinformeret tredjemand opfatter revisor som afhængig, bør revisor afstå fra at varetage opgaven. Udover revisorloven indeholder BEK nr. 663 og Code of Ethics retningslinjer for, hvornår revisor under alle omstændigheder bør afstå fra en opgave, og i hvilke tilfælde revisor kan foretage sikkerhedsforanstaltninger for at imødegå trusler mod hans uafhængighed. Særligt i forhold til virksomheder af offentlighedens interesse gælder det, at revisor ikke må være afhængig af honoraret, hvilket er tilfældet, såfremt honoraret fra én kunde udgør mere end 20 % af den samlede omsætning. Herudover er der krav om, at der foretages partnerrotation hvert 7. år.

Ifølge EU-kommissionen sikrer den eksisterende regulering ikke i tilstrækkelig grad revisors uafhængighed. De har derfor i forordningsforslaget blandt andet foreslået at adskille revision og ikke-revisionsydelser, således at revisor for en PIE-virksomhed ikke også må udføre ikke-

revisionsydelser. Revisor må dog ifølge forslaget gerne udføre revisionsnære ydelser for 10 % af revisionshonoraret. Herudover har EU-kommissionen foreslået tvungen firmarotation med en rotationsperiode på 6 år frem for den gældende partnerrotation. Det er EU-kommissionen opfattelse, at begge forslag vil medvirke til en styrket uafhængighed hos revisor.

Udover styrket uafhængighed hos revisor er det EU-kommissionens opfattelse, at forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser ligeledes vil medføre øget kvalitet af revisors arbejde og hermed styrke tilliden til revisor. De berørte parter er splittede i forhold til denne holdning.

Revisionsbranchen og Finansrådet mener ikke, at der er beviser på en sammenhæng mellem revisors afhængighed og mængden af udførte ikke-revisionsydelser. De danske lovgivere mener, at de eksempler der er set i praksis, hvor der kan stilles spørgsmålstegn ved revisors uafhængighed, er tilstrækkeligt bevis på, at revisor ikke altid er uafhængig. På denne baggrund mener ES, DAF og DA ikke, at revisor er i stand til at vurdere sin egen uafhængighed. Revisionsbranchen, det danske erhvervsliv og Finansrådet mener omvendt, at revisor godt kan vurdere sin egen uafhængighed. Desuden mener de, at der ved adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser går viden tabt, hvorved kvaliteten af både revision og ikke-revisionsydelser forringes, og hvorved tilliden også forringes. Herudover tror Finansrådet og ATP, at forordningsforslaget ikke vil have nogen betydning for, hvordan de offentlige årsrapporter vægtes ved kreditvurderinger og investeringsbeslutninger. EU-kommissionen mener ikke, at kvaliteten forringes, men medgiver at omkostningerne til revisors arbejde vil forøges. Ifølge ES og DAF må de øgede omkostninger accepteres da forslaget ifølge deres opfattelse vil styrke revisors uafhængighed, øge kvaliteten og styrke tilliden til revisor.

EU-kommissionens formål med forslaget om tvungen firmarotation er ligeledes at styrke revisors uafhængighed og at øge kvaliteten af hans arbejde. Også her argumenterer de danske lovgivere for forslaget på grund af de tilfælde i praksis, hvor revisor ikke er opfattet som uafhængig. DAF mener ligeledes, at forslaget vil være med til at sikre en god kritisk revision og hermed øge kvaliteten. Revisionsbranchen og erhvervslivet mener derimod, at den gældende regulering er tilstrækkelig. Endvidere mener de, at der vil gå for meget viden tabt ved forslaget, og at kvaliteten hermed vil forringes. Finansrådet er af den opfattelse, at forslaget vil styrke uafhængigheden, men mener

samtidig, at omkostningerne herved er for store. Hertil mener de danske lovgivere, at de øgede omkostninger er en nødvendighed, da forslaget vil sikre revisors uafhængighed.

I forhold til hvorvidt der er behov for regulering af revisors uafhængighed, er der med den eksisterende lovgivning på området en reel risiko for, at revisor er afhængig af honoraret på ikke-revisionsydelser. Samtidig er et længerevarende samarbejde mellem revisor og PIE-virksomheden, og det forhold, at ledelsen ofte er med til at vælge revisor, med til at øge risikoen for, at der opstår familiære bånd mellem revisor og PIE-virksomhed, og hermed øge truslen mod revisors uafhængighed. Den eksisterende lovgivning om, at revisor ikke må være honorarafhængig af sin kunde, hvorfor honoraret fra én kunde ikke må udgøre mere end 20 % af den samlede omsætning, er ikke relevant for det danske marked, da ingen revisionshonorarer har en sådan størrelse. Ligeledes er tvungen partnerrotation hvert 7. år konkluderet ikke i tilstrækkelig grad at sikre revisor uafhængighed. På grund af de eksempler der er set i praksis, hvor en velinformeret tredjemand stiller spørgsmålstejn ved, hvorvidt revisor er uafhængig, er det samtidig vurderet, at revisor ikke i tilstrækkelig grad kan regulere sin egen uafhængighed. Dette skyldes, at revisor også er afhængig, såfremt en velinformeret tredjemand opfatter ham som afhængig. Dette understøttes også af agentteorien, hvor det fremgår, at revisor er agent med egne økonomiske interesser. Det er derfor konkluderet, at der er behov for yderligere stramninger af revisors uafhængighed.

EU-kommissionens forslag om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser vil styrke revisors uafhængighed i forhold til den gældende regulering heraf. Dette skyldes, at der med forordningsforslaget vil komme klarere retningslinjer for, hvilke ydelser revisor må udføre, hvilket alt andet lige vil være med til at sikre mod honorarafhængighed. Samtidig fastslås det, at tvungen firmarotation i højere grad end partnerrotation vil sikre hele revisionsteamets uafhængighed. I forhold til forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser vurderes det, at 10 % -grænsen vil have større effekt, såfremt denne er på de ydelser, hvor der er tvivl om, hvorvidt de er revisionsnære eller ej, frem for på de revisionsnære ydelser. Ligeledes bør forslaget omhandlende tvungen firmarotation udarbejdes med en fleksibel rotationsperiode, såfremt PIE-virksomheden står overfor omstruktureringer, opkøb e.l.

EU-kommissionens ønske om at forbedre kvaliteten af revisors arbejde og dermed styrke tilliden til revisor vurderes med forordningsforslaget ligeledes at være opfyldt. Dette skyldes, at en styrket uafhængighed hos revisor i form af lavere risiko for honorarafhængighed og det forhold, at der oftere kommer nye øjne på sagen, vurderes at medføre bedre kvalitet af revisors arbejde og hermed også at styrke tilliden til revisor. Da ISA 315 omhandlende revisors kendskab til virksomheden er gældende ved alle revisioner, burde dette udelukke, at kvaliteten forringes som følge af tabt viden, da revisor i alle tilfælde bør erhverve sig det kendskab til virksomheden, som er med til at sikre kvalitetsniveauet.

EU-kommissionens formål med forordningsforslaget om at styrke revisors uafhængighed, forbedre kvaliteten og hermed at øge tilliden til revisor anses for opfyldt. De negative konsekvenser ved forordningsforslaget er stigende omkostninger til både revision og ikke-revisionsydelser. I forhold til, at det er vurderet, at forordningsforslaget i praksis kun vil have betydning for mindre investorer, i og med at de større investorer ikke menes at have behov for yderligere troværdighed hos revisor, anses omkostningerne for relativt høje, i forhold til det udbytte der opnås ved forordningsforslaget. Det er dog konstateret, at der er behov for stramninger til at sikre revisors uafhængighed, men mindre omfattende lovændringer og hermed også færre omkostninger vil muligvis være tilstrækkeligt til sikring heraf, hvis man udelukkende ser på danske forhold.

9. Perspektivering

Forordningsforslaget er i forhold til de gældende regler om revisors uafhængighed en væsentlig stramning. I opgaven har vi konkluderet, at revisors uafhængighed vil blive styrket, såfremt forordningsforslaget gennemføres. Vi finder det samtidig interessant at kigge på, hvordan en gennemførelse af EU-kommissionens forordningsforslag vil påvirke de involverede parter i den kommende fremtid, såfremt forordningsforslaget bliver indført. Herudover er det interessant at overveje, om EU-kommissionen har haft det rette fokus, om der med forordningsforslaget er risiko for, at revisor kan blive for uafhængig, og om en gennemførelse af EU-kommissionens forordningsforslag faktisk vil blive en realitet.

9.1. Diskussion af, hvordan markedet vil se ud om 10 år, hvis forslaget bliver gennemført

En gennemførelse af EU-kommissionens forslag vil give store ændringer for både revisionsbranchen og for PIE-virksomhederne. Der er i Danmark igennem tiden lavet gennemgribende foranstaltninger for at sikre revisors uafhængighed i form af Code of Ethics og det 8. Direktiv. Det er vores opfattelse, at revisionsbranchen vil tilpasse sig de skærpede krav, ligesom de tidligere har tilpasset sig, således at honoraret for revision og ikke-revisionsydelser vil lande på et passende niveau. I forhold til tvungen firmarotation tror vi, at PIE-virksomhederne vil tilpasse sig sådan, at de er i stand til at håndtere at skulle skifte revisor jævnlige. Vi er af den opfattelse, at PIE-virksomhederne vil formå at lave yderligere dokumentation i form af forretningsgangsbeskrivelser o.l., der efter en opdatering kan genbruges, således at den viden der går tabt, hurtigt vil kunne indhentes af den tiltrædende revisor. Byrden for PIE-virksomheden vil med tiden derfor sandsynligvis blive mindre end de på nuværende tidspunkt forudser.

Også i forhold til forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser er det vores formodning, at parterne vil tilpasse sig. Når revisor ikke længere har mulighed for at assistere virksomhederne med rådgivningsopgaver, er PIE-virksomhederne nødsaget til at indhente disse ydelser fra en anden part. Som også nævnt i vurderingen er det sandsynligt, at også en ekstern rådgiver, hvad

enten det er et andet revisionsfirma eller et advokatfirma, vil opnå et stort kendskab til PIE-virksomheden, hvorfor vi formoder, at den eksterne rådgiver i fremtiden vil agere som PIE-virksomhedens sparringspartner på samme måde, som revisor gør det i dag. Dertil skal det påpeges, at revisor og rådgiver i fremtiden, højst sandsynligt vil kigge hinandens arbejde igennem og i den sammenhæng foretage en form for kvalitetskontrol af hinandens arbejde, hvilket er med til at sikre højere kvalitet.

Set ud fra tredjemands synsvinkel mener vi, at revisors uafhængighed vil blive opfattet som styrket, men vi mener ikke, at det vil få den store betydning i forhold til investorernes beslutninger. Dette skyldes, at de fleste investorer tager andre perspektiver med i deres beslutningsproces og ikke kun er afhængige af den reviderede årsrapport.

Der kan dog være en risiko forbundet med indførelsen af de skærpede regler, da revisionsbranchen måske kan blive tilbøjelig til at aftale et lidt højere revisionshonorar, så der er plads til, at revisor udfører ikke-revisionsydelser som efterfølgende dækkes ind under revisionen. Der er ingen tvivl om, at det ikke er hensigten med EU-kommissionens forslag, men revisionsbranchen kan føle sig nødsaget til at tilpasse sig, så de stadig kan bibeholde deres indtjening og bevare et godt forhold til kunden. Hvis dette er tilfældet, vil der være risiko for, at kvaliteten af ikke-revisionsydelser forringes i forhold til det nuværende niveau, da det må forventes, at disse ydelser udføres mundtlig, hvilket stiller PIE-virksomhederne dårligere end i dag, hvor en stor del af ikke-revisionsydelser udarbejdes skriftligt.

Det er dog også en mulighed, at revisionsbranchen ikke i så høj grad bliver påvirket af forslaget om adskillelse af revision og ikke-revisionsydelser, som de giver udtryk for, da det kan være, at de øvrige ydelser bliver flyttet rundt inden for revisionsbranchen, således at de overtager hinandens ikke-revisionsydelser, såvel som de overtager hinandens revisionsopgaver ved firmarotation.

9.2. Diskussion af, om EU-kommissionen har det rette fokus

I gennem opgaveforløbet er vi blevet overbevist om, at der er brug for yderligere stramninger i forhold til revisors uafhængighed, da det er konkluderet, at revisor ikke opfattes som uafhængig af tredjemand. Ifølge EU-kommissionen er det, at der afgives blanke påtegninger kort før en konkurs udtryk for et problem med revisor uafhængighed. Det kan dog ikke udelukkes, at problemet i lige så høj grad skyldes manglende kompetencer hos revisor eller manglende tid til udførelsen af revisionen på grund af honorarfastsættelsen.

At der er givet en blank påtegning til en virksomhed, der efterfølgende er gået konkurs, er ikke nødvendigvis kun et spørgsmål om, hvorvidt revisor har været uafhængig eller ej. Det kan ligeledes være et spørgsmål om, hvorvidt revisor overhovedet har været dygtig nok til at gennemskue problemstillingerne i PIE-virksomhederne. Herudover gennemføres en revision af en PIE-virksomhed af et revisionsteam, der uddannelses- og erfaringsmæssigt ligger på forskellige niveauer og der er sandsynligheden for, at den statsautoriserede revisor ikke får gennemgået samtlige vurderinger udarbejdet af revisionsteamet. Ligeledes kan der være en problemstilling i, at revisorerne, der gennemfører revision af PIE-virksomhederne, i høj grad er blevet specialiseret. Normalt er det en fordel, at revisorerne er specialister på det område, de arbejder med, men ulempen kan være, at de ikke har haft mulighed for at sætte sig tilstrækkeligt ind i samtlige områder af en virksomhed, således at de ikke altid kan gennemskue, hvis der er noget forkert.

Ydermere er der problemstillingen om honorarets størrelse. Revisor skal udføre revisionen således, at revisionsfirmaets indtjening opretholdes. Revisor er derfor nødsaget til at prioritere sin tid, og der ligger derfor et tidspres på revisor, når han udfører sin revision. Det er vores opfattelse, at der til tider kan opstå situationer, hvor revisor må gå på kompromis med sit arbejde for at sikre, at honoraret ikke overstiges. Derudover er revisor underlagt bestemmelser, hvor han skal dokumentere sin uafhængighed, sit kendskab til virksomheden mv., hvilket kan fjerne tid og fokus fra den egentlige revision. Dette argumenterer for, at det kan være en fordel, såfremt revisor får tildelt kunder af det offentlige til et fastsat honorar. Dette tror vi dog vil medvirke til, at revisor ikke i lige

så høj grad vil udvikle sine kompetencer, idet det ikke er nødvendigt for revisor at sikre sig kompetencer for at tiltrække klienter.

9.3. Diskussion af, om revisor kan blive for uafhængig

EU-kommissionens hovedfokus med forordningsforslaget har været at sikre revisors uafhængighed. Spørgsmålet er, om der omvendt kan være en risiko for, at revisor bliver for uafhængig. Kritikken af forordningsforslaget går blandt andet på, at der går viden tabt. Selvom ISA 315 kræver, at revisor skal kende PIE-virksomheden, såfremt han vælger at påtage sig en revisionsopgave, kan det tænkes, at der måske er vigtige elementer, som revisor ikke får spurgt ind til, da han ikke i samme grad ved, hvad der foregår i virksomheden. Det må formodes, at PIE-virksomheden vil anvende den rådgivende part som sparringspartner, og det er derved denne part, der vil have den jævnlige kontakt og dermed en større føling med, hvad der sker i virksomheden. Når revisor ikke længere opfattes som en sparringspartner, men i stedet er den kontrollerende part, kan samarbejdet mellem PIE-virksomheden og revisor måske blive anstrengt. Et anstrengt forhold kan bevirke, at PIE-virksomheden i mindre grad er motiveret til at involvere revisor i de daglige problemstillinger, som er med til at sikre, at revisors revision bliver af høj kvalitet. Med andre ord kan revisor blive så uafhængig af sine klienter, at han til sidst ikke længere kan udføre en revision af høj kvalitet, da han ikke er i stand til at vide, hvad der foregår i virksomheden og ikke længere har føling med PIE-virksomheden. At revisor bliver for uafhængig, vil efter vores opfattelse bevirke revision af ringere kvalitet, der derfor ikke opfylder EU-kommissionens formål med forordningsforslaget. Der er således en hårfin grænse mellem at sikre, at revisor forbliver uafhængig og agerer som offentlighedens tillidsrepræsentant og samtidig sikre, at revisor har mulighed for at tilegne sig den fornødne viden omkring virksomheden. Fokus i opgaven har været på, hvorvidt EU-kommissionens forordningsforslag har bidraget til at styrke revisors uafhængighed, hvilket er konstateret, at forordningsforslaget har. Der kan dog stilles spørgsmål ved, hvorvidt EU-kommissionen med deres forslag styrker revisors uafhængighed i en sådan grad, at revisor bliver så uafhængig af kunden, at revisor, trods ISA 315, ikke har mulighed for at vide, hvilke relevante oplysninger han skal indhente om virksomheden.

9.4. Diskussion af, om indførelse af EU-kommissionens forordningsforslag vil blive en realitet

Efter at vi har indsamlet materiale til vores opgave, er vi blevet opmærksomme på, at Økonomi- og valutaudvalget ECON har stemt nej til forslaget fra EU-kommissionen, hvad netop angår områderne om adskillelse af revision og rådgivning og tvungen firmarotation. Det er vores opfattelse, at denne afvisning af forordningsforslaget kan skyldes, at forslaget vil medføre stigende omkostninger for revisionsbranchen og PIE-virksomhederne, hvilket vil kunne modarbejde det forhold, at man forsøger at komme ud af finanskrisen. Vi tror derfor ikke, at en gennemførsel af hele EU-kommissionens forordningsforslag vil blive en realitet til trods for, at vi er overbeviste om, at forordningsforslaget vil have en styrkende effekt på revisors uafhængighed. Det virker umiddelbart mere sandsynligt, at der i hele EU vil blive stillet krav om at indføre ISA'erne og Code of Ethics, da dette ikke er ligeså omkostningsfuldt.

10. Litteraturliste

Bøger:

- ◆ Bøg, Kjeld Chr. et al: **Professionsetik for revisorer**, Foreningen af statsautoriserede revisorer, 1. udgave, 1. oplag, 2007
- ◆ Elm-Larsen, Rolf: **Forvaltningsrevision – begreb, teori og proces**, Forlaget Samfundslitteratur, 2. udgave, 2007
- ◆ Elm-Larsen, Rolf et al: **Revision i agentteoretisk belysning**, Cand. Merc. AUD Materialesamling, Revision 2011 – 1, Institut for Regnskab og Revision, 2011
- ◆ Laursen, Peter B: **Agentteori & revisorer**, Cand. Merc. AUD Materialesamling, Revision 2011 – 1, Institut for Regnskab og Revision, 2011

Lovgivning og vejledninger

- ◆ **Revisorloven**
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=117632> (17-04-13)
- ◆ Europaparlamentets og rådets direktiv 2006/43/EF af 17. maj 2006 om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderende regnskaber, om ændring af rådets direktiv 78/660/EØF og om ophævelse af Rådets direktiv 84/253/EØF, (**8. Direktiv**)
http://fsr.dk/~media/Files/FSR/Faglige_informationer/Om_revisor/Internationalt/EU/EUR_OPA-PARLAMENTETS%20OG%20RÅDETS%20DIREKTIV.ashx (17-04-13)
- ◆ Bekendtgørelse om godkendte revisorers og revisionsvirksomheders uafhængighed, BEK nr. 663 af 26/06/2008, (**BEK nr. 663**)
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=120481> (17-04-13)
- ◆ Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorers og revisionsvirksomheders uafhængighed, (**Vejledning til BEK nr. 663**)
<http://www.erhvervsstyrelsen.dk/file/236640/uafhaengighedsvejledningen.pdf> (17-04-13)
- ◆ Retningslinjer for revisors etiske adfærd, (**Code of Ethics**), FSR og Dansk revisorforening, 2010

http://www.fsr.dk/~media/Files/FSR/Faglige_informationer/Om_revisor/Revisors%20etiske%20adfaerd%20og%20uafhaengighed/Etiske%20regler%20og%20fotolkningsbidrag/EtiskeRegler2010%20rettet%20170211%20afsnit%20290127.ashx (17-04-13)

- ◆ **Praktiske eksempler på anvendelse af etiske regler om revisors uafhængighed ved udførelse af assistance og rådgivningsopgaver mv. for små og mellemstore erklæringsklienter,** FRS's Etikudvalg, juli 2006, bilag 28
- ◆ **ISA 315 – Identifikation og vurdering af risici for væsentlige fejlinformationer igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser,** IFAC
http://www.fsr.dk/~media/Files/FSR/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/Internationale%20Standarder%20om%20Kvalitetsstyring%20og%20Revision%20samt%20yderligere%20krav%20i%20følge%20danske/ISA315_DK_APRIL%202011.ashx (02-05-13)

Forordningsforslaget og dokumenter relateret hertil

- ◆ **Grønbog Revisionspolitik: Læren af krisen, (Grønbogen),** Europa-kommissionen, oktober 2010
http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/audit/green_paper_audit_da.pdf (17-04-13)
- ◆ **Forslag til Europa-parlamentets og rådets direktiv om ændring af direktiv 2006/43/EF om lovpligtig revision af årsregnskaber og konsoliderede regnskaber, (Forslag til direktiv),** Europa-kommissionen, november 2011
http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/reform/directive_da.pdf (17-04-13)
- ◆ **Forslag til Europa-parlamentets og rådets forordning om specifikke krav til lovpligtig revision af virksomheder af interesse for offentligheden, (Forordningsforslag),** Europa-kommissionen, november 2011
http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/reform/regulation_da.pdf (17-04-13)

- ◆ Commission staff working paper Impact assessment, (**Impact assessment**), Europa-kommissionen, november 2011
http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/reform/impact_assesment_en.pdf
 (17-04-13)
- ◆ Arbejdsdokument fra kommissionens tjenestegrene. Sammendrag af konsekvensanalysen, (**Sammendrag af konsekvensanalysen**), Europa-kommissionen, november 2011
http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/reform/resume_impact_assesment_da.pdf (17-04-13)
- ◆ Tilliden til regnskaber skal genskabes: Europa-Kommissionen vil forbedre kvaliteten, øge dynamikken og skabe større åbenhed på revisionsmarkedet, (**Pressemeddelelse - forordningsforslag**), pressemeddelelse, Europa-kommissionen, november 2011
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1480_da.htm (17-04-13)

Publikationer & materialesamlinger

- ◆ Artikelsamling af Økonomisk ugebrev: **Revisionshonorarer 2011**, juli 2011
- ◆ FSR: **Fremtidens revision**, april 2012
<http://www.fsr.dk/~media/Files/Presse%20og%20nyheder/Politiske%20maerkesager/fremtidens%20revisionspolitik/Diverse/Endeligt%20Handout%20til%20seminar.ashx> (02-05-13)
- ◆ FSR: **Honorarer til børsnoterede selskabers revisorer, analyse**, januar 2013, bilag 18

Rapporter

- ◆ Cameran, M. et al: A Survey of the Impact of Mandatory Rotation Rule on Audit Quality and Audit Pricing in Italy (**Bocconi-rapport**), SDA Bocconi, Scuola di Direzione Aziendale dell'Università Bocconi, November 2003, bilag 29
- ◆ Le Vourc'h, Joëlle et al: **Final Report - Study on the effects of the implementation of the acquis on statutory audits of annual and consolidated accounts including the consequences on the audit market**, ESCP Europe, November 2011

- http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/studies/201111-study_en.pdf (02-05-13)
- ◆ Ewert, Ralf: Study on the economic Impact of auditors' Liability Regimes - Final Report to EC-DG International Market and Services, London Economics, September 2006 (**London Economics**)
http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/liability/auditors-final-report_en.pdf (02-05-13)
 - ◆ Redegørelse om revisortilsynets **kvalitetskontrol 2011**, Udarbejdet af revisortilsynet, marts 2013
<http://www.revisortilsynet.dk/file/348539/redegoerelse-revisortilsynets-kvalitetskontrol-2011.pdf>
 - ◆ **GAO**, United States General Accounting Office: Required Study on the Potential Effects of Mandatory Audit Firm Rotation, November 2003
<http://www.gao.gov/new.items/d04216.pdf> (02-05-13)
 - ◆ Hvordan organiseres og prissættes en revisionsopgave i SMV segmentet i forhold til de børsnoterede virksomheder? (**Spørgeskema til revisorer**), udarbejdet som led i CMA studiet, HD Suppleringsfag 2012 - 2013 på CBS.

Artikler, tidsskrifter o.l.

- ◆ Berlingske Business Magasin: Rostgaard, Anders, **Revisorer kæmper mod EU**, Magasin 03, 9. februar 2012, 4. sektion, s. 38 ff.
- ◆ Porter, Brenda: **An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap**, Accounting and Business Research, 1993, 24:93, bilag 10
- ◆ FSR: **Fremtidens revisionspolitik**, marts 2012
<http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Politiske%20maerkesager/Fremtidens%20revisionspolitik> (02-05-13)

- ◆ Koktvedgaard, Kristian: Perspectives from corporate Denmark and Europe – **Pros and Cons on the proposal from the EU-Commission**, Oplæg ved seminar om Fremtidens revision, april 2012
<http://www.fsr.dk/~media/Files/Presse%20og%20nyheder/Nyheder/2012/seminar-26-04-2012/Kristian%20Koktvedgaard-Audit%20Market%20Reform%20version%202%20Perspectives%20from%20corporate%20Denmark%20and%20Europe%20FSR%2024%20April%202012.ashx> (02-05-13)
- ◆ FSR: **Revisorer kæmper mod EU-kommissionen**, februar 2012
<http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Nyheder/Nyheder%202012/Revisorerne-kaemper-mod-EU-Kommissionen> (02-05-13)
- ◆ Koktvedgaard, Kristian: EU-kommissionens overskrift for forslagene: **Reform of the audit market**, Revision og Regnskabsvæsen nr. 3, 2012
- ◆ Danske Advokater: **EU-kommissionen på vej med forslag til ændring af reglerne for revision og rådgivning i EU**, september 2011
<http://www.danskeadvokater.dk/Nyheder.aspx?ID=17069&Action=1&NewsId=14576&PID=28735> (02-05-13)
- ◆ FSR: **Revisornævnskendelse fra 2012 – bøder til to revisorer på kr. 250.000 til hver**, september 2011
http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Synlig%20kvalitet/Gennemsigthed%20om%20kvalitetskontrol/Kendelser%20om%20kvalitetskontrol/Revisornaevnskendelse%20juni%202012 (02-05-13)
- ◆ Dansk Erhverv: EU-Kommissionen på vej med kæmperegning til dansk erhvervsliv, september 2011
<http://www.danskerhverv.dk/Nyheder/Sider/EU-kommissionen-sender-milliardregning-erhvervslivet-2011.aspx> (02-05-13)

- ◆ Revisordøgnet 2012 – FSR – Danske revisorer – **Grundlag for erhvervs- og vækstminister Ole Sohns tale på danske revisorers årsmøde**, 19. september 2012.
<http://www.evm.dk/ministeren/taler/2012/19-09-12-fsr-danske-revisorers-aarsmoede>

Interviews:

- ◆ Charlotte Jepsen, Administrerende direktør i **FSR**, 23. januar 2013, bilag 1
- ◆ Peter Gath, Statsautoriseret og Partner i **KPMG**, 5. februar 2013, bilag 2
- ◆ Vibeke Sylvest Barfoed, Chefkonsulent i **Erhvervsstyrelsen**, 14. december 2012, bilag 3
- ◆ Martin Thygesen, Kontorchef og Bo Lund Christensen, Juridisk konsulent i **Finansrådet**, 18. januar 2013, bilag 4
- ◆ Peter Jochimsen, Revisionschef i **ATP**, 10. januar 2013, bilag 5
- ◆ Klaus Struwe, Politisk konsulent i **Dansk Aktionærforening**, 20. februar 2013, bilag 6
- ◆ Kristian Koktvedgaard, Chefkonsulent i **Dansk Industri**, 7. februar 2013, bilag 7

Høringssvar og relaterede dokumenter

- ◆ **FSR: Høringssvar til Erhvervsstyrelsen**, december 2011, bilag 8
- ◆ **KPMG: Høringssvar til EU-kommissionen**, december 2010, bilag 9
- ◆ **Udenrigsministeriet: Grundnotat og høringssvar til folketingets europaudvalg**, oktober 2010, bilag 11
- ◆ **Dansk Aktionærforening: Høringssvar til EU-kommissionen**, december 2010, bilag 12
- ◆ **Dansk Industri: Høringssvar til Erhvervsstyrelsen**, december 2011, bilag 13
- ◆ **Dansk Industri: Høringssvar til EU-kommissionen**, december 2010, bilag 14
- ◆ **Dansk Erhverv: Høringssvar til EU-kommissionen**, december 2010, bilag 15
- ◆ **Danske Advokater: Høringssvar til Erhvervsstyrelsen**, december 2011, bilag 16
- ◆ **Økonomi- og Erhvervsministeriet: Grundnotat og høringssvar**, december 2010
<http://www.ft.dk/samling/20101/almindel/ERU/bilag/336/1022452/index.htm?samling/20101/almindel/ERU/bilag/336/1022452/index.htm> (02-05-13)
- ◆ **KPMG: Reform to enhance audit and audit quality – The KPMG view**, September 2012

<http://www.kpmg.com/Global/en/services/Audit/EU-Audit-Reform/Documents/master-position-paper-2012v2.pdf> (02-05-13)

Internettet

- ◆ http://www.euo.dk/spsv/off/alle/117_74/ (04-06-12)
- ◆ http://www.eu-oplysningen.dk/spsv/off/alle/117_73/ (22-08-12)
- ◆ http://www.revisortilsynet.dk/om_revisortilsynet (02-05-13)
- ◆ <http://www.dr.dk/Nyheder/Penge/2013/04/03/0403070213.htm> (02-05-13)
- ◆ [http://www.ifr.dk/media\(3696,1030\)/Portr%C3%A6t_private_investorer.pdf](http://www.ifr.dk/media(3696,1030)/Portr%C3%A6t_private_investorer.pdf) (02-05-13)
- ◆ <http://www.shareholders.dk/indmeldelse/indmeldelse.aspx> (02-05-13)

11. Bilagsoversigt

Bilag 1	Interview med FSR
Bilag 2	Interview med KPMG
Bilag 3	Interview med Erhvervsstyrelsen
Bilag 4	Interview med Finansrådet
Bilag 5	Interview med ATP
Bilag 6	Interview med Dansk Aktionærforening
Bilag 7	Interview med Dansk Industri
Bilag 8	FSR – høringssvar
Bilag 9	KPMG – høringssvar
Bilag 10	Forventningskløften, Brenda Porter
Bilag 11	Regeringen – Grundnotat og høringssvar
Bilag 12	Dansk Aktionærforening – høringssvar
Bilag 13	Dansk Industri – høringssvar til ES
Bilag 14	Dansk Industri – høringssvar til EU
Bilag 15	Dansk Erhverv – høringssvar
Bilag 16	Danske Advokater – høringssvar
Bilag 17	Mail, Peter Krogslund Jensen
Bilag 18	Honorarer til børsnoterede selskabers revisorer – analyse – FSR
Bilag 19	Revisionshonorarer 2011
Bilag 20	Spørgeskema til revisorer
Bilag 21	Deloitte, regnskab
Bilag 22	PWC, regnskab
Bilag 23	KPMG, regnskab
Bilag 24	E&Y, regnskab
Bilag 25	Beierholm, regnskab
Bilag 26	BDO, gennemsigtighedsrapport
Bilag 27	Grant Thornton, regnskab

Bilag 28	Praktiske eksempler på anvendelse af etiske regler (FSR)
Bilag 29	Bocconi-rapport